

מחברים

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

עמ' כ"א
מקושרים
גיליון שבועי בעניני חתונות וביאורים תרבות חפזיה
מאת אברהם בן-ציון

עמ' כ"ה
ובחרת בחיים
גיליון שבועי בחשבות מור ואור החיים דתן זילבר

עמ' כ"ט
מכתלי בית ההוראה
מאת אברהם בן-ציון

חדש בהיכל <<<

שו"ע המבואר 'מתיבתא' יו"ד הלכות צדקה ב ס' רג-רגנט

ספר הטור עם הערות וצינונים, עם ספר שולחן ערוך ונושאי כליו, בתוספת מדורי ביאור נרחבים והערות נחוצות, ועוד שלל רב של הוספות לתועלת הלומד. הביאור 'מתיבתא' ערוך בשפה ברורה ונוחה, כשאליו נוספים 'לקוט ביאורים', ועוד מדורי ליקוט וביאור נרחבים ומגוונים, כאשר הכל ערוך ומוגה על פי דפוסים ישנים, במהדורה מהודרת ומאירת עיניים, לתועלת הלומדים.

מתיבתא שינון כחול עבודה זרה א'

מהדורה חדשה וייחודית של הגמרא 'מתיבתא', עם מדור ביאורי הגמרא והמדור הייחודי 'שינון התלמוד' המסכם בצורה ייחודית ומעניינת את הדף, ומועילה לסיכום הגלמוד. הסדרה עתידה לכלול בע"ה כ-70 כרכים.

עין יעקב ב. החסידות זרעים א (ברכות ב-7)

עין יעקב כולל כל האגדות מתלמוד בבלי וירושלמי שאספם רבי יעקב ב"ר שלמה בן חביב ז"ל, טקסט הגמרא הוגה ונוקד בניקוד מלא, עם מפרשי העין יעקב הידועים 'הבונה' 'הכותב' 'ריא' 'ף', 'עין יעקב', 'עץ יוסף' ו'ענף יוסף' עם אוצר מפרשים. במהדורתנו נוספו המדורים הייחודיים ביאורי החסידות - אמרות קודש ופנינים יקרים על דברי הגמרא, מתורתם של צדיקי הדורות זצ"ל תלמידי הבעש"ט, עם לקט מספרי מוסר דרוש ואגדה, ומדור תורה אור.

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

השבוע בגליון:

חשיפה: מנהג משאית לאברך כולל - ומחיקת מיליוני חובות בהשגחה מופלאה | עמ' ד'

האור החיים הק': להציל אדם מ'בעלי בחירה' צריך לנס מיוחד | עמ' ב'

אקטואליה: האם מותר לחנות פוטו לתלות תמונה ללא רשות המצולם? | עמ' ט'

ממעלתו, אבל הוא עושה כדבר משה ומקיים גזירת מלך עכ"ל.

והאור החיים ז"ל כתב להיפך, כי משה נפל על פניו להראות שמה שנוגע למשה הוא מראה קצה האחרון של ענוה ושיווה נפשו כעפר הארץ, וכנגד גדולת אהרן אמר בוקר ויודע ה' עכ"ד.

נמצא שכל אחד מהם חשב שקורח גדול ממנו אלא שהצטער על שחולק על זולתו, אהרן הצטער שחולק על משה אבל לגבי עצמו הודה שהצדק עם קרח, ומשה הודה לגבי עצמו שהוא שפל וְהָגָן רק על כבודו של אהרן. הגה"צ רבי נתן גשטטר זצ"ל - להורות נתן בפרשתנו

צדיק יכול לכבס נשמות ישראל בעת שינתם

בְּקֶרֶךְ וַיֵּדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ וגו' (טז, ה).
הנה כדי להבין זה למה אמר להם דייקא "בוקר ויודע ה' את אשר לו".
שמעתי בשם הרב הקדוש [בעל האוהב ישראל] מאפסא זצ"ל כי הצדיק יכול לזכך נשמות ישראל בעת שינתם שישנים. כשנשמתו עולה למעלה, אזי לוקח הצדיק את הנשמה ומכבס ומטהר אותה, ועי"ז כשחוזרת בבוקר אל הגוף מטוהרה, אזי הוא כבירה חדשה ועושה תשובה באמת. ולכן רצה משה שבליילה בעת שינתם יטהר נשמתם ויתעוררו בבוקר בנפש מטוהרה, ולא יחלוקו על הכהונה. אמנם הטעם שלא עשה כן, הנה אחר כך כתיב בפסוק "ויקהל עליהם קרח" כתב רש"י ז"ל שהיו הולכים בליצנות כל הלילה עיי"ש, לכן לא היה יכול לטהר נשמתם, כיון שלא היו ישנים כלל ולא עלו נשמתם למעלה, עכ"ד ודפח"ח.
ליקוטי אמרי יוסף (ספינקא)

כך הוכיח המשגיח את הבחור בדרך חכמה

בְּקֶרֶךְ וַיֵּדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ (טז, ה).
פירש"י שמשה אמר לקרח 'עתה עת שכרות הוא לנו ולא נכון להראות לפני'.

למדונו רבותינו כאן דבר גדול עד מאוד. משה לא אמר 'עת שכרות היא לכם', של קרח ועדתו, אלא 'עת שכרות היא לנו', וצירף את עצמו לכלל זה, כאילו גם הוא השתכר, בנוסח שכזה המצביע על לשון נקיה, ביקש משה להפיג את אש המחלוקת. והוא יסוד גדול בבית היהודי המעוניין להיבנות על אדני התורה. לא להשתמש בלשון בוטה. גם יעקב אבינו, באומרו תוכחה לרועים של חרן, פתח את דבריו ב'אחי מאין אתם', ולכן הם שמעו לו. אם מתחילים ב'אחי', יש סיכוי רב שתהיה

פנינים ואמרות הטעם שלא מצינו בחז"ל להמליץ זכות על קרח

וַיִּקַּח קֶרַח וגו' (טז, א).

הטעם דמצינו בגמ' דהכל מתרצים את המקושש ועוד אחרים כיו"ב, ולקרח לא מצינו אחד שיתרץ אותו, ואף היה חכם גדול כמו שכתוב במדרש (תנחומא קורח ה') ומטועני ארון. ואמר בזה הרה"ק רבי דוב בעריש מביאלה זי"ע (נפ' כ"ה סיון תרל"ז): הטעם הוא, דכולם אף שהיו טועים בדעתם, סיכנו את נפשם לחוד לפי דעתם, אם כן לפי זה שפיר מתרצינו דכוונתו, דהתכוון לזה ולזה. אבל קרח אף שטעה לדעתו היה לו לסכן את נפשו לבד, ומדוע הכניס את נפשות אחרים בזה לסכנה, מה שהם לא עמדו בדעת זה, ועל זה אין שום תירוץ לעורר מחלוקת בין אנשים אחרים, מה שהם לא היו בבחינה זו, על כן אין שום תירוץ עליו כלל. מגיד דבריו ליעקב - בפרשתנו

מדוע לא ענה אהרן לטענותיו של קרח

וַיִּקַּח קֶרַח וגו' (טז, א). ידוע מה שמביא רש"י דרשת חז"ל שחלק על הכהונה שהיה לאהרן. ובאמת תמוה, דמצינו בכל הפרשה שחלקו עדת קרח על משה ואהרן, ובכל פעם רק משה ענה להם ולא מצינו אף פעם דאהרן גם כן יענה דבר.

ולכאורה היה צריך להיות להיפוך, דכהנים קפדני נינהו כדאיתא בשבת (קמט:): "וב' (ס:) עמך כמרבי כהן [ובאמת ברד"ק שם על פסוק זה מפרש בענין אחר, והוא ועמך כעדת קרח שמריבין עם אהרן הכהן, וא"כ לא קשה, אבל למועשה בש"ס איתא דקפדני הם].

ויש לומר, עפ"י מה שכתב מרנא החתם סופר (בתורת משה תצוה ד"ה דורש) שאומר על דרך הלצה, דמשה רבינו ע"ה היה מעותד להיות כהן, אלא הואיל וסירב בשליחות ניטלה כהונה ממנו וניתנה לאהרן כפרש"י (פר' שמות) בפסוק הלא אהרן אחיך הלוי, נמצא שנשאר למשה הקפידי של כהנים, מה שאין כן אהרן שלא היה כהן בעצם תולדתו, ומשום הכי היה אהרן אוהב שלום ורודף שלום יותר ממשה, עכ"ד. וי"ל שלכן אהרן לא ענה אף פעם, ודווקא משה ענה. ים שמחה (להג"ר ישראל משה פריעד)

ענותותם של משה ואהרן שחשבו שקרח חשוב מהם

וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו (טז, ד).

כתב הרמב"ן, ולא 'ויפלו', כי אהרן במוסר ובקדושתו לא ענה דבר בכל המחלוקת הזו, ויהי כמחריש וכמודה שמעלת קרח גדולה

פניני אביר יעקב עמ' ה'

אוזן קשובה לכל הדברים שייאמרו לאחר מכן. וכך צריכים להתנהל הענינים גם בין איש לאשתו. הנהגות אלו נכונות בכל ענייני החיים.

אחד מתלמידיו של המשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל סיפר לי שבעת לימודיו בישיבה לא הגיע בתקופה מסוימת להתפלל בישיבה במשך חודש ימים. יום אחד קרא לו המשגיח, טפח על שכמו בחביבות יתירה, ואמר: נראה לי שאתמול לא היית בתפילה, האם קרה לך דבר מה?...

כמה חכמה טמונה בדבריו אלה של המשגיח. הרי ברור שר' מאיר ידע בהיעדרותו הממושכת של הבחור מהתפילה, אבל אם היה שואל אותו 'מדוע לא הגיע במשך כל החודש', היה הבחור

נתקף ברגשי בושה חזקים, ולא בטוח שהמטרה היתה מושגת.

עכשיו, כאשר המשגיח הראה לו שהוא מעודכן רק על 'אתמול', אפשר בהחלט לפתח שיחה בנושא זה, ואז יש סיכוי רב שהבחור יושפע לטובה, ויחליט לשפר מעתה את דרכו ולהגיע לתפילה בהיכל הישיבה.

דברים של טעם (מכון כרמינו)

כל אחד לקח בחזרה את חבילת צרותיו ולא הסכים להחליפה

יֵצֵא מִשָּׁה אֶת כָּל הַמִּטָּה מִלְפָּנֶי ה' אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּרְאוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ מִטָּהוּ (ז', כד).

י"ל בדרך צחות, על פי המימרא בפי הבריות שכל אחד מתלונן על גורלו המר וחושב בדעתו שצרתו גדולה יותר משל חבירו, אולם אם היה רואה לפניו הצרות של האחרים ודאי שהיה בוחר בגורלו ולא היה מסכים להחליף עם צרת חבירו.

והנה "מטה" רומז לצרות שהוא לשון כפיפה ע"ד דכתיב (ויקרא כה, לה) 'ומטה ידו עמך והחזקת בו', ועל כן כאשר הוציא משה את כל המטות וראו את הצרות של כל אחד ואחד מישראל, ויקחו איש מטהו לקח כל אחד המטה שלו והסכים להישאר עם צרותיו מכיון שנוכח לדעת שצרות חבירו מרים הם משלו.

מקור ברוך (להרה"ק מסערת זצ"ל)

האם יש מי שחושש לפדות בכור בן לוי מספק ופדיון מִכֵּן חֹדֶשׁ תַּפְּדָה וגו' (יה, טז).

כתב בשאלת יעב"ץ (ח"א סימן קנה) שכן לוי יש לפדותו עכשיו מספק, כיון שאינם לויים ודאים, ומאי שנא מכל ספיקא דאורייתא. שכל מה שאפשר לתקן מתקנין לצאת ידי ספק בכל טעדי דאיכא למעבד, [אבל בן הכהן אינו נפדה גם בזמן הזה. שלא יבוא להקל בקדושתו ולהתירו בגרושה ולטמא למת], ובדברי חמודות (על הרא"ש מסכת בכורות פ"א אות ט) כתב יש לדקדק בזמן הזה שאין כהן מיוחס, היאך יוצאין בכורי הכהנים והלויים בלא פדיון, ושמא אינו כהן או לוי, הואיל ואין לנו יחס רק חזקה בעלמא, והיה ראוי להפריש הפדיון ויהיה לעצמו, כמו בשאר ספיקות של בכורות אך לא מצאתי מי שכתב כן.

ובליקוטי פנחס (סימן שה אות צו) הביא חידוש בשם ספר אוצר החיים (קאמארנא, פרשת קרח מצוה שצג) שנכון להחמיר ולפדות בן לוי בלא ברכה, והבן יאריך ימים. וכתב שם שלכן החמיר בזה ובירכו באריכות ימים, שחשש לדברי חמודות.

ובשו"ת חת"ס (י"ד סימן רצא) כתב שדברי יעב"ץ אינם נראים לו, והמנחת יצחק (ח"ב סימן ל) כשנולד לו בנו בכורו שאמו היתה לוייה, דן עם אביו האם יש להחמיר ולפדותו, ולאחר אריכות דברים בזה, כתב שאין לפסוק כן, שאם נפסוק שיכול להחמיר על עצמו, הרי זו הוראה על הכלל כולו, ואחד ילמוד מחבירו בלא שאלת פי חכם, עד שיקבעו חוק לעצמם, דמדינא הוא ויבואו לברך וקרוב לודאי שהיא לבטלה (ועי"ע בשבט הלוי ח"ב סימן קעג, ובחשוך חמד בכורות ד, א). אמנם בספר אוצר פדיון הבן (ח"א עמוד רח) הביא שלמעשה החמיר בעל המנחת יצחק לעצמו ופדאו (בלא ברכה).

שאלת יעב"ץ (ח"א סימן קנה); **דברי חמודות** (פ"א אות ט); **ליקוטי פנחס** (סימן שה אות צו); **שו"ת חת"ס** (י"ד סימן רצא); **והמנחת יצחק** (ח"ב סימן ל)

ווארט מהאור החיים הק'

להציל אדם מ'בעלי בחירה' צריך לנס מיוחד

וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמָּתִים וגו' וַיַּעֲצֵר הַמַּגִּפָּה, וַיֵּשֶׁב אַהֲרֹן וגו' וַהֲמַגִּפָּה נִעְצָרָה (ז', יג-טו).

כתב רבינו האור החיים הק' חזר לומר "והמגיפה נעצרה" אחר שכבר אמר "ותעצר המגיפה" לומר שאפילו אחר שכלה ענן הקטורת ושב אהרן אל משה, נשארה המגפה עצורה, שלא תאמר שלא נעצרה אלא כל זמן שהיה ענן הקטורת על דרך אמרו (שמות יז, יא) כַּאֲשֶׁר יֵרִים מִשָּׁה יְדוֹ וגו' עכ"ל.

ובאמת טעמא בעי מאי שנא הכא שהמגיפה נעצרה אף כשלא היה ענן הקטורת, והתם דוקא כשהרים ידו היה "וגבר ישראל".

ומבאר בספר זכר חיים (וישוא) דהנה ידוע שיש חילוק אם הצרה באה בידי שמים בלי טבע וגורם אחר, או כשהוא בא מלוכש בטבע וע"י בני אדם בעלי בחירה. דאם הצרה באה בידי שמים כגון במגיפה, אפשר להצדיקים כמשה ואהרן לעצור בקלות משא"כ אם הצרה באה ע"י בני אדם שהם בעלי בחירה, אף שגם הם שלוחים של הקב"ה ששלחם להילחם אמנם מכיון שיש לאדם הבחירה, קשה יותר אף לצדיקים לעצרה, ועל כן במלחמת עמלק שהיה מלחמה בין אנשי בחירה רק "כאשר הרים משה את ידו וגבר ישראל", משא"כ הכא דהיה מגיפה שהוא בידי שמים, עצרו אותה בפעם אחת בהבאת הקטורת עכ"ל.

וכע"ז מפרש רבינו האור החיים (בפר' וישב) הפסוק (לו, כא) וַיִּצְלְחוּ מִיָּדָם וז"ל: פי' לפי שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה משא"כ חיות רעות לא יפגעו באדם אם לא יתחייב מיתה בידי שמים וזהו אומרו "ויצלהו מידם" פי' מיד הבחירי עי"ש.

וביסוד זה מסביר החידושי הרי"ם זצ"ל, מאמר העולם כשיש לאדם שריפה ח"ו הרי זה סימן לעשירות, ומדוע אין אומרים כן כשיש לאדם גניבה, אלא מכיון ששריפה בידי שמים, וגנב הוא בידי אדם התלוי בבחירה, והוא כנ"ל.

ומסופר על הרה"ק בעל האהבת ישראל מו"ז זי"ע זצ"ל, שבעת מלחמת רוסיה-אוסטריה, תפסו את בנו, האמרי חיים זצ"ל, לגיוס בצבא. האהבת ישראל דאג מאוד, ואף התבטא אחר כך, כי כל אותה עת שבנו היה כלוא, התקשה להתרכז בלימוד בעמקות.

כעבור זמן, כשנפגש עם גיסו הרה"צ רבי שמואל מחודרוב זצ"ל, שאל אותו: "גסי, אתה הרי ידוע כ'אוהב ישראל' המחבב כל יהודי כבנו, מדוע נרתעת ודאגת כל כך הפעם, כשבנך נאסר?" "אמנם אינני פחדן", השיב האהבת ישראל, "ואת דעתי לא שינתי. כי תחילה יש צורך ביישוב הדעת האם יש מקום לבהלה לא לאו - ובדרך כלל מגיעים למסקנה שאין מקום לפחד. אולם הפעם התיישבתי בדעתי ובאתי לידי מסקנה, שאכן יש ממה לפחד. הנך מבין, רשעים כאלה בעלי בחירה, לוקחים אברך יקר כזה ואוסרים אותו - יש ממה לפחד. אילו היה קורה זאת ליהודי אחר, גם אני הייתי נרעד..."

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:	ירושלים	בני ברק	מי יורק	לונדון
כניסת השבת	21:06	20:34	21:21	21:07
יציאת השבת	20:31	19:29	21:13	22:45
כניסת השבת	19:13	20:04	21:43	22:36
יציאת השבת	20:06	21:04	22:13	23:45

מחברים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיני
"ספרי אור החיים"

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבוקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצנים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרנבאך 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יוחנאלי 2 | חפץ חיים 7 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אלעזר בן הורקנס 8 • ביתר עילית: הר"ן 9 • חיפה: מ"א 27 • נתיבות: הרבנים 18 • תנ"כ: 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75

ספרי אור החיים
מרכז הספר והיהודי הגדול בעולם

מחברים

את היזום! מחתילים

הגזע היחיד נבית עוז והדר - אור לישרים

שירות לטיל האש | להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

קו 'מחברים'

שע" ממלכת התורה עוז והדר

02-803-9999

לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8
או למייל: rav@abiryaakov.com

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

ויקחו איש מטהו:

הדו"ח המרגיז שהפך להצלחה מדהימה - קנס חניה בעכו הציל את הרב ראובן מתביעת ענק מרושעת, והוכיח שוב את ההשגחה הפרטית המדויקת.

מבוסס, כה חזק. רבוננו של עולם - איך יוצאים מזה? איך מסיימים את מסכת הרדיפות המיותרת הזו?!

בהחלטה של רגע הוא בודק שוב את התאריך, ואז - בת שחוק מסתמנת על שפתיו, הוא אפילו לא זקוק לעורך דין... די בו בדו"ח החניה ה'מרשיע' כדי לנפנף את התביעה ולהופכה לאבק פורח, ולקינוח - יבקש מעיריית עכו את התמונות המוכיחות כי רכבו חנה בעכו באותו יום ובאותה שעה...

הוא אפילו לא טרח להגייב לעורך הדין, פשוט המתין בשלווה ליום המשפט. כשהגיע הרגע הגדול, ולאחר שכתב התביעה הוקרא, הומחש והודגם, הוציא ר' ראובן את הדו"ח והתמונות מכיסו, והפך את התביעה, ואיתה גם את התובע ועורך דינו - לחוכא ואיטלולא...

הוא יצא מבית המשפט כשידו על העליונה, שכן השופט גזר על התובע פיצויים מוגדלים על תביעת שווא, כשהוא קבוע בפסק הדין בנימת הומור: 'גם כשיבקש תובע להעליל על הנתבע, מתבקש ממנו לפחות לתפור את העלילה יפה למידותיו של הנתבע, ולא בליים סיפור שלא יכול היה להתרחש...'

ור' ראובן המאושר, לא נותר לו אלא לשפשף את עיניו בהודאה לבורא יתברך על השגחתו העליונה הצמודה, על הדו"ח שהפך אותו למאושר. בזמנו - זה היה מתסכל ומביך, עתה הוא מבין כי היתה לכך תוכנית ברורה ומוגדרת מראש, מסבב כל הסיבות שלח את פקחי עיריית עכו להיות חרוצים בערבו של יום, כדי להצילו מיד הקמים עליו להזיקו!

את סיפורו זה, שמענו מר' ראובן עצמו, כדי ללמד את כולנו: פעמים רבות, כשמשוה נתקע או מסתבך, אנו הופכים מתוסכלים ואובדי עצות, מבולבלים ונבוכים. בסופו של דבר יסתבר כי הכל לטובתנו, בורא עולם כיוון את התוכנית בצורה הטובה והנכונה ביותר!

אין לנו אלא לדעת ולהאמין, כי כל המתרחש כאן נעשה בהשגחה עליונה, בברכת שמים תמידית, בפיקוח נעים וקרוב על כל תהלוכות בני האדם. הבה נזכור כי הכל נעשה בחסדו יתברך ובהשגחתו העליונה, ואזי נוכל להתמודד טוב יותר עם הקשיים שלנו, מתוך אמונה שהאבא הטוב והרחום שלנו מוביל אותנו למקום הטוב ביותר!

(פניני פרשת השבוע)

עכו, שעת ערב מוקדמת, בשכונה קטנה ושכוחה בפאתי העיר העתיקה. הרב ראובן ג. נעתר להפצרות אביו, ושם פעמיו לדרך ארוכה ממרכז הארץ, כדי לבקר את דודתו הזקנה המתגוררת בעכו. זמן רב היטלטל בדרכים, הדלק עלה סכום נכבד, עתה - כבר הגיע ליעד, עליו רק לחפש חניה, אך הוא מתקשה למוצאה...

בלית ברירה, הוא מתחיל לחשב כי שעת הערב הגיעה, וכנראה הפקחים כבר אינם. בנוסף, יש לו מקום לחנות כשרוב הרכב חונה כחוק, רק מיעוטו על האדום לבן, 'נו, הלא צריך להגיע לכאן פקח חרוץ ומרגיז במיוחד כדי שהעניין יעלה לי בדו"ח' - הוא מסכם, וכשהנעשית לו כהיתר' הופך למושלם - הוא מדומם מנוע ועולה לבית הדודה.

שעה ארוכה ישבו ושוחחו בנעימות, על הילדים והנכדים, התחביבים והזכרונות, הנוסטלגיות והתוכניות לעתיד. הדודה זכרה אותו היטב, וגם התרגשה מאוד מביקורו הפתאומי. אך כשהוא יורד לרכב, שוד ושבר - הפתעה לא נעימה המתינה לו על השמשה הקדמית...

מסתבר שבעכו פקחי החניה חרוצים במלאכתם, חרוצים מדי... למרות שהיתה זו שעת ערב - הם עדיין בעבודה, למרות שהסביבה שקטה - הם עדיין מתרוצצים, ולמרות שרוב הרכב חונה כחוק - הפקח חד העין הבחין גם הבחין בחריגה על האדום-לבן, והותיר דו"ח חניה על סך 500 ש"ח, טבין ותקילין. הוא הנאשם, מס' הרכב שלו הוא המופיע בנידון, וחמש מאות השקלים - זה מה שייגרע מחשבון הבנק שלו, כל זאת בהנחה שישלם מיד, ללא ריביות והצמדות...

ר' ראובן הפך מתוסכל מרגע לרגע. הן הקדיש את מיטב שעותיו למען מטרה נעלית, שילם לא מעט דלק ושעות עבודה, והחישו שלו היה כמעט נכון - שלא אמור לקרות כלום. אז למה? למה נגזרה עליו הוצאה נוספת של 500 שקלים? סתם, על חניה שלא מפריעה לאיש, רק כי בדיוק היום הפקח היה חרוץ מדי?!

שבוע ימים חלף עבר. הוא כבר שילם את הדו"ח במועדו, כמעט ושכח מהעניין. ואז, ביום בהיר, הגיעה אליו מעטפה גדולה ונוצצת, עליה התנוסס לוגו של אחד ממשרדי עורכי הדין הגדולים בארץ...

היה זה כתב תביעה מנומק להפליא, כנגד ר' ראובן. כתב התביעה מספר סיפור שלא היה ולא נברא, שבדה מלבו שותפו לשעבר של ר' ראובן השונא אותו מימים ימימה. הלה אינו פוסק מלפעול כנגדו, אבל אף פעם לא היה זה עד כדי כך...

הפעם זה היה מושלם: הלה ביים סיפור שלם, מורכב להפליא ומרושע לא פחות, בו 'מככב' ר' ראובן בתפקיד האכזר הגדול. הסיפור לוהט 'בעדויות', 'במסמכים', ואפילו 'בתמונות', כשכולם מעלים מסקנה אחת - על ר' ראובן לפצותו בסכום עתק, הואיל וגרם לו נזק אדיר...

ר' ראובן קרא את כתב התביעה המלא, הוורידים בראשו עמדו להתפוצץ מזעם. הוא הסמיק כל כולו, נחרד לגלות לאיזו דיטא תחתונה הידרדר שונאו - שהיה פעם שותפו. פשוט סיפור מצוץ מהאצבע, אבל הוא בנוי כל כך טוב, כה

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

ויצא פרח:

סיפורו המרגש של דוד בוני ברק

שזכה לחוויה בלתי נשכחת של יום חמסין

מהביל במיוחד, וקיבל שיעור מאלף באהבת אדם מאדם שהותיר בו רושם בל יימחה של חסד ואנושיות.

האיש הזה לקח מאורר ענק והציב אותו מול הפרצוף שלי. ככה, קרוב קרוב, מספר בהתרגשות מר 1.0. היי".

זה לי שנים רבות שאני עובד כדור ברשות הדואר. אני מכיר כל משפחה באזור עבודתי. מי עזב, מי חדש, מי נפטר, היכן מוקם בניין חדש, מי בודד ללא תכתובת עם בני אנוש, ומי מקבל אינספור מכתבים. מטבע הדברים אני גם מכיר רבים מדיירי השכונה באופן אישי, מאחר שמדי פעם מזדמן לי למסור להם דואר רשום.

האיש הזה זכור לטוב בליבי לנצח. היה זה באמצע הקיץ. הקב"ה, המחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית, תלה באותו יום את השמש מעל רחוב רבי עקיבא בבני ברק. בדיוק מעל. לא היתה פיסת צל מפני כדור האש הבורח. נשאתי על גבי את שק המכתבים, ושרכתי את רגלי הלאות על פני האבנים הלוהטות. איש לא הסתובב ברחוב. אבל לי לא היתה כל ברירה. דפקתי בבית פלוני, מסרתי את המעטפה לידי בעל הבית שמיהר לחתום לי על הטופס והגיף את הדלת, שלא יברח לו האוויר הקריר של המזגן. אחר, שלא היה לו מזגן, צעק "כן" מתוך הבית. הוא לא היה מסוגל לזוז מהמאורר. נגשתי אליו, הגשתי אליו את הנייר, ובעוד זקנו מתבדר ברוח הווינטולטור, חתם לי במהירות ושב להתענג על הרוח הנעימה.

נפלטתי החוצה אל החום הנורא, היה עלי למסור מכתב נוסף. דפקתי. הדלת נפתחה, ואיש אחד חיבק את זרועי, ובלי דיבורים הכניס אותי לתוך הבית שלו, סגר את הדלת, הושיב אותי על כסא, נטל מאורר ענקי, העמיד אותו מול הפרצוף האדום שלי ורץ למטבח להביא לי כוס מים צוננים.

ברכתי "שהכל" והוא ענה "אמן" במתיקות.

"תגיד", שאלתי אותו, "למה רק אתה ככה?"

"אתה יודע מה הוא ענה לי? האיש הזה לא התעטף בחיך של סיפוק עצמי, הוא גם לא קימט את מצחו במין תגובה מזלזלת בשאר יצורי אנוש. הוא הסביר לי "ראה, כשבו אדם מקבל מכתב, סקרנות רבתי מציפה אותו מי כתב את המכתב. אולי דודה זקנה מצווה לו את ביתה שבפלורידה לאחר הליכתה לעולם שכולו טוב, שמא מעטפה זו נושאת בחובה הזמנה לאירוע שהוא כל כך משתוקק להיות מוזמן אליו. ואולי, בכלל... מי יודע".

אתה מבין את החכמה הרבה שבדבריו. הוא הצליח לסנגר על האנשים ולהפיס את רוחי בו זמנית. אל תשאל אותי למה המכתב שהוא קיבל לא סקרן אותי. כמובן שכן. אבל אני עניינתי אותו יותר. כך הרגשתי. כך הוא פעל.

האיש כבר אינו בין החיים. הוא נפטר בכ"ג סיון ה'תשנ"ג. הלא הוא הגה"צ רבי שמואל צבי קובלסקי זצ"ל, רב בית המדרש דחסידי סוכטשוב בבני ברק, וראש הכולל סוכטשוב. יהי זכרו ברוך.

גדול היה האיש...

(גליון מאורות הדף היומי)

"כל המקבל עליו עול תורה":

מנהג משאית לאברך כולל - סיפור מרגש ומחזק

על יהודי שנקלע למערבולת חובות בלתי אפשרית של 5.5 מיליון ש"ח.

בזכות קבלת עול תורה כעצת גדול הדור זכה לראות

את כל חובותיו נמחקים בדרך פלאית.

שמי יחזקאל, אני תושב הצפון, בן חמישים ובעל משפחה. הייתי נהג משאית, וחרף עבודתי הקשה הקפדתי על לימוד תורה. לפני כתשע שנים, קרוב משפחה יזם הציע לי להשקיע בבניין בצפון. למרות חששותי, שוכנעתי למשכן את דירתי ולקחת משכנתא בסך 200,000 ש"ח, כשהוא מבטיח לדאוג לתשלומים. שנה לאחר מכן, שכנע אותי לקחת הלוואה נוספת של מיליון ש"ח. חתמתי עם חשש, ורק לאחר מכן התברר שהוא היה נוכל שנמלט לחו"ל.

ברגע אחד, עולמי חרב עלי. חוב של 5.5 מיליון ש"ח רבץ עלי, ועיקול זמני הוצא על כל נכסי ועל משכורותי ומשכורת רעייתי. הייתי שבור ורצוצ, ועורכי דין שפנו אליהם לא הותירו בי תקווה רבה. בדיון הראשון בבית המשפט, עמדתי חסר אונים מול שמונה עשר עורכי דין של הבנקים, והשופט לא קיבל את טענתי שלא ידעתי על מה אני חותם.

בתוך המערבולת הזו, נזכרתי בחינוך שקיבלתי לאמונה תמימה בהשגחה פרטית. החלטתי שזו הזדמנות עבורי להתחזק רוחנית. פניתי למרן רבי חיים קנייבסקי זצ"ל, ושפכתי את לבי. הרב קרא את מכתבי ואמר לי בנועם: "גם לי יש חובות... אם תקבל עליך חובות של עול תורה, החובות האלו יסורו ממך". הרגשתי סלע יורד מליבי.

ניתקתי את עצמי מהחובות הגשמיים והתמסרתי כולי ל"חובות" הרוחניים. ניצלתי כל רגע ללימוד תורה - קמתי שעתיים לפני הנץ, למדתי בכולל ערב, ושיננתי משניות בעל פה בזמן העבודה כנהג משאית. הפכתי לאדם אחר, שהתורה היא כל עולמו.

שמונה חודשים לאחר מכן, בעת ביקור בקברו של ה"אור החיים" הקדוש, נתקפתי בהתרגשות. במקום להתפלל על מצבי הגשמי, התפללתי על החובות הרוחניים. נפלטת מפי משאלה שאם אזכה להפוך לאברך כולל תוך חודש, אקבל על עצמי ללמוד את ביאור ה"אור החיים" על הפרשה בכל שבוע.

עשרים ושמונה ימים לאחר מכן, בעת עבודה, פריצת דיסק אילצה אותי לחופשת מחלה. קול פנימי אמר לי: "הנה, יחזקאל, זה סימן משמים. קפץ למים, תעזוב את העבודה וקבל על עצמך עול תורה!". ואכן, התחלתי ללמוד בכולל כאברך מן המניין. אשתי, למרות הקושי הכלכלי, תמכה בי באופן מלא.

שלוש שנים עברו. הדיונים המשפטיים נמשכו, ותיבת הדואר שלי התפוצצה מאיומים ועיקולים, אך הרגשתי מנותק מכל זה. עורך הדין האמיתי שלי הוא שופט כל הארץ. יום אחד, בני הציע לי לפנות לעורך דין חבר שלו. למרות חוסר הסיכוי, התקשרתי. עורך הדין, שהיה יהודי עם לב חם, לקח את המקרה כפרויקט. יומיים לאחר מכן, קיבלתי טלפון ממנהל המשרד: "יחזקאל, נמחקו לך כל החובות!". התברר שעורך הדין שלו, שהיה תלמידו של עורך הדין התובע, גער בו בחביבות והוא הסכים למשוך את התביעה. גם הביטולים הוצאו באותו יום בזכות קשרי אביו של עורך הדין בבית המשפט.

כיום אני אברך כולל, שמלגתו מצומצמת, אך יש ברכה בכסף. בעבר, כנהג משאית, המשכורת הייתה גדולה פי ארבעה ולא הספקתי לגמור את החודש. כעת, יש לי די מחסורי ואני מצליח אף להפריש חומש להחזקת תורה. חוותי על בשרי את דברי רבי נחוניא בן הקנה: "כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ". אני כמעט איני כועס על היזם, הוא היה שליח משמים להעיר אותי. אני נחרד מהמחשבה מה היה קורה בלי הנפילה הזו שרוממה אותי לגבהים רוחניים.

(גל' קבלות שבת - מאה ושניים סיפורים - ח"ד, מאת הרב צבי נקר)

פיניים על הפרשה:

כנגד כ"ח תבות, והא דקרי להו 'דך' ו'כחך' בכני לאדם, משום דאדם מרכבה לשכינה, והכח והגבורה שמוסיף למעלה נחוסף באדם עצמו, ובקדיש מוסיף האדם כח והארה ביד ובכח של מעלה, וגם כן האדם נחוסף הארה בידו ובכחו, ולפיכך קרי להו בכני. וכשיענה האדם ויכון כ"ד וככ"ח תבות נצול מלךדת לשאול, וזהו 'כי אין מעשה וחשבון בשאול', דהינו אין צריך לדון במעשה ולא לתת חשבון בשאול:

ולפיכך צריך האדם להיות זהיר וזריז בענית אמינים כי בזה מוסיף כח למעלה ומתקפרים עונותיו, וכמו שאמר הכתוב (דברים לב א) 'כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו', דהינו 'כי שם ה' אקרא' הוא קריאת הקדיש, אז אתם העונים 'הבו גדל לאלהינו', וצנו בכונה. וראשי תבות 'גדל לאלהינו' גימטריא ג"ל, הם כ"ח תבות וחמשה אמינים שצריך העונה לענות. ולכן השב בתשובה צריך להזהר בענית אמינים, וזה הוא בראשית הרומז לתשובה כאמור, אתה בעל תשובה בכחך תענה אמן יהא שמה רבא, וזה הוא תקון גדול לכפרת עונותיו:

(גנוי המלך, תיקון התשובה אות ל)

עניית 'אמן' תיקון גדול לעונות חמורים

בראשית ברא אלקים וגו' (בראשית א א), בראשית ראשי תבות תקון רפואת ברית יהיה שומר אמינים. בא לרמוז מעין מה שכתבנו סמוך לזה דיהיה זהיר וזריז בברכות, וכמו שצריך להיות זהיר בברכות כך יותר ויותר צריך להיות זהיר וזריז בענית אמינים, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות נג) גדול העונה אמן יותר מן המברך. וכמו שכתב הרב רבי שמעון פר יוחאי עליו השלום בזהר הקדוש (ח"ג רפה) 'על כח אמן כמה גדול כח העונה וענו מי שאינו עונה, ד'אמן' גופה גימטריא הני"ה אדנ"י ובענית אמן מיוחד הני"ה אדנ"י, וזהו תקון פגם הברית:

ואפשר לדון רמז הכתוב (ישעיה כו ב) 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמינים', ודרשו רבותינו ז"ל (שבת קיט) אל תקרי 'אמינים' אלא 'אמינים', דיש לדקדק למה כתב 'צדיק' ו'שמר' אמינים, אלא בא הכתוב להודיענו דאף מי שפגם בברית ובשובו בתשובה נזהר להיות שומר אמינים, נמחל לו מה שפגם בברית וחזר לכשרותו הראשון ויחשב לו כאלו לא פגם. וידוע דהשומר ברית נקרא 'צדיק', כמו שאומרים 'יוסף הצדיק' על ששמר בריתו. וכונת הכתוב כך היא, 'פתחו שערים ויבא גוי', דהינו שמתחלה היה גוי כמו הגוים שפוגמים בברית ועכשו נחשב לצדיק ששומר ברית. ותדע כמה זכה לזה, בשביל שהוא שומר אמינים:

ויש לרמוז תקון הברית בענית אמן, דהנה 'ברית' המלוי של גימטריא שבע מאות וששה וארבעים, ו'אמן' כשתחשב הנו"ן הארבע שבע מאות כחשבון מנצפ"ך, יעלה כחשבון אמן שבע מאות ואחד וארבעים, חסר חמשה מחשבון מלוי הברית שכתבנו, הם כנגד חמשה אמינים שצריך אדם לענות בכל קדיש: עוד, 'אמן' ראשי תבות אות מילה נתקן, רצונו לומר אם פגם בברית, על ידי שמירת אמן נתקן, עוד, 'הברית' גימטריא 'תענה אמן' עם הכולל, דהינו אם פגמת ברית תענה אמן וכו' ותקן מה שפגמת. וכו' וכו' רמזו על נכון דרפואת הברית יהיה שומר אמינים:

(גנוי המלך, תיקון הברית אות כג)

עניית 'אמן' בכל כחו, קורעת גזר דין

זה עני קרא וה' שמע ומכל צרותיו הושיענו (תהלים לד ז), הנה אמרו רבותינו ז"ל (שבת קיט): דהעונה אמן בכל כחו קורעין לו גזר דינו. נמצא, אפלו נחתם אדם בספר רשעים, כשישוב בתשובה ויענה אמן בכל כחו, קורעין לו גזר דינו וחוזרים וחותמים אותו בספר צדיקים. והנה אינו נקרא עני אלא מי שעני מן התורה ומהמצוות והמעשים טובים, וזהו שאמר זה עני, דהינו, זה האיש, אף על פי שהוא עני מכל מצות התורה ועכשו קרא קדיש וענה אותו בכל כחו, וה' שמע, ובלבד שיצרף עמו התשובה, והתשובה רמוזה במלת קרא ובמלת שמע, דשניהם עם ב' כוללים גימטריא 'תשובה', ואז בזה ומכל צרותיו הושיענו, דקורע גזר דינו, וכל הצרות שיהיו ראיות לבוא עליו בעולם הזה ובעולם הבא מתבטלות:

(אלף בינה, מזמור לד בתהלים)

שכרו ומעלותיו של העונה 'אמן'

בראשית ברא אלקים וגו' (בראשית א א), בראשית ראשי תבות בכחך תענה אמן יהא שמה רבא. רמז למה שאמרו רבותינו ז"ל (שבת קיט): כל העונה אמן יהא שמה רבא בכל כחו קורעין לו גזר דינו. וכו' יהיה בעל תשובה זהיר וזריז, וידע כי אפלו נחתם גזר דינו לרעה, בכח ענית אמן שיהיה עונה, נקרע:

'בכל כחו' משום כ"ח תיבות שעונים בקדיש

וצריך שיענה בכונה בלי שום פניה אחרת, ושלא ידלג שום אות או תבה, וזהו אומרו 'בכל כחו', לפי שיש כ"ח תבות מן 'אמן' יהא שמה רבא עד 'בעלמא' שצריך העונה לענות, ולכן פסוק 'בראשית יש בו כ"ח אותיות, לרמוז על ענית 'אמן' כנוכח. וזהו רמז מה שכתב רש"י ז"ל (בראשית א א) מה טעם פתח בבראשית, משום 'כח מעשיו הגיד לעמו' (תהלים קיא ו), דהינו משום כ"ח אותיות שיש בפסוק בראשית הרומזים לכ"ח תבות שצריך העונה לענות בקדיש. ומה שאמר 'הגיד לעמו', לפי שזה סוד גדול וכמוס, והגידו השם לעמו מפני שהקדיש מתקן על שם מ"ב כידוע (שער הכוונות דרושי הקדוש א), וגלה השם סוד זה לעמו ישראל:

והנה פסוק והארץ היתה יש בו י"ד תבות, ועם כ"ח אותיות שבפסוק 'בראשית הרי מ"ב, נמצא בין שני פסוקים אלו נרמז הקדיש. והחשבון הזה הוא חזן מחמשה אמינים שצריך העונה לענות, ולפיכך אחר שני פסוקים אלו שנרמז בהם שם מ"ב, כתב חמש פעמים 'אור' כנגד חמשה אמינים. וקרא אמן בשם 'אור' להראות גדלת אמן, שעל ידי עניתו גורם הארה בעולמות עליונים למעלה ומשם משתלשלת עד למטה, לפי שאמן גימטריא הני"ה אדנ"י, ועל ידי עניתו גורם להם יחוד. ולכן אשרי שומר אמינים, והמבטלו גדול עונו מנשא, כי נדון בשאול:

'כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך', כנגד תיבות

שבקדיש

ונראה לעניות דעתי, שזה רמז שלמה המלך עליו השלום (קהלת ט ז) 'כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון בשאול' וגו', בא לרמוז על המ"ב תבות שיש בקדיש, והם י"ד וכ"ח, וזהו 'כל אשר תמצא ידך' כנגד י"ד תבות, 'בכחך'

עצות וסגולות:

ברכת הנהנין (א)

יברך בכוונה ובמתינות

לא יברך בחפזון רק במתון, כדי לכוון דעתו ולידע מה מוציא בשפתיו, ולמי הוא מברך, ולא כמצות אנשים מלמדה.

(גנוי המלך, תיקון התשובה אות ל)

הברכה לשון נוכח, כי השכינה כנגדו

וצריך שיכוון בשעה שהוא מברך, כאלו הוא עומד לפני הקדוש ברוך הוא, ולפיכך נתקנו הברכות בלשון 'ברוך אתה' שהוא לנוכח, מטעם זה שיכוון אדם שהשכינה כנגדו ולה הוא מברך.

(גנוי המלך שם)

ברכה ללא כוונה - איננה ברכה

האוכל כבהמה ושוכח השם בשעת אכילה, וגם ברכתו משפה ולחיוץ מצות אנשים מלמדה, ברכה זו אינה ברכה ואינה עולה בשם, ואין בה כח לעשות שום פעלה.

(פיתוחי חותם פרשת עקב, ד"ה פן תאכל)

הנזקים שגורם בברכה שאינה כראוי

אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות לה) כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאלו גוזל להקדוש ברוך הוא וכן נסת ישראל, שנאמר (משלי כו כד) 'גוזל אביו ואמו' וגו'. והדבר מבאר, דכיון שהברכות הם לברר הניצוצות, ומאחר שעל ידם מתבררים הניצוצות, נמצא מי שאינו מברך כאלו הכניס הניצוצות מחדש בקלפות, מאחר שיש בידו להעלותם ולא העלה אותם נחשב עליו כאלו גזל מחדש הניצוצות של הקדשה והכניסם בקלפה, ועל זה נקרא 'גוזל', על כן צריך האדם שיהיה זהיר וזריז בברכות המצות וברכות הנהנין לברכם בכונה כראוי כדי לברר הניצוצות ולהעלותם.

(שערי תשובה אות יט)

ארכיון 'עוז והדר'

**הגאון רבי
ברוך רזנבלום
שליט"א: מי שאינו
מסוגל לפרגן
- צריך להכיר
בכך שהוא חולה
במחלה קשה! כדי
שיבין את המסר
הזה הוא נענש ומקבל בהרת בכל גופו
ואין בו מתום.**

עונש על אי אמירת טוב לזולת

יְהִי עָלַי מִשְׁחָה וְעַל אֶהְרֶן (טז, ג).

בירושלמי (סנהדרין פ"ה ה"א) מתוארת קריאת התיגר של קורח על משה רבנו ואת האפיקורסות שלו: "רב אמר: קרח אפיקורסי היה. מה עשה? עמד ועשה טלית שכולה תכלת. אתא גבי משה, אמר ליה: משה רבנו, טלית שכולה תכלת מהו שתהא חייבת בציצית? - אמר לו: חייבת, דכתיב 'גדילים תעשה לך'."

"בית שהוא מלא ספרים, מהו שיהא חייב במזוזה? - אמר לו: חייב במזוזה, דכתיב 'וכתבתם על מזוזות ביתך'."

"אמר לו: בהרת כגרים - מהו? אמר לו: טמא. פרחא בכולו? - אמר לו: טהור."

"באותה שעה אמר קרח: אין תורה מן השמים ולא משה נביא ולא אהרן כהן גדול."

מקשה ה"ב איש חי" על שאלתו השלישית של קרח, לגבי הבהרת שפרחה בכולו: אם אדם כזה שבהרת פרחא בכולו הנו טהור, אם כן לצורך מה מביא אותה הקב"ה על האדם?

ומתוך שצרעת באה על חטא לשון הרע, אדם שדיבר על משהו רע. אך ישנה עבירה שאינה פחות חמורה מכך: אדם שאינו מסוגל להמליץ טוב על חברו. גם אי אמירת טוב - לעבירה תחשב. כל מי שיש ביכולתו לשבח את זולתו ואינו עושה זאת, נענש בבהרת שפורחת בכל הגוף! הוא אמנם טהור, אך עליו להבין שהנהגתו גרועה ביותר.

יש כל כך הרבה הזדמנויות לפרגן ולהחמיא לשני. הבה נצל אותן!

ראית את בנו של השכן מתפלל בבוקר בדבקות גדולה. פגשת את אביו אחר הצהריים. מדוע שלא תאמר לו: 'ר' יענקל, נהנית כל כך לראות את הבן שלך מתפלל! זה היה ממש תענוג!'

והדברים אמורים גם בתוך הבית פנימה. אשתך הכינה לך ארוחת צהרים - מדוע שלא תחמיא ותתן קומפלימנטים. בפעם הראשונה זה אולי קשה, אך לאט-לאט מתרגלים...

בכולל שלי למד יהודי שזכה ללמוד עם רבי חיים שמואלביץ זצ"ל בשנחאי. כאשר עלה היהודי ארצה הלך לבקר את ידידו, רבי חיים שמואלביץ. הוא נכנס לבית המדרש בשעה שמסר רבי חיים את השיעור כללי שלו, לאחר מכן ליווה אותו לביתו, ושניהם נטלו ידיים, אכלו ושוחחו בדברי תורה, כמו בימים הטובים ההם...

לאחר שהסתיימה הארוחה, הבחין האורח כי רבי חיים נישא אל הרבנית ואומר לה: 'היום הכנת אוכל מיוחד במיוחד! המרק היה משהו-משהו!'

ארכיון 'עוז והדר'

הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א: סיכומו של דבר, כל העמל והיגיעה בזה העולם, אינה לשם מנוחה, אלא בכדי שנגיע ל'עמל' האמיתי שהוא עמל התורה והמצוות. וגם המעט מנוחה בעולם, היא רק לשם מטרת העמל בדרך הראויה. כי המנוחה לשם העמל היא... ואין העמל לשם המנוחה... כי כאמור, שהיא לא תיתכן כל זמן שהאדם חי עלי אדמות.

"אדם לעמל יולד": הדרך אל המנוחה האמיתית...

טעות נוספת נפרשה בקרב הארץ, לשם מה עמל האדם בימי חלדו? הרי אומר כדי שבסופו של דבר יגיע אל המנוחה ואל הנחלה לעת זקנותו בשארית ימיו כאן בעולם הזה...

אבל באמת טעות גדולה היא, שהרי כבר נאמר (איוב ה, ז): "אדם לעמל יולד..." וכמו שאמר רבא (סנהדרין צט): "כולהו גופי דרופתקי נינהו, טובי לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא". ופירש רש"י: "כל הגופים לעמל נבראו, אשרי למי שזכה והיה עמלו וטרחו בתורה!"

וכל זמן שהאדם חי עלי אדמות בהכרח שיתקיים אצלו ענין זה, ואי אפשר להתחמק מזה... אלא צריך לעמול ולהתייגע תמיד.

ובחז"ל מובא (בראשית רבה פ"ט): "בשעה שהיה אברהם מהלך בארם נהריים ובארם נחור ראה אותם אוכלים ושותים ופחוזים, אמר: הלואי לא יהא לי חלק בארץ הזאת. וכיון שהגיע לסולמא של צור, ראה אותם עסוקין בניכוש בשעת הניכוש, ובעידור בשעת העידור, אמר: הלואי יהא חלקי בארץ הזאת!"

ואם אכן חייב האדם לעמול בזה העולם, אם כן אשרי מי שזוכה ועמלו תמיד בתורה. וכמו כן, העמל שמשיקיע האדם בגידול ילדיו וחינוכם, שכל המטרה היא הרי להעמיד דור ישרים, וכן עמלן של נשים למען מטרה זו - לעמל של תורה נחשב להן, כמו שאמרו חז"ל: "נשים במאי זכין, באקרוי בנייהו לבי כנישתא" (ברכות יז). - היינו דעמל זה, זכות גדול הוא עבורן. וכן אותה מלאכת עראי שאדם מתעסק, אשר בסופה ובתחילתה קובע הוא עתים לתורה - נעשה אותו עמל מרכבה לאורייתא, ובכלל "אשרי מי שעמלו בתורה" הוא.

ובזהר הקדוש (בראשית כז). איתא: 'וימררו את חייהם בעבודה קשה' - בקושיא. 'בחומר' - בקל וחומר. 'ובלבנים' - בליבון הלבנתא. 'ובכל עבודה בשדה' - דא ברייתא. 'את כל עבודתם' - דא משנה. ויש להבין: הרי פסוק זה 'ויעבדו מצרים' נאמר על הגלות הקשה של שעבוד מצרים, וכיצד דורש הזה"ק פסוק זה לסוגי היגיעה בתורתנו הקדושה? אלא הכוונה היא, שהרי כאמור הלא כל תכלית הבריאה היא "לעמל", ומובא שעבודת הפרך במצרים היתה בכדי לתקן חטא עץ הדעת - שנתערב בישראל עם קודש וזהמא רבא (כמובא מהאר"י ז"ל עיין שער הפסוקים בתחילת שמות ועוד), ואמר להם הקב"ה: אם מכל מקום חייבים אתם לעבוד ולעמול, מה לכם לעבוד עבודת פרך אצל פרעה, אנא בואו ועבדו אצלי - הווי יגיעים בתורה, ובכך תזדככו מהזהמא, חלף עמלכם והעבודה קשה לפרעה מלך מצרים.

סיכומו של דבר: כל העמל והיגיעה בזה העולם, אינה לשם מנוחה, אלא בכדי שנגיע ל'עמל' האמיתי שהוא עמל התורה והמצוות. וגם המעט מנוחה בעולם, היא רק לשם מטרת העמל בדרך הראויה. כי המנוחה לשם העמל היא... ואין העמל לשם המנוחה... כי כאמור, שהיא לא תיתכן כל זמן שהאדם חי עלי אדמות.

ויש לומר דזאת היא הכוונה בתפילתנו: "למען לא ניגע לריק", היינו שאין אנו מתפללים שיטול ממנו את העמל, כי זהו דבר שלא ניתן להשיג בזה העולם. אלא כל בקשתנו היא שמאחר שממילא אנו מתייגעים, לכן אנו מתפללים שלא תהא יגיעתנו לשוא, אלא עמל של תורה ועבודת השי"ת...

מסופר שבשכונת 'בתי אונגארין' התגורר בערוב ימיו אחד מגדולי הרבנים, כאשר הוא זוכה לרוות נחת ממשפחתו הענפה, בניו ובני בניו שהתגוררו על ידו בשכונות היישוב הישן פאתי ירושלים ת"ו.

בין שאר צאצאיו היה לאותו גדול בת אחת בשם "מנוחה" ובת נוספת שנקראה "שמחה". הבת 'שמחה' היתה מבורכת בילדים, ותמיד היתה משחרת פניו של אביה וקובלת לפניו על מחסוריה וטרדותיה המרובים עקב משפחתה הגדולה, וכל פעם באנחה חדשה; אם על חוסר כלכלה, ואם על חוסר ביגוד, פעם שיתפלל על ילד חולה שיתרפא, ופעם על קושי חינוך של אחד מצאצאיה וכיוצא באלה. ולעומת זאת היו לו אצלה שמחות תמיד: בריתות, חלאקות, בר מצוות, אירוסין וחתונות וכו'. ואילו לבתו השניה 'מנוחה' לא היה כי אם בן יחיד, ואת פני אביה היתה מקבלת לעתים רחוקות, כגון בשלוש רגלים וכדומה, ושאר ימות השנה היה לאביה השקט ממנה.

ואמר על זה אותו גדול: יש לי שתי בנות, מנוחה ושמחה - מ'מנוחה' אין לי 'שמחה', ומ'שמחה' אין לי 'מנוחה'.

(הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א - קרני אור)

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: המון רב התקהל במרכז השוק, והדבר התברר כי אכן מדובר בבעל האובד אשר מחמת רוח שטות שנכנסה בו החליט לברוח ממקום מגוריהם בקאליש הרחק עד למדינת הונגריה. והנה, מספר האיש, לא מזמן רב נכנס חשק ורצון בלבי לנסוע ליאס מבלי שאני יודע להסביר לעצמי מדוע...

בדרך שאדם רוצה לילך

סיפר הרה"ג רבי מתתיהו לנדא, אבד"ק פאדיטורק שברומניה, בקונטרס 'תולדות יוסף', אותו חיבר על אביו הגאון רבי יוסף לנדא, רבה הנודע של העיר יאסי ברומניה ובעל 'ברכת יוסף': ביום בהיר אחד הגיעה אשה אל העיר יאסי וביקשה לשוחח עם רב העיר. האשה הזדהתה בשמה הפרטי "עטיא רחל" וסיפרה כי מקום מגוריה הוא בעיר קאליש שברוסיה. דמעות שטפו את פניה כשהחלה מספרת את סיפורה הטראגי: נשואה הייתה לבעלה והנה לפתע נעלם בעלה ואיננו כאילו בלעה אותו האדמה. ככל שניסתה האשה לחפש את בעלה האובד העלתה חרס בידה, ולדאבון ליבה היא הפכה להיות אשה עגונה שאסורה להינשא, כל עוד אין בידה גט פטורין מבעלה או הוכחה ברורה כי בעלה כבר איננו בין החיים.

משראתה האשה כי ממקום מגוריה בקאליש לא תבוא לה הישועה, החליטה לצאת למסע בין ערים ומדינות כדי למצוא את בעלה האובד ולדעת מה עלה בגורלו. פנתה האשה אל רבה של העיר קאליש וביקשה ממנו את ברכתו ועצתו. העגונה ביקשה מהרב כי יורה לה וינחה בעבורה את הדרך בה עליה לפעול כדי שתהיה מותרת להינשא.

רבה של קאליש שכאב מאד את צערה של העגונה רצה שמסעה לא יהא לשווא, ומאחר שידע שיש אנשים שאינם מהימנים שיכולים להשיא לה עצות שאינם הוגנות, נתן לה הוראה ברורה: כדי שתהיי מותרת להנשא כאן בעירנו, אבקשך להקפיד שעל כתב ההיתר שלך להינשא יהיה חתום הגאון רבי יוסף לנדא, רבה של יאסי, ששמו הולך לפניו כצדיק וירא שמים והוא נודע בשקיפתו הרבה על תקנת בנות ישראל כדת משה וישראל. על כתב ההיתר שלו יכולים אנו לסמוך. ומשתחזרי לקאליש בס"ד עם הכתב בחתימתו, נוכל להתיר אותך להינשא.

העגונה עטיא רחל מקאליש יצאה אל הדרך הארוכה כשפניה מועדות תחילה אל העיר יאסי, שם כיהן רבי יוסף לנדא ברבנות העיר, ולתור שם אחר בעלה. אפס כי מאמציה לא נשאו פרי, ולאחר חיפושים ממושכים הבינה כי אין בידה כל תועלת משהייתה ביאסי. עטיא רחל החלה להסתובב מעיר לעיר ברחבי רומניה בנסיון למצוא את בעלה ולעלות על עקבותיו, עד שבחסדי השם עליה יגעה ומצאה: באחת הערים נודע לה כי בעלה היה חי שם במשך תקופה, והוא שבק חיים לכל חי. אדם אחד שהכיר את בעלה ניאות להגיע אל בית הדין המקומי ולמסור עדות על כך, ואכן לאחר חקירה ודרישה וגביית עדות כדת וכדין, הנפיק בית הדין עבור האשה מסמך מסודר בחתימת ידם בו נאמר שהם קבלו עדות על מות בעלה ועל היותה מותרת להינשא.

עם מסמך זה חזרה האשה אל רבה של יאסי וביקשה ממנו, כפי שהורה לה רבה של קאליש, שיחתום אף הוא על ההיתר, וכך תוכל לחזור לעירה ולהינשא. רבי יוסף לנדא עיין היטב בגביית העדות ואמר לעגונה שהוא נזקק לכמה ימים כדי להתבונן בדבר, ועל כן הוא מבקש ממנה כי תואיל להיכנס אליו בעוד מספר ימים. האשה עשתה כדברי הרב, אלא שלהפתעתה נענה לה הרב שהוא עדיין לא הספיק לעיין בדבר ולסדר את ההיתר, והוא מבקשה להמתין עוד כמה ימים.

פעם אחרי פעם הגיעה האשה אל רבי יוסף לנדא בבקשות ובהפצרות כי יואיל לתת לה את ההיתר להינשא. ורבי יוסף עומד על שלו: עדיין לא היה סיפק בידי לארגן לך את ההיתר; שובי בעוד כמה ימים. האשה בכתה והתחננה בפני הרב שיואל נא למהר מעשיו ולהחיש את גאולתה, כי כשל כוח סבלה. אך רבי יוסף לנדא בשלו: זהו הליך שלוקח זמן, לפעמים די בכמה ימים ולפעמים זקוקים לזמן ממושך יותר, ואין לך ברירה כי

לאחר מכן בירך אותה בצהרים טובים וחזר לשיבה.

סיפר לי אותו יהודי: "כאשר ירדתי עם רבי חיים את המדרגות בדרכנו לשיבה, לא הצלחתי להתאפק. שאלתי: 'רבי חיים, וכי אתה יודע בכלל איזה מרק הכנסת לפיך? הרי מכיר אני אותך היטב מן הישיבה, מעולם לא התעניינת באוכל. אני יודע שאילו היית אוכל מגבת במקום פיתה היית מרגיש אותו טעם...' "

"אמר לי רבי חיים: 'אני כבר מוסר שיעורים בישיבה במשך חמישים שנה. בכל פעם אני חוזר על אותו שיעור, ובכל פעם מוסיף לו עוד תוספת קטנה. ובכל זאת אם ייגש אלי בחור ויאמר לי שהשיעור של היום היה משהו משהו, אין לך מושג כמה זה יעשה לי טוב על הלב...' "

היודע אתה מהו ה'שיעור כללי' של אשתי? - האוכל שהיא מכינה. אמנם היא מבשלת כבר חמישים שנה, ובדרך כלל מבשלת אותו דבר, אך שמחתה גדולה ועצומה כשאני משבח את מעשי ידיה ואומר לה שהמרק שלה היה מיוחד במינו, לא פחות משמחתי שלי אם אשמע שבחים על השיעור שלי!"

מי שאינו מסוגל לפרגן - צריך להכיר בכך שהוא חולה במחלה קשה! כדי שיבין את המסר הזה הוא נענש ומקבל בהרת בכל גופו ואין בו מתום.

(הגאון רבי ברוך רוזנבלום שליט"א - נאה דורש)

אם להמתין בסבלנות עד אשר אקרא לך ואתן לך את ההיתר. לא יאומן כי יוסף אולם עברו כמעט שלש שנים ורבי יוסף לנדא היה מסרב לתת לאשה את חתימתו על ההיתר להנשא. האשה שידעה כי רבה של קאליש נתן לה הוראה חד משמעית כי עליה להביא את חתימתו של רבי יוסף לנדא על ההיתר, ידעה כי אין לה מה לחזור לקאליש בלי חתימה זו, ואילו הרב מתמהמה מלחתום בהתחמקות משונות.

בצר לה בכתה האשה בפני מכריה וביקשה את עצתם כדת מה לעשות. היא השיחה את צרתה בפני כל מי שניאות היה לשמוע: בידה היתר כתוב וחתום מבית דין, וכל שזקוקה היא זה לחתימתו של רבי יוסף לנדא המאשר זאת, ואילו הרב מצידו עושה ככל יכולתו כדי לדחותה פעם אחד פעם ולענות את דינה.

אנשים שלא יכולים היו לראות בצערה ובכאבה של העגונה נתנו לה עצה טובה: הלוא בעיר יאסי מכהן רב נוסף, הלוא הוא הגאון רבי אהרן משה טויבש, הנודע בספריו 'קרני ראם' ושו"ת 'תועפות ראם'. לכו איפוא אל רב זה, וכשהוא יחתום לך על ההיתר, שמא גם רבי יוסף לנדא, שהוא ידידו ורעו להנהגת העיר וביניהם קשרי ידידות וחיתון, יסכים להוסיף את חתימתו גם הוא.

האשה לא בזבה זמן ותיכף ומיד פנתה להרב טויבש, ואכן, הרב שקרא הדק היטב את גביית העדות של אותו בית דין שהתירה להינשא, נענה ואמר: הלא הלכה פסוקה היא שעד אחד נאמן להתיר אשה להינשא, ומכיון שעד אחד העיד על מיתת בעלה ובית הדין קיבל את עדותו, בוודאי שהאשה, עטיא רחל, מותרת להינשא, ואין בזה כל צל של פקפוק. הרב טויבש שלח את קולמוסו וחתם את חתימתו על כתב ההיתר, כשהוא מוסיף לזה גם את חותמתו המהודרת.

כעת, אמרה עטיא רחל לעצמה, הגיע הזמן לעשות את חלקו השני של העצה שנתנו לי: לחזור אל רבי יוסף לנדא, להראות לו את חתימתו של רבי אהרן משה טויבש, ולבקש ממנו כי יוסיף גם הוא את חתימתו. העגונה שהכירה היטב את ביתו של הרב, ממאות הפעמים שביקרה שם, עמדה בפני הרב והראתה לו כי הרב השני התיר לה להינשא, והיא מבקשת מאוד שהרב יצטרף ויחתום גם הוא.

בתחילה שתק רבי יוסף לנדא, אך לאחר הרהור קצר הוא ביקש מהעגונה את ההיתר. רבי יוסף שלח את הקולמוס מקסת הדיו וכתב על ההיתר את המילים הבאות: "אשה זו אסורה להנשא מטעם הכמוס עמדי" כשהוא מוסיף את חתימתו וחותרתו.

האשה שלא ידעה לקרוא את כתב ידו של הרב לא ידעה את נפשה מרוב שמחה. היא כמובן לא ידעה ולא הבינה את מה שרבי יוסף לנדא כתב לה, ובהתלהבות רבה מיהרה אל מכריה נותני העצה וסיפרה להם בהתרשנות כי הנה הרב חתם גם הוא, וכעת הדרך סלולה בפניה לחזור לקאליש ולבנות את ביתה מחדש.

אחד ממכריה ביקש ממנה להסתכל בהיתר ועיניו חשכו. הוא החזיר מאוד וכמעט שנפל אחורנית. עטיא רחל שראתה את תגובתו הקשה הבינה כי דבר מה אינו כשורה וביקשה ממנו להסביר מדוע הוא נבהל כל כך. בקושי רב הוא מצא את הכוח הנפשי לספר לה על מה שרבי יוסף לנדא כתב לה על ההיתר. לא זו בלבד שהוא לא הצטרף להיתר אלא שהוא גם מונע ממנה את האפשרות להשתמש בהיתר שהיא כבר קבלה. אם לא היית הולכת אל רבי יוסף לנדא, הסביר לה האיש, הרי שגם אם רבה של קאליש לא היה נזקק להתירך, בוודאי היית יכולה למצוא רבנים אחרים שיסמכו על רבי אהרן משה טויבש ועל

הבית דין שקיבל את העדות על פטירת בעלך. אולם עתה שרבי יוסף לנדא כתב במפורש, על גבי ההיתר, כי את אסורה להינשא, אין לך יותר כל סיכוי להינצל מכבלי העיגון.

האשה, אבלה וחפויית ראש, רצה במהירות אל רבי יוסף לנדא והחלה לזעוק ולצווח בקול רעש גדול: רבי, מה חטאתי ומה פשעתי שאתם יורדים לחיי בצורה שכזאת?! הלא כל שביקשתי ממכם הוא להצטרף להיתרו של רבי אהרן משה טויבש, ואם אין ברצונכם לעשות זאת - היה עליכם להחזיר לי ולא לכתוב עליו כלום! האם לא די בכך שאתם מענים את דיני כבר קרוב לשלושה שנים, הנה עתה הרסתם לי גם את ההיתר שאחרים נתנו לי כדת וכדין?!

רבי יוסף לנדא השפיל את ראשו וענה לה בקצרה: צר לי עלייך מאוד מאוד, אך אינני יכול ואינני רשאי להתיר אותך להינשא. יתירה על זאת, חובתי בעולמי היא להזהיר ולהתריע, להתוודע ולהגלות, כי את אסורה להינשא, אכן, הטעם לכך כמוס עמדי ואין אני יכול לגלותו, אך האמת היא כדבריי!

עם זאת, המשיך רבי יוסף לנדא ואמר ברגש רב: דעי כי רחמיי נכמרים עלייך וליבי כואב את צערך. אני מברכך בכל ליבי ונפשי שתוכלי לצאת מצרה לצוקה וישועת השם תבוא אלייך במהרה.

עטיא רחל שעולמה חשך עליה הייתה אובדת עצות לחלוטין. כל תחנוניה ובכיותיה לא הועילו כלום ולא שינו את עמדתו של רבי יוסף לנדא שהתבצר בהחלטתו כצור חלמיש. גם נסיונותיה של עטיא רחל לבקש מרבנים אחרים שיתירו לה להינשא על פי ההיתר של בית הדין והסכמת רבי אהרן משה טויבש לא הצליחו. האשה הגיע אל גדולי עולם שבאותו דור, כמו הגאונים הגדולים רבי שלמה קלוגר ורבי יוסף שאול נטנזון ועוד, אך למרות הפליאה הגדולה על דבריו הסתומים והעלומים, איש לא הסכים להתיר את האישיה להינשא ולהכריעו ההיפך מדברי רבי יוסף לנדא.

הייתה זו פליאה גדולה שהסעירה את העולם התורני של אותם הימים. רבי יוסף לנדא שהיה אביהם של בנות ישראל ותמיד מסר נפשו ורוחו עבור תקנת העגונות, כשבכל מאמציו עשה הכל לפתוח פתח והתירה עבור האומללות, מסרב בכל תוקף לקבל את דעתם של הבית דין המתיר ואת דעתו של רעהו רבי אהרן משה טויבש. ככל שניסו לשאול אותו על טיב העניין, מילא רבי יוסף לנדא את פיו מים והתעקש לטעון כי טעמו כמוס עמוד. בשלב כלשהו הגיעה עטיא רחל אל הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א, אשר באותם ימים יושב היה בחצר קדשו בסאדיגורה ובכתה בפניו על מר גורלה. העגונה סיפרה להרה"ק מרוזין על כל ההפתקאות שעברו עליה בשנים האחרונות, מני אז שבעלה נעלם בנסיבות מסתוריות, דרך ההיתר להינשא שניתן לה מידי הבית דין והסכמתו של רבי אהרן משה טויבש, ועד למילים הקצרות שרבי יוסף לנדא כתב על ההיתר, בו הוא אוסר עליה להינשא ללא כל הסבר או סיבה.

רחמיו של הרה"ק מרוזין נכמרו על האשה האומללה, והוא פנה לכתוב מכתב אל רבי יוסף לנדא. והנה לשונו המדויק, אות באות, של הרה"ק מרוזין באגרת זו, בו הוא מבקש שיואל לפרש לו פשר דבר על סירובו להתיר את האשה, והוא גם מתייחס באגרת זו על שמועה שהייתה מהלכת כי רבי יוסף לנדא מערער על מהימנות העד שהעיד

לפני הבית דין על פטירת הבעל, והרה"ק מרוזין תוהה מדוע הוא אינו מאמין לו:

"ה' ישפות שלום רב לכבוד ידידי הרב הגאון המפורסם חריף ובקי חכם השלם החסיד ועניו כש"ת מוה"ר יוסף לנדא האבד"ק יאס נ"י ויזרח כשמש וירח.

הן בדבר צער האשה הקשורה בחבלי העיגון זה עשר שנים, הגיע צערה לנקודת לבבי, והיא מרת נפש וכל כאבה מזה שכבוד ידידי סתם דבריו בענין ההיתר באמרו שאסורה מטעם הכמוס עמדו, ועבור זה כל המורים בישראל יראים לגשת לפתח ההתרה מחמת דבריו הסתומים. וזה לא יתכן בעניינים כאלו, כי אם לבאר דרך התורה באר היטב. ואם אמנם שמעתי שכוונתו על העד שהעיד על פטירת בעלה שאין נאמן ע"פ דין תוה"ק נפלאותי מאד על זה, הלוא אנכי מכיר את האיש ומעשהו ואינו נחשב אצלי לפסול עדות ח"ו, ואולי נסתרה דרכו מאתי ונודע לידידי יותר. לזאת יקח מועד לעיין היטב בענין העגונה הנ"ל מרת עטיא רחל מקאליס על פי דרכי התוה"ק, אולי יזמין לו השי"ת דרך תורת אמת למצוא פתח היתר להאשה העלובה, ואיך שיפול דבר הן להיתר הן ח"ו כו' עכ"פ יבאר דבריו לנכון למען יהיה למראה עיני ישראל חוות דעתו בזה.

דברי הדורש טוב לעמו ומעתיר בעדם תמיד, ישראל במוה"ר שלום."

עם בוא מכתב זה אל רבה של יאס, שהיה איש חסיד מובהק וירא שמים מרבים, מיהר רבי יוסף לנדא לשלוח מברק מהיר אל הרה"ק מרוזין בו הוא כותב במילים קצרות כי הוא אינו יכול להסביר בכתב את פשר הדברים, אך בעז"ה מתעתד הוא להגיע בהקדם לסאדיגורה ושם יסביר לרבינו את כל השתלשלות הדברים.

לא חלפו ימים מועטים ורבי יוסף לנדא הגיע אל חצר קדשו של הרבי ובהיותו מול הרבי פתח ואמר: אגלה לרבינו את מסתורי לבבי. האמת היא שתיכף ומיד עם בוא העגונה לפני עם ההיתר של הבית דין, מיד רציתי להתירה להינשא, אלא שצירוף של מקרים שונים ומשונים אירע עמדי.

בכל פעם שניגשתי אל ארון הספרים כדי לקחת ספר ולעיין בדינה, נופל היה הספר מידי. כך לא פעם אחת ולא פעמיים, אלא פעמים רבות. פעם אחת גם אני בעצמי נפלתי ארצה, והיה זה בשעה שעליתי על כסא כדי להוריד מהמדפים העליונים ספר הדין בפרטים הדומים לגביית עדות זו, וכמעט שנשתרבו עצמותי. היה זה עבורי סימן מובהק מהשמים שאין לי להתעסק עם היתר אשה זו, ולכן בכל פעם דחיתי אותה עוד ועוד.

הגיעו הדברים עד כדי כך שביום אחד, לגודל הרחמנות על אשה אומללה זו, החלטתי שיהיה אשר יהיה, הרי אני כותב לה היתר להינשא, ויהי כאשר התחלתי לכתוב והנה נפל הקולמוס מידי והקסת התהפכה ונשפך הדיו על כל הנייר עליו התחלתי לכתוב את ההיתר.

באותה שעה אמרתי: אות היא שבעלה של אשה זו עדיין חי והיא אסורה להינשא, וזכיתי שמהשמים עוצרים אותי מלהתיר את האשה היות ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, ומחמת שאני טרוד הרבה בהיתר עגונות על פי ההלכה הצרופה, הרי שבדרך זו מוליכים אותי ומן השמים מסייעים אותי לבל אבא לידי מכשול.

זו הסיבה, סיים רבי יוסף לנדא, שבשעה שראיתי כי מחותני רבי אהרן משה טויבש

החליט להתירה הרגשתי מחוייב בנפשי לעמוד על המשמר ולהצילה מאיסור אשת איש לעלמא, ובשל כך כתבתי שאסור לה להינשא. אלא שכל זאת לא יכלתי לגלות ובוודאי שלא להעלות על הכתב, כי הרי רבים יבואו ויטענו כנגדי שתורה לא בשמים היא ויקוב הדין את ההר, ולכן הצנעתי דבריי וכתבתי שטעם כמוס הוא עמדי, כי את טעמי האמיתי לא ניתן לגלות.

נענה הרה"ק מרוזין ואמר לרבי יוסף לנדא: נאמנים דברייך עד מאוד ובוודאי מהשמים שומרים עליך ממכשול, כי בדרך שאתה רוצה לילך - לתקנת בנות ישראל לפי דת תורתנו הקדושה, מוליכים אותך ושומרים את צעדיך שלא תכשל בדבר הלכה. ולכן אני מסכים עמך, ובזאת אברך את האשה כי יעזור לה השי"ת שתמצא את בעלה וישועתה במהרה תבוא.

שלח רבי יוסף לנדא לקרוא לאשה העגונה, שבינתיים חזרה ליאס, וסיפר לה כי הוא שוחח עם הרה"ק מרוזין וכי גם דעתו הקדושה מסכימה כי אי אפשר עדיין לתת לה היתר להינשא, אך כדאי לה למצוא מרגוע לנפשה בברכה המיוחדת בה רבינו בירך אותה והאציל עליה, כי בקרוב היא תזכה לישועה שלמה.

כעבור יום או יומיים והעגונה הייתה מהלכת לפי תומה בין דוכני השוק ביאס, מסתכלת על התוצרת הרבה שהוצעה למכירה, והנה ניגש אליה אדם אחד הקורא לה בשמה ואף שואל בשלומה. האשה לא הכירה אותו ושאלה אותו: מי אתה? והאיש נענה ומשיב לה: וכי אין את מכירה אותי? הלא בעלך אני!

עטיא רחל נפלה מתעלפת במקום. המון רב התקהל במרכז השוק, והדבר התברר כי אכן מדובר בבעל האובד אשר מחמת רוח שטות שנכנסה בו החליט לברוח ממקום מגוריהם בקאליש הרחק עד למדינת הונגריה. והנה, מספר האיש, לא מזמן רב נכנס חשק ורצון בלבי לנסוע ליאס מבלי שאני יודע להסביר לעצמי מדוע. זו בוודאי שלא עלתה על דעתי שאמצא את אשתי שם.

מיד הלכו האיש והאשה אל מעונו של רבי יוסף לנדא, כשהבעל מצהיר ואומר: הנני מוכן לפוטרה בגט! רבי יוסף לא האמין לנוכחים והורה להושיבם בשני חדרים נפרדים כשהוא חוקר כל אחד מהם בחקירה מוחלטת ובסימנים מובהקים לידע כי הוא אכן הבעל האובד וזו אשתו, ורק כאשר התברר הדבר מעל כל ספק מיד הורה לקבל את הגט מהבעל ולהתירה להינשא.

על הפסוק (במדבר טו ה'): **וַיִּדְבֹּר אֶל קָרַח וְאֶל כָּל עֲדָתוֹ לֵאמֹר בְּקֹר וְיָדַע ה' אֵת אֲשֶׁר לוֹ וְאֵת הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו** פירש הרה"ק רבי משה מפשוורסק זיע"א בספרו "אור פני משה" על פי מאמר חז"ל במסכת שבת (קד.): אמר ריש לקיש: מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענונים יתן חן, בא ליטמא - פותחין לו, בא ליטמא - מסייעים אותו. וכן שנינו במסכת מכות (:) אמר רבה בר רב הונא אמר רב הונא, ואמרי לה אמר רב הונא אמר רב אלעזר: מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים - בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו. וזהו שאמר הכתוב **אֵת אֲשֶׁר יִבְחַר** - הדרך שבה בוחר האדם ללכת, היא זו הדרך שבה הקב"ה **יִקְרִיב אֵלָיו**.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

השבוע במדור:

מצא את תמונתו תלויה על חלון ראווה, האם יכול לחייב את בעל החנות להורידה | קריאת דוא"ל (-אימייל) שהתקבל בשבת | ירושת מקום בבית הכנסת | קדימת אמירת 'ברוך שמים' | מקום הספר תורה ב'ברוך שמים' | תוספת על כתב הס"ת והמזוזה

מצא את תמונתו תלויה על חלון ראווה, האם יכול לחייב את בעל החנות להורידה

שאלה: חתן שכמה ימים לאחר חתונתו, נודע לו שתמונתו מתנוססת בראש כל חוצות, בחלון ראווה שבחנות הצילום שאותם שכר לחתונתו.

החתן פנה לצלם, וביקש ממנו להוריד את תמונתו מהחלון הראווה, אמר לו הצלם, "כפי שסיכמנו התמונות הם שלי, ואני רק נותן לך דיסק עם התמונות שלך, ואם כן התמונה הזאת היא הרכוש שלי, אך תשאל רב, ואם הרב יורה לי להוריד אוריד זאת מיד".

שואל החתן, מאד מפריע לי שתמונתי תולה בראש כל חוצות, ויש לי מזה בזיונות נוראים, האם אני יכול לחייב את הצלם להוריד את תמונתי מהחלון?

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

קריאת דוא"ל (-אימייל) שהתקבל בשבת

שאלה: ע"ד השאלה באחד שנשלח לו בשבת איזה מסמך חשוב, ואי אפשר לבקש מהשולח לשלוח זאת שנית.

תשובה: הנה לפי מה שמשמע בשולחן ערוך ורמ"א (סימן ש"ח, סעיף א') דישראל העושה במזיד מלאכה האסורה בשבת אסור אף לישראל שנעשית המלאכה עבורו,

הגאון רבי מתתיהו דייטש שליט"א גאב"ד רמת שלמה ובעל נתיבות אדם

ארכיון 'עוז והדר'

וכמו כן משמע במשנה ברורה (סעיף קטן ה'). מכל מקום העלו הפוסקים דהיינו דווקא כשהישראל עשה כן באקראי, אבל במומר לחלל שבתות יש לאסור לעולם גם לאחרים, וכמו שכתב הפרי מגדים (סימן שכה, אשל אברהם סעיף קטן כב) דמומר לעכו"ם שבישל במזיד בשבת עבור ישראל אסור התבשיל לעולם, וביארו הפוסקים דהוא הדין במומר לחלל שבתות, וכמו שכתב בתשובות חתם סופר (אורח חיים, סימן ג'), והאריך בזה מורי ורבי מרן הגאב"ד זצ"ל בתשובות מנחת יצחק (חלק ג, סימן עט) עיין שם, ולפי זה יש לאסור בנידון דידן.

אמנם בנידון דידן, שזה צורך גדול, ולא היה נזקק כלל לשלוח לו מייל זה דווקא בשבת, ואדברא המקבל איכפת לו על כך שזה נשלח בשבת ולא ניהא ליה כלל בזה, יש מקום לצדד היתר, לפי מה שכתב המהרש"ל בים של שלמה (פרק ד' דחולין, סימן נט) והובא בט"ז (יורה דעה, סימן צט, סעיף קטן י'), לענין ביטול בששים במזיד, דבדי לא ניהא ליה לא נאסר לאחרים.

והאמנם הגרעק"א (שם) הביא דמבואר מתשובות הריב"ש (סימן צח) לאסור אף בכאהי גוונא, וכן הוא דעת הפר"ח (סימן סט, סעיף קטן ד), אך האוה"ח הקדוש בספרו פרי תואר (שם, משבצות זהב סעיף הסכים למהרש"ל, כמו שכתב שם הפרמ"ג (שם, משבצות זהב סעיף קטן י'), וכן החכמת אדם (כלל נב) הביא דעת המהרש"ל והט"ז הנ"ל, ועל כל פנים חזי לאיצטרופי בצירוף שיטת הגר"א (ריש סימן שיח) דמעשה שבת במזיד מותר אף לעצמו למוצאי שבת בכדי שיעשו, וכאשר צירף זאת המשנה ברורה אף במעשה במזיד כמבואר בשער הציון (סימן שלט, סעיף קטן כד), ממילא חזי לאיצטרופי כאן בשעת הדחק והצורך להקל במוצאי שבת בכדי שיעשו, דנקטינן כן אף בישראל מומר, וכמו שכתב במנחת יצחק (שם).

[וידועים מה שדנו הפוסקים לענין מפעל שעובדים בשבת, שהאריכו בזה הפוסקים, ויעויין עוד בתשובות מחזה אברהם (חלק א, סימן מח) ובקהילות יעקב (חלק ב, סימן ז) והליכות משה (שבת, פרק ח, ביאורים סעיף קטן כד) מה שהאריכו בזה, וזה אבל כל זה לא שייך כל כך בנידון דידן].

תשובה: הרה"ג שלמה סובל זצ"ל שאל את רבה של ירושלים הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל (שלמת חיים סימן תשעג) אם מותר לצלם אדם שלא ברשות.

צדדי הספק, מצד אחד הרי אינו מזיקו ואינו מחסרו כלום, והגם דנזכר בקבלה [פתחי תשובה יו"ד סימן קמא סק"ו], דשורה רוח טומאה היינו על התמונה המצוירת, אך אולי אין מזיק כלום לבעל הפרצוף, ולכן אינו יכול למחות בידו אפילו לכתחילה. מאידך יכול לומר לו כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חברו, גם שמצינו מי שצוה שלא יספידוהו שומעין לו, משמע שאדם יכול לאסור על חברו שלא יעשה עמו עסק שלא בידיעתו נגד רצונו, וגם בענין זה נהנה זה לא חסר, כתבו התוס' (ב"ב דף יב ע"ב ד"ה כנו) שזה דווקא בדיעבד, אבל לכתחילה יכול למחות?

והשיב הגרי"ח אין זה פרתו של חברו, כי אם על ידי מעשה עצמו, ולו יצויר אם יציירו מדעתו, וכי יוכל לאסור עליו [למכרו או להפיצו] אין אדם אוסר דבר שברשותו של חברו.

כלומר לדעת הגרי"ח אם צלם צילם אדם, אין למצולם שום זכות על התמונה, והכל שייך לצלם וזה רכושו הפרטי.

אמנם נראה שלגבי פרסום התמונה, או אפילו לצלם אדם שאינו חפץ בכך, עובר על 'ואהבת לרעך כמוך', שכל אדם אינו רוצה שיעשו עמו דברים שאינו לפי רוחו ורצונו, וכידוע שמרן בעל הקהלות יעקב הקפיד מאד שלא לצלמו, ומי שצילם אותו נוסף על כך שציער אדם גדול מישראל, עובר גם על ואהבת לרעך כמוך. כמו כן לגבי פרסום תמונה של אדם שלא ברצונו, עובר על ואהבת לרעך כמוך.

יש כאן סברא נוספת שיכול להתנגד, שהרי יכול לומר לו אני שכרתי אותך, כדי שתצלם אותי בחתונתי, ואם הייתי יודע שעל ידי זה אנוק בצורה קשה כל כך לא הייתי שוכר אותך, והרי זה מקח טעות, ואני מבקש את דמי השכירות בחזרה, אמנם בזה יש לדון, שכדי לבטל את השכירות, צריך להיות שיהיה בלבו ובלב כל אדם, שאינם רוצים שתמונתם תתנוסס בראש כל חוצות, ויש גם אנשים שכן מסכימים לכך, אולם לצלם היה ידוע שבחור בזה, הוא מחוץ כזה שאינם מסכימים שתמונתם תתנוסס בראש כל חוצות, יתכן שאפשר לטעון על כל השכירות מקח טעות.

אמנם לכל הדעות אין מן הראוי להתפרנס על ידי שיעצור אנשים, והקב"ה יכול לשלוח לו פרנסה גם בדרכים אחרות, ומאד ראוי שאדם שהולך לפרנס תמונה של חברו שיבקש ממנו רשות, כי אף שיתכן שבדין תורה אינו יכול לתבוע אותו, מכל מקום המצער אנשים עלול להנזק מכך בדיני שמים.

<<<

ירושת מקום בבית הכנסת

שאלה: ע"ד ראובן שנפטר והיה לו מקום מכובד בבית הכנסת, ועתה רוצה בנו לרשת מקומו, אך הגבאים באים בטענה שישנם זקנים נשואי פנים הראויים לישב על מקום זה יותר מהבן היורש.

תשובה: הנה כבר נשאל בזה בשו"ת מהר"י בירב (סימן ג), והשיב כי הצדק עם הבן, דמצוות מפני שיבה תקום הוזה ליה רק כשאין בו חסרון כים עיין שם, ועיין שו"ת מהרש"ם (חלק ג, סימן מט) דאשה יכולה למכור מקום אביה בבית הכנסת דהוזה נכסי מלוג, עיין שם. אך בשו"ת הרדב"ז (חלק ב, סימן תרכח) כתב על נידון זה, שהיורש חייב למסור מקומו לזקן, ואי משום חסרון כים, ישלמו לו הקהל דמי המקום, ואף כופין את היורש על כך כמו שחייבין הקהל לפדות תלמיד חכם יותר מכדי שוויו, עיין שם.

ולמעשה נראה, שיפייסו את היורש בסכום הגון, ויביאו לו מקום מכובד אחר כפי חשיבותו, אך אם אינו מתפייס בכל זאת צריכים למסור לו מקום אביו מדין ירושה, ופוק חזו לשון זקני הקדושים מצאנו ז"ע בדברי חיים (חלק ב' אבן העזר, סימן כז) שכותב בתוך דבריו 'רשות הבן עם רשות אביו הכל המשיך אחד', עיין שם.

קדימת אמירת 'ברוך שמי'

שאלה: אוחז באמצע אמירת "ברוך שמי" בשעה שהחזן אמר "גדלו לה' איתי". האם יאמר עם הקהל "לך ה' הגדולה" או יסיים אמירת "ברוך שמי" וכן אם אוחז באמצע אמירת "והוא רחום" בשעת פתיחת ההיכל ואמירת בריך שמי.

תשובה: אמירת בריך שמי קודמת, כמבואר ביסוד ושו"ר העבודה (ה, הקרבן) "ברוך שמי יהא אדם נזהר מאוד לאומרו בשעת הוצאת ס"ת בכוונה עצומה, כי נוסח תפלה זו הובא בזוה"ק וגם תועלת אמירתה בכוונה היא תיקון גדול על קרי ר"ל כמובא בספרים. לכן אף אם אדם עומד באמצע תפלת והוא רחום ראוי להפסיק ולומר בריך שמי עם הצבור" וימשיך אף לאחר אמירת "גדלו" כמו שכתב המשנה ברורה (קלד, יג) שזמן אמירתו 'עד שעה שפותחין הס"ת לקרותו'.

מקום הספר תורה ב'ברוך שמי'

שאלה: האם יש להוציא את ספר התורה מארון הקודש לפני אמירת 'ברוך שמי'.

תשובה: זמן אמירת תפילת 'ברוך שמי' לאחר הוצאת ספר התורה, ולא בפתיחת דלתות ההיכל בלבד, כמובא בזוהר הקדוש (ויקהל ר, א) "אמר רבי שמעון כשמוציאין הספר תורה, נפתחים שערי שמים של רחמים ומעוררים את האהבה למעלה. וצריך לומר אז בריך שמי דמארי עלמא".

וכבר כתב כן השערי אפרים (י, א) "בעת שפותחין הארון להוציא הס"ת אומרים הקהל ויהי בנסוע וכו' ובשעת הוצאת הס"ת חוץ לארון מתחילין הקהל לומר בריך שמי" וכן נהגו המקובלים כמבואר בבן איש חי (שו"ת רב פעלים ג קונטרס סוד ישרים ח ד"ה גס).

במשך שנים רבות היה מו"ר מרן הגר"ש אלישיב מתכבד בהוצאת הס"ת במנחה בשבת, והיה זה מחזה מעורר לראותו עומד עם ס"ת בחיקו ואומר בדבקות בריך שמי.

תוספת על כתב הס"ת והמזוזה

שאלה: מזוזה שהוסיפו וכתבו מאחור "קרע שטן", האם כשרה. ומה דין קלף ספר תורה שעליו מדבקה עם שם הבעלים.

תשובה: יש למחוק הכיתוב מהמזוזה, ולא לכתוב מאומה מלבד אותיות "כוזו במוכסז כוזו" כנהוג.

ובענין ספר התורה, למרות שלא פסול בדיעבד, אך צריך להסירו, כמבואר באגרות משה (ב, קמ) כשלא כתב אלא רק חרט, כאותם ספרים שהוסיפו וחקקו "מוגה" לאחר בדיקה, משום שעל הכתיבה הנוספת לסת"ם אין דיני כתיבת סת"ם בדיו, ואף חקיקה דינה ככתיבה. וממילא אף הדבקה מדבקה מחשיבה אותו כאחד עם קלף הספר תורה, וככתוב עליו דמי. אכן מה שפסל בדיעבד הוא כשהוסיף מבפנים ולא מהעבר השני.

הכנת הנפש
לימים הגדולים

בס"ד

האטום האיראני לקראת גאולת ישראל

מסובסד

להצלחת ר' ישראל מאיר בן רחל

30

₪

במקום 70 ₪

כך נהפך הפחד התהומי למילוי כל התקוות

הספר שמרגש את צדיקי וגדולי ישראל שליט"א | "הנה מלך יבוא לך" - מבוא מופלא מהגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א
מגוון לכל בני הבית: עקרונות יסוד שווים לכל נפש, סודות האטום, אגרת לבת ישראל, מעשה מבת הש"ך האבודה, פרקי שירה, מאמרי סוד | ציורי אומנות ותמונות מרהיבי עין

טורקיה מתגרה?
תלכשו בגדי שבת!

ספר משנה תווי פנים
לאור זך ובוהק

רחמנות, לב ורכות
זה כל הסוד

האטום כונה
את העולם מחדש

נקודות מכירה בכל רחבי ארץ ישראל - קו עדולם: 079-49-46-335

עדויות מדברי גדולי ישראל שליט"א | ביאור מבנה הספר | עדויות הקוראים | עדכונים שוטפים בענייני הכנת הנפש בתקופה זו

ל' סיון תרכ"ט

הגה"ק רבי שלמה קלוגר מברוד זצ"ל

בעל 'האלף לך שלמה' ועוד

פתיחת הלב ליראה על ידי תלמוד תורה

מנהג העולם לומר בהספד דבר הלכה ודברי תורה. מקור מעניין לכך כתב הגה"ק רבי שלמה קלוגר זצ"ל בספרו "אבל משה" אותו הוציא לאור על פטירת החתם סופר. והדברים מובאים גם בספרו של בנו "כסף נבחר לשון למודים" (פתח דבר הלכה).

והנה על הפסוק "וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע" (במדבר כ. ה) דרשו חז"ל במדרש: שנה עליו פרק אחד או הלכה אחת. מעתה, רואים אנו כי כשרצה לשבור האבן ולהוציא ממנו מים, ציווה עליו לומר דבר הלכה. כי התורה מסוגלת להוציא מים מן האבן. אם כן גם אנו בבואנו להספיד ורצוננו להוציא מים מלב האבן, צריכים לומר דבר הלכה.

וכך גם מבקשים אנו "ותפתח לבנו בתלמוד תורתך", ולכאורה אם פירושו כפשוטו היה לו לומר "ותפתח לבנו לתלמוד תורתך". אלא כוונת הדברים כי עיקר פתיחת הלב היא כדי להכניס בו יראה או להוציא ממנו מים, אלא שלכל דבר סגור צריך מפתח לפותחו, ומהו המפתח שבו פותחים הלב, ליראה או לבכיה - הוא אומר 'תלמוד תורה'. זהו 'ותפתח לבנו' ליראה, במה? 'בתלמוד תורתך' (מרגליות היום)

• ❦ •

א' תמוז תקפ"ג

הרה"ק רבי קלונימוס קלמן עפשטיין ז"ע

בעל 'מאור ושמשי'

מחזיק הגדול בתורה הק'

אמר הרב הקדוש רבי קלונימוס קלמן מקראקא, בעל 'מאור ושמשי', בשם רבו הרב הקדוש רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א:

העירו התוספות במסכת בבא קמא (ב. ד"ה ארבעה), שחילוק לשון מציאנו בדברי חכמינו ז"ל במקומות שכתבו מניין: לעיתים הוסיפה המשנה את המילה 'ה' ולעיתים לא.

במסכת ראש השנה ובמסכת בבא מציעא כתבה המשנה 'ארבעה ראשי שנים הן' (פ"א מ"א) ו'ארבעה שומרים הן' (פ"ז מ"ח), ואילו במסכת בבא קמא ובמסכת כריתות נקטה בלשון 'ארבעה אבות נזיקין' (פ"א מ"א) ו'ארבעה מחוסרי כיפורים' (פ"ב מ"א), בלא המילה 'הן'.

על כך אמר הרב הקדוש מליז'נסק, שכאשר נקטו חכמינו ז"ל בלשון 'אלו הן', כיוונו להמשיך השפעות טובות מעניין זה שנכתב במשנה. על כן ב'ארבעה ראשי שנים' ו'ארבעה שומרים' הרומזים לעניינים נעלים, הוסיף רבנו הקדוש מסדר המשנה לומר 'ואלו הן'. לעומת זאת ב'ארבעה אבות נזיקין' הרומזים למזיקים רוחניים ולכוחות שאינם מן הקדושה, לא הוסיף רבי לומר 'אלו הן', על מנת שלא להמשיכם עלינו, וכן ב'ארבעה

מחוסרי כיפורים', שהם במצב של טומאה.

לאור דברי רבי אלימלך מליז'נסק - הוסיף בעל 'מאור ושמשי', נבין את צחות לשונו של בעל ההגדה שהוסיף לומר 'ואלו הן'. כאשר אנו אומרים בליל הסדר 'ואלו הן', כוונתנו להמשיך את המכות על אומות העולם, שיקבלו את אותן מכות ומחלות כשם שלקה פרעה במצריים. (מאור ושמשי, הגדה של פסח, ד"ה אלו)

ובעניין זה יסופר על מעשה שאירע בעיר סלונים, כאשר באו כמה עזי פנים לרב העיר הגאון המפורסם רבי יהושע אייזיק שפירא זצוק"ל המוכר בכינויו 'רבי אייזל חריף', ואמרו לו: "ילמדנו רבנו, מדוע אין אומרים את עשר המכות בפסוקים של 'ויתן לך?' כוונתם החצופה באומרים 'ויתן לך' הייתה לרמוז לרבי אייזל, שהם מאחלים לו שילקה בעשר המכות.

רבי אייזל, שנודע בחריפותו, ענה להם מיד כאיוולתם: "אילו היו אומרים את עשר המכות ב'ויתן לך', היו המכות חלות רק על מי שנאמרים לו הדברים לבדו, מאחר ש'ויתן לך' מכון כלפי יחיד. כעת, כשאומרים אותן בהגדה של פסח, הרי מוסיפים אנו לפני סיום הסדר לומר את הפיוט 'אדיר במלכות', ושם מפרשים: 'לך ולך, לך כי לך, לך אף לך', ואם כן יש די מכות לכולם..."

ומידי דברו החווה באצבעו על כל אחד ואחד מאותם עזי פנים. קללת חכם לא באה ריקם, וסיפרו זקני העיר שלא ארכו הימים עד שכל אחד מהם לקה בצרה אחרת מחברו.

(ספיר ויהלום - הגדה של פסח)

• ❦ •

ג' תמוז תשנ"ד

הרה"ק רבי מנחם מנדל שניאורסון מליובאוויטש ז"ע

הרבי והצלל יהודי רוסיה

שנים רבות הקדיש הרבי למאות אלפי היהודים שהיו בבית הכלא הגדול בעולם ששמו היה ברית המועצות, מתחת לאפה של המשטר הבולשביקי והק.ג.ב. הרוסי. ניהל את 'מבצע מצות' הנודע, ועמל ללא לאות להכניס מעט יידישקייט במקום שבקשו למחות. עשרות סיפורים נקשרו אודות המופתים שראו בעין אנשים שזכו להינצל בברכתו מהכלא האיום, להלן סיפור נפלא בעניין זה:

"אחותי הגדולה נשואה היתה לבנו של החסיד המופלא הרה"צ רבי שמחה גורודצקי זצ"ל" מספר רבי בנציון וישצקי, "לימים, הצליח רבי שמחה לעלות לארץ ישראל, כאשר אשתו וילדיו נותרו כולם בכלא הענק בעולם - ברית המועצות הנודעת לשמצה".

ימים ארוכים הסתובב רבי שמחה מדוכדך ועגום, המחשבות אודות בני ביתו וילדיו לא הרפו ממנו והשפיעו עמוקות על מצב בריאותו. "מדי פעם היינו מגיעים לבקר אותו בבית-הרפואה

אסף הרופא" - מספר רבי בנציון - "אך לא היה קל לראות אותו אפוף עצב ולא יכולנו לנחמו".

"יום אחד" מספר רבי בנציון "אנו רואים כי הוא שרוי בשמחה עצומה, לתמיהתנו השיב כי הילדים שלו בדרך לארץ ישראל! "מהיכן אתה יודע?" שאלנו אותו, והוא משיב: "הרבי כותב לי".

וכה סיפר: "זה שנים שאני מזכיר אצל הרבי את מצבי הרפואה, אך אינני זוכה למענה כלשהו. כבר חשבתי שלעולם לא אזכה יותר לתשובה, כי אינני ראוי לכך. והנה היום קיבלתי מכתב ארוך מהרבי, ואם כי ברובו היה "מכתב כללי" (הכוונה היא למכתבים בעלי נוסח זהה שהיה הרבי שולח לקראת חגים וכיוצא בזה למספר רב של אנשים, ופעמים רבות מאוד הוסיף ב"גב. או בכתב יד קדשו עניינים אישיים בסיום המכתב. אלה, בשונה מהמכתבים הפרטיים שכתב רבינו במיוחד לנמען פלוני), הרי שבסופו הוסיף הרבי שורה ומחצה אלי אישית אודות מצבי, וכך כותב בכתב יד קדשו: "לפלא גדול כתבו שאינו ראוי (חלילה) ולא נענה וכו' - והרי יו"ח וב"ב שיחיו קיבלו היתר יציאה משם וכו', והאפשר מענה טוב יותר מזה?"

הנה הרבי מבשר לו שילדיו ובני ביתו קיבלו אישור יציאה מרוסיה, "האם יש מענה טוב יותר מזה" כותב הרבי. "אין לשער את התרוממות הרוח שלו, וגם אנו היינו שמחים לשמוע על אחותנו שהשתחררה מרוסיה והנה הם בדרכם לארץ, ישבנו אצלו ונפרדנו במצב רוח מרומם".

מיותר לספר שכמה שבועות אחרי כן נגשו את בני המשפחה, ולפלא היה לגלות שאת ההודעה על האישור הם קיבלו עשרה ימים אחרי שרבי שמחה קיבל את המכתב מהרבי. כלומר בשעה שהרבי כתב ש'קיבלו היתר יציאה משם' עדיין לא בטוח שפקידי הק.ג.ב. ידעו מכך...

(גליין לזי'ענסק)

• ❦ •

ד' תמוז תקצ"ב

הגה"ק רבי פינחס הורביץ ז"ע בעל 'ההפלאה' ועוד

הרצאה להחכים וללמוד קדשים יעסוק קודם דיני ממונות

בהסכמת המחנה חיים לספר סדרי טהרה על כלים, כתב בשם ההפלאה ז"ל: "שמעתי מפי אמ"ר הגאון חתם סופר ז"ל שאמר בשם רבו הגאון בעל הפלאה ז"ל מה שאמרו חז"ל הרצאה שיחכים יעסוק דיני ממונות, הכוונה חכמה זה סדר קדשים, והלימוד בקדשים הוא עמוק עמוק מי ימצאנו, רק האיש אשר נפתח לבו ושכלו דיני ממונות, הוא יוכל להבין ולהשכיל בקדשים. וזה חידתם הרצאה שיחכים ללמוד קדשים, יעסוק מתחילה בלימוד דיני ממונות ושם ימצא אור זרוע להיות לו לב חכם ללמוד קדשים, ודפח"ח".

הסכמת המחנה חיים לספר סדרי טהרה על מסכת כלים

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריין שליט"א

בס"ד, גיליון כ"ה

פתיחת קופסאות ואריזות בשבת

דאיסור מחתך שייך דווקא כשמתכוין לחתוך לפי המדה, מה שאין כן בפחיות שאין כוונתו דווקא לחיתוך זה, דלא משנה עובדו גודל הפתח שיצרו בבית חרושת, ומה שפותחו שם אינו אלא משום דקל יותר לפתיחה, ולא אסרו משום עשיית נקב, דאינם נחשבים כלי כיון שמשליכים אותם תיכף בגמר שימושם].

ט. לנקב פחית גדולה רב שימושית, [תרכיז תפוחים].

אסור לעשות נקב בפחית גדולה רב שימושית, משום איסור עשיית נקב בכלי. [שש"כ פ"ט ס"ה, ובדיעבד ינקב הפחית מב' צדדיו, ויעביר את התרכיז לכלי אחר].

י. לנקב פיטמת בקבוקי תינוקות.

אסור לעשות נקב בפיטמת בקבוק תינוקות, משום איסור עשיית נקב בכלי ומתקן מנא, ומטעם זה אסור גם כן להרחיב הנקב שקיים כבר. [שש"כ שם].

יא. פתיחת מארז סוכר.

א. שקיות קטנות של סוכר שרגילים לרוקנם מיד בפתיחתם, דעת הגרש"ז אויערבאך [שש"כ שם ס"ד] שמותר לפתחם אפילו במקום המיוחד לכך, אך יזהר שלא למחוק אותיות וציורים.

ב. בשקיות סוכר הגדולות העשויות מנייר, נכון יותר שלא יפתח הנייר במקום ההדבקה כדרך שפתחו בימות החול, אלא יעשה קרע בשקית כדי להוציא הסוכר הצריך לו. [ארחות שבת שם ס"ד, לחוש לשיטת השו"ע הרב המובה לעיל סעיף ב בהע' של אות ב].

יב. פתיחת פקקים.

א. פקק כתר המולבש על בקבוקי בירה, דינו כמגופה שעל פי החבית, ומותר לפתחם בשבת גם בעזרת פתחן.

ב. מכסה קופסאות ריבה וגפילטע פיש, גם בכלל מגופה של חבית ומותר לפתחם בשבת. [חזו"א סנ"א סק"א. שש"כ שם ס"ב].

ג. פקק שעם התקוע ומשמש פקק לבקבוקי יין, דינו גם כן כמגופה שעל פי החבית, ומותר לפתחם בשבת אפילו בעזרת מחלץ המיועד לכך. [שש"כ שם].

ד. פקק בקבוק העשוי מפח, לדעת הגרש"ז אויערבאך אסור לפתחו דבפתיחתו נעשה כלי חדש הראוי לשימוש, ולכן אם שכח לפתחו בערב שבת, ינקב הפקק באופן שלא יהיה ראוי עוד לשימוש, ושוב יאז מותר לפתחו. [שש"כ שם ס"ז]. ולדעת הגרי"י פישר [אבן ישראל ח"ב ס"ד] מותר לפתחו, דכלי גרוע הוא ואינו בגדר כלי.

ה. פקק בקבוק העשוי מפלסטיק, לדעת הגרש"ז אויערבאך מותר לפתחו דכבר היה בגדר כלי קודם שהולבש על הבקבוק, ולדעת הגרי"י אלישיב אסור לפתחו. [ארחות שבת שם ס"ח].

ו. כיסוי הניילון שדבוק על גבי הפקקים דינו כעור שעל פי החבית, ומותר לקורעו בשבת, אך יזהר שלא ימחוק אותיות וציורים. [שם סכ"א].

ז. הסרת חוט פלסטיק במכסה קופסאות מיוזן וכיוצא בזה, וכן טבעת פלסטיק הנמצאת בבקבוקי שמן שצריך למשכה ולקורעה כדי להשתמש בשמן, דינם כפקק בקבוק העשוי מפלסטיק דנחלקו גדולי הפוסקים אם מותר לפתחם בשבת. [שם ס"ב].

אוהל בשבת

לפחות. [שו"ע שם ס"ג]. ב. ולכן מותר לפרוס ניילון על גבי הסכך כשיורד גשמים למנוע קלקול הקישוטים ואין בו משום איסור אוהל דאין שם חלל טפח. [מגן אברהם סימן תרמ סק"ח].

ג. לפרוס בגד לצל כשאחוזו בידו. פריסת טלית לכל הנערים. ודין מטריה.

א. כתב החזון איש [סנ"ב סק"ב]: מותר למתוח בגד לצל ולאחוזו בידו.

ב. כתב תהלה לדוד [סק"ט], מותר לפרוס טלית על חתן בראשית כיון שמחזיקים אותה בידים ואינו אפילו בגדר אוהל ארעי.

ג. אסור ליטול מטריה בשבת אפילו שאחזה רק בידו, דיש לחלק בין מטריה שהוא אוהל מצד עצמו לטלית שאין נעשה אוהל אלא כשאחזה בידו. [שולחן שלמה שם סק"א].

ג. פתיחת שקית חלב.

לכתחילה נכון לפתוח השקית בערב שבת, ואם שכח לפתחו מערב שבת, דעת הגרש"ז אויערבאך, דמותר לפתחו בשבת, אך לא יכיון לעשות פתח יפה, וגם יזהר לעשות פתח קטן שיהא ראוי רק להוציא. [שש"כ פ"ט הע' יא, לדעת הגרי"י פישר בשו"ת אבן ישראל ח"ו ס"ז, כיון שזורקים את השקית מיד לאחר שנגמר החלב, אין שום איסור בפתיחתו, מאידך לדעת המנחת יצחק צריך לפתחו דווקא בערב שבת, וכן מורה הגר"מ סירוטה, והגרי"ש אלישיב היה מורה למי ששכח לפתחו בערב שבת, לפתחו בשינוי, הו"ד בוישמע משה ח"ב עקב"ב].

ד. פתיחת קופסת קפה.

קופסאות קפה שבפתחה מודבק נייר אלומיניום, מותר לקורעה כדי להוציא הקפה ממנו. [כדין קריעת עור שעל פי החבית, שש"כ שם ס"א והע' לט, ארחות שבת פ"ב ס"ט, והעיר הגר"מ סירוטה שכיום יוצקים את נייר אלומיניום הדקיק ביציקה אחת יחד עם הקופסא, ושונה הוא מעור שעל פי החבית, ולכן מורה לפתחו דווקא בערב שבת].

ה. גביעי לבן, הסרת המכסה, הפרדת שני גביעים מחוברים.

א. מותר להסיר את נייר האלומיניום המודבק עליהם, בכל אופן בין שיקרענו, ובין אם מסירו בשלימות כדי שיוכל להשתמש בו אחר כך. [מ"ב למעשה ע' רנד בשם בעל שבט הלוי].

ב. לדעת הגרש"ז אויערבאך צ"ל מותר להפריד שני גביעי לבן או שוקו המחוברים יחד, מאידך הגר"מ סירוטה שליט"א מורה לאסור בזה.

ג. מותר לעשות נקב בגביע לבן או שוקו [במכסה הדקיק], כדי לשתות ממנו, גם בעזרת קש, ובלבד שיזהר לא לנקב במקום אותיות. [שולחן שלמה שם ע' רה, ארחות שבת שם ס"ג י"א-י"ג ובהע', ובשבת היום שם ע' קפז כתב דהגם שמותר לעשות נקב במכסה הלבן ולשתות ממנו, טוב יותר לפתוח את המכסה מעט וכך לשתות, דאין זה פתח, אלא הסרת מכסה].

ו. קריעת נייר כסף בטבליות כדורי תרופה.

א. מותר לקרוע את נייר הכסף המכסה את טבליות כדורי תרופה, כדין קורע עור שעל פי החבית, אך יזהר שלא יקרע במקום האותיות, ובמקום שאי אפשר להוציא אלא אם כן ימחוק אותיות, אפשר להקל במקום חולי אף שאין בו סכנה, כיון שמקלקל, ולא משכחת כלל באופן זה מוחק על מנת לכתוב. [שש"כ פל"ג ס"ד בשם הגרש"ז].

ב. יש מורים דטוב יותר לקורעו דרך ציפוי הפלאסטיק מצד העליון של התרופה, דבזה ודאי לא יבוא לחשש מחיקת אותיות. [פסקי תשובות שם הע' 11].

ז. שקית שתיה [טרופית].

מותר לנקב שקית שתיה [טרופית] כדי לשתות ממנה, וכן לנעוץ בו קש כדי לשתות בו, ואולי פתיחתם קל משקית חלב, כיון שהרגילות לשתותו תיכף לגמרי ולהשליכו לאשפה, וממילא לא הוי בגדר כלי. [ארחות שבת פ"ב ס"ח].

ח. פחיות שתיה.

פחיות שתיה שפתיחתם על ידי משיכת לשונית, ונעשה פתח נאה, לדעת הגרי"ש אלישיב יש בפתיחתם משום איסור מחתך, ודעת הגרש"ז אויערבאך להתיר. [ארחות שבת פ"א סמ"ג, ונימוקו הובא במנחת שלמה ח"ב ס"ב, ריש סימן שטו].

א. איסור עשיית אוהל וסתירתו.

א. אסור לעשות או לסתור אוהל קבוע [העשוי לכמה ימים, מ"ב סקל"ה] בשבת, משום בונה וסותר, וחכמים גזרו שלא לעשות ולסתור אפילו אוהל ארעי. ב. ולא גזרו רבנן אלא בג ארעי או מחיצת ארעי המתרת, דהיינו שעשאם להתיר או להכשיר איהו דבר, כגון להתיר טלטול, או להכשיר סוכה, אולם מחיצת ארעי שאינה מתרת, מותר לעשות גם מדרבנן, ולכן מותר לעשות מחיצת ארעי לצניעות, כגון להפריד בין אנשים לנשים, או לתלות וילון בלא חיבור בפתח או חלון הבית, שאין זה מחיצה המתרת. [שו"ע רמ"א מ"ב ריש סימן שטו].

ב. כיסוי ניילון על הסכך מפני הגשמים.

א. אין איסור עשיית אוהל אלא אם כן יש תחת האוהל חלל טפח אחד

שבת קודש

ספר ויהללום

לבשי בגדי תפארתך לבישת בגדי שבת

לבוש מלכות

המגיד המפרסם הגאון רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל חידד בספרו 'נפש שמשון' (שבת קודש נח) את השנאת בגדי שבת לבגדי כהנה בדרך מיוחדת משלו:

בגדי האדם אינם רק מעטה חיצוני לגופו, אלא מבטאים את פנימיותו ומהותו. מסבה זו מתהלכים המלכים ובניהם בבגדי אצלה נאים ומפארים המיוחדים רק להם ומגלים לעין כלם כי בני מלכים הם.

ובבית המקדש בשעת עבודת הקרבנות נצטוו הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לצורך עבודתם. כיון שבשעה זו עליהם להיות מרובים בעבודתם הקדושה ולעשות שליחותו של הבורא, ובכך דומים הם למלאכים שאף הם לבושי בדים בהיותם מסורים לעשות רצון יוצרם.

מאותה סבה, מתעסק היהודי במלאכתו הפשוטה כל ימות השבוע, ובשכאח השבת עושה על גופו בגדי מלכות נאים ומזהירים, היות שביום השבת מתעלית מהותו של האדם ומזדככת בקדשת הבורא.

וספר הרב פינקוס על ימי ילדותו בויליאמסבורג: "שכן היה לנו, שמלאכתו היתה פשוטה שבפשוטות, אולם בהגיע שבת קדש, ראיתיו שהוא חובש על ראשו שטיימל הדור ומתעטף במעיל עם פרחים מרהיבים, ועם זקנו המגדל נתן היה לחשב שהוא רבי קדוש היות ששנה את צורתו לגמרי".

אמנם כך היא המציאות: בשבת נחשב האדם יהודי קדוש ומורס מעם, שכן יום השבת מקדש לעבודת הבורא בקדשה ובטהרה, וביום זה גם האיש הפשוט אינו מתעניין בשום דבר אחר, אינו עוסק בשיחות טלפוניות, אינו עוסק בענייני פרנסה ואינו עושה מלאכה, אלא תורתו אמנותו, וכל זמנו מקדש לעבודת הבורא כאחד הצדיקים.

לא יצלה

באמור סגלה מיוחדת ונפלאה יש בבגדי השבת, שבבחסם לחצין בפני גזרות רעות הבאות על האדם הלובשם, ולשמרו מכל מדעין בישין.

אמנם יש לדעת את שכתב הגאון רבי צבי הירש קייטנבר זצ"ל בספרו 'קב הישר' (פרק נו), שכיון שמעלתם וקדשתם של בגדי השבת כה גדולה, מנסה היצר להתדבק באדם הלובשם ולסובב את נשמתו, וצריך שמירה יתרה לכלי לתן לו מעללו, ומשום כך אמר האריז"ל שצריך האדם לומר בשעת לבישת בגדי שבת את הפסוק 'כל כלי יוצר עליך לא יצלה'.

ומספר שפעם נפגשו הרב הקדוש רבי אברהם שמוחה מבארניב והמקבל הקדוש רבי חיים שאול הכהן דוויק זכותם תנן עלינו, ברחובות ירושלים בערב שבת. שאל רבי חיים שאול: "אולי ידוע למו המקור לדברי האריז"ל (ופע"ח שער השבת), שבאשר לובשים את בגדי השבת יש לומר את הפסוק 'כל כלי יוצר עליך לא יצלה' (וישניה נד יז)?"

ענה הרב מבארניב, שהמקור הוא בדברי המדרש, שבאשר קרא כלל לכללם לקלל את ישראל, ענה לו בלעם: "אך איכל לקללם אם הם לובשים בגדי שבת ויום טוב?" מוכח כי לבישת בגדי שבת היא תריס בפני הפרענות, ולכן נאה לומר בשעת הלבישה פסוק המסמל הגנה מפני האויבים.

והדברים מובאים ב'לקוט שמעוני' (בלק רמז תשסז), שבמאמר בלעם 'מי מטה עפר יעקב' (במדבר כג) התבונן לשבח את התלמידים הלובשים בגדי שבת ולאחר מכן מתאבקים בעפר לשמע תורה מרובם, ובשכר זה יזכו ישראל שתקום השכינה מעפר, כאמור: 'התנערי מעפר קומי' (ישעיה נב ב), ותבוא הגאולה.

על פי זה נראה לדרוש ולומר, שכיון שמקור אמירת הפסוק 'כל כלי יוצר עליך

לא יצלה' הוא בדבריו של בלעם, שאמר שאינו יכול לקלל מי שלובש בגדי שבת ומתאבק בעפר רגלי החכמים, לכן הורתה נעמי לרות 'ושמת שמלתך', ללבש בגדי שבת, היות שרות היא נכדה של כלל מלך מואב, ובשכר ארבעים ושנים קרבנות של כלל היא באה לעולם.

וכיון שלכלל נתחדש על ידי בלעם שבגלל בגדי השבת של בני ישראל המתלכלכים באבק בבואם לשמע את החכמים אי אפשר לקלל את ישראל, אמרה לה נעמי שראוי אף לה, שהיא נכדתו, ללבש בגדי שבת ולהתאבק ברגליו של בעז שהוא תלמיד חכם.

וכך מובא מהרב הקדוש רבי פינחס מקוריץ ז"ע (נפת צופים עמ' 42), שהפליג בסגלתם של בגדי השבת ואמר שמי שזוכה ללבשן נצול מכל רע, וכל בחינת הרע בורח ממנו, והלבושים הללו הם בחינת אורות מקיפים הנותנים שמירה גדולה לאדם.

רואה ואינו נראה

כאן המקום להביא ספור נפלא המלמד את סגלתם המיוחדת של בגדי השבת ומיסד על הפסוק 'ורחצת וסכת ושמית שמלתך עליך וירדת הגן אל תדעי לאיש'.

בשניה הרב הקדוש רבי שלום מבעלזא ז"ע סמוך על שלחן חותנו, רבי יששכר בער מסקאהל, גזרו השלטונות על כל הצעירים היהודים להתניב לעבודת הצבא. באותה תקופה הסתתרו רבים מבחורי ישראל במקומות מרחוק ומסתור עד יעבר זעם.

פעם באו לביתו של רבי שלום ואמרו לו שאנשי הצבא עוברים כעת מבית לבית ומחפשים אחר משתמשים מהצבא.

קם רבי שלום במהירות ממקומו, רחץ את פניו ולבש את בגדי השבת שלו, אחר יצא אל גת הבית, התישב בין האילנות והשיחים ושקע בלמוד. לא חלפו דקות מספר ואל הבית התפרצו החילים והחלו לחפש אחריו בכל פנה. משלא מצאוהו, יצאו אל החצר בה ישב...

באותו רגע החל להתפשט ברחבי הגנה ריח נפלא ומתקתק, הפרות העסיסים נתנו את ריחם והעצים התנועעו חרישית לרוח היום. הניחוח המשפר הסיח את דעתם של החילים שהחלו לקטף מפרות הגן ולמלא את כיסיהם, לבסוף הסתלקו כלעמם שבאו.

משחלפה הסכנה פנה החותן, רבי יששכר בער, לחתנו רבי שלום, ושאל אותו בתמיחה: "כיצד זה לא חששת להכניס עצמך לסכנה שכזו?"

השיב רבי שלום: "ברגע בו שמעתי על הסכנה הממשית, עלה לנגד עיני מקרא מפרש: 'ורחצת וסכת ושמית שמלתך עליך וירדת לגן אל תדעי לאיש', ופרש רש"י: 'וסכת' – אלו המצוות, 'ושמת שמלתך עליך' – אלו בגדי שבת, מכאן שאם רוצים ולובשים בגדי שבת ועוסקים בתורה ובמצוות, יכולים להגיע לדגת אל תדעי לאיש, ולהפך לרואה ואינו נראה..."

החזיר לו חותנו רבי יששכר בער: "גם במחיצת צין כעת פסוק נלכח הנס שארע כאן: 'דאה ריח בני כריח שדה' (בראשית כו ב), ריח התורה שבך גרם לריח השדה להתפשט בגנה כדי שהמחפשים לא יבחינו בך..."

מעשה זה ספר נכדו של רבי שלום, הרב הקדוש רבי יששכר דב מבעלזא ז"ע, שהוסיף על כך את הפסוק 'דודי ירד לגנו לערוגות הבשם לרעות בגנים וללקט שושנים' (שה"ש ו ב), שראשי תבותיו 'לרעות בגנים וללקט שושנים' מרביבים את המלה 'לבוש', וכבר כתב רבנו השל"ה הקדוש שבגדים העשויים על פי ההלכה הרי הם כלבוש נוסף לגשמו.

מעתה נתן לדרש את הפסוק 'דודי ירד לגנו' – בשעה שיירד זקני לגנת הבית, כשהוא לבוש בגדי שבת שנעשו על פי ההלכה, 'לערוגות הבשם' – שהן אותיות 'ישם גבו בעל תורה', ששקע בלו בלמוד התורה ובכך גרם שלא יבחינו בו אלא אך 'לרעות בגנים', ולא נותר להם כי אם 'ללקט שושנים'...

מולין יקירין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה תא חז תא

חֲדָתָא דְאִזְרִייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

דרך אדם טוב לבשר בשורות טובות

טובה זו למשה רבינו, וזהו שנאמר 'וישב אהרן אל משה וגו' והמגפה נעצרה, כלומר בשונו אל משה רבינו סיפר לו כי המגפה נעצרה מעל ישראל, כי ביקש לבשר לו את הבשורה הטובה.

המגפה נעצרה מכח ברכת הצדיק

אפשר לומר עוד שבא אהרן הכהן להודיע כי ההצלחה שלו היא מכח ברכת משה רבינו ע"ה שציווה לעצור המגפה ולכן חזר ואמר למשה רבינו כי המגיפה נעצרה. כח זה נמצא בכל הדורות שכן 'איתפשטותא דמשה בכל דרא', ובכל דור מגינים הצדיקים על המקום מכל צער ומגפה. ועוד יותר מכך מצינו כי גם האמונה בברכת הצדיק ממשיכה ברכה להינצל מהמגיפה, כאשר מסופר כי פעם בשעת מגיפה שהפילה חללים רבים, הכריז הרה"ק בעל ייטב לב ע"ה כי כל מי שיתכחל בצורתו לא יאונה לו כל רע, ואכן התפרסמו דבריו בערי האזור ורבים נהרו להביט בצורת קדשו כדי להנצל מהמגפה, וכאשר הבחין הרה"ק בבני אדם העומדים ומתבוננים בו תמה לפשר מעשיהם, וכשהשיבו לו שהם מבקשים להנצל ממוות בזכות הסתכלותם בפניו, תמה לפשר הדבר כי אינו זוכר שיצא דבר זה מפיו, אמנם התיישב בדעתו כי אם אמנם יצא כן מפיו בודאי תקיים הבטחתו ותעמוד להם הזכות, ואכן זכו להינצל מכל רע ככל היוצא מפי הצדיק.

זכות הצדיק מגינה

עוד מסופר, הפוסק הנודע רבינו דוד הלוי ע"ה בעל טורי זהב, כיהן ברבנות בקהילה היהודית בעיר לעמברג, והגעתו לעיר זו כרוכה היתה בסיפור מצער, כי מתחילה היה נוהג רבנותו בעיר אחרת, וברוב התמדתו בתורה היה הוגה בלימודו בבית המדרש עד השעות המאוחרות בלילה, ובקומו מתלמודו היה חלש ועייף מאד, ובשונו לביתו היה נכנס לפונדק המקומי להשיב את נפשו בכוסית משקה, לימים נודע לאנשי העיר שהרב יושב לשתות במקום מושבם של פחותי העיר, ומשכך גירשו את רבם הגדול מן העיר, ואז יצא מעירו ונעשה לרב בעיר לעמברג. ברבות הימים פרצה מגיפה ל"ע באזור לעמברג, ונפלה פתקא משמיא בעיר לעמברג, ונמצא כתוב בה 'וגנתי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי' (ישעיה לז לה), ואכן בעיר עצמה לא היה אף מקרה רע ח"ו, וניצלו כל יושבי העיר בזכות הצדיק.

כשמתבוננים בפסוקים רואים כפל לשון ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה, ושוב לאחר פסוק אחד נאמר 'וישב אהרן אל משה וגו' והמגפה נעצרה, וכבר עמדו בשאלה זו רבים ממפרשי התורה.

יתכן לפרש הפסוק, שאהרן שב אל משה ובישר לו שהמגפה נעצרה, ואחר שמתחילה נעצרה המגפה כמו שכתוב 'ותעצר המגפה', אבל אהרן הכהן לא אמר די בכך שמנע את המגפה מעל ישראל, אלא טרח לשוב ולבשר בשורה

ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. ויהיו המתים במגפה וגו'. וישב אהרן אל משה אל פתח אהל מועד והמגפה נעצרה (יז יג-טו). כתוב במשלי (טו ל) 'שמועה טובה תדשן עצם', לפיכך אל ימנע אדם טוב מבעליו מלבשר טובות, כי כן דרך אדם טוב לבשר בשורות טובות. וזה שמצינו אצל אהרן הכהן שנשלח על ידי משה רבנו להקטיר קטורת ולעצור בכך את המגפה מישראל, ואכן רץ אהרן אל תוך הקהל כשהמחתה בידו ובכך נעצרה המגפה מעליהם.

מילתא דפליאה

בכל יהודי ישנה נקודת חיות שאינה נכבית

בן יצחק בן קהת בן לוי (טז א). כל אדם מישראל יש בו חלק רוחני ונקודת חיות שאינה נכבית לעולם, כמו שדרשו חז"ל (סנהדרין קט): על בקשתו של יעקב אבינו ע"ה 'בקהלם אל תחד כבודי' (בראשית מט ו), הכוונה שלא יזכר שמו של יעקב על מחלוקתם בעדת קרח. והדברים צריכים הבנה, וכי אם לא יזכר שמו של יעקב לא נדע שהוא אביו של לוי, ומה מועיל שאין מזכירים את שמו.

ופירש הרה"ק רבי יצחק מווארקא ע"ה, כי יעקב אבינו ע"ה הוא הברית התיכון המברית מקצה אל הקצה בתוך כלל ישראל (זוהר הקדמה א:), וכל אדם יראה' יש בו נקודה וחלק מיעקב אבינו ע"ה, אשר על ידה יוכל תמיד לשוב ולהתעורר בנקודת הטוב. וזו היתה תפילת יעקב אבינו ע"ה 'בקהלם אל תחד כבודי', שלא יגיע שום חטא ופגם ח"ו לחלקו ולנקודתו, כדי שעל ידי חלקו יוכל כל איש להלהיב שביבי זיקי נשמתו ולעוררו ולזכות על ידי זה לתשובה שלימה.

הנקודה הפנימית שבלב האדם מעוררת אותו לתשובה

ובזה פירש מה שאמרו חז"ל (סנהדרין מד). 'אף על פי שחטא ישראל הוא', כי אף אם חלילה וחס יזיד אדם וירשיע, לא יפגום נפשו ונקודתו הפנימית, הוא חלק יעקב אשר בפנימיותו, כי כל זמן אשר חלק יעקב בקרבו ועדיין לא נכבה לגמרי ח"ו, ע"י זה יוכל לזכות לתשובה שלימה.

ושני נביאים מתנבאים בסגנון אחד כשרבי צדוק הכהן מלובלין ע"ה (מחשבות חרוץ אות יג) גם מחדש כעניין זה יסוד נפלא, שהכלל הידוע 'ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא' נתחדש רק מיעקב אבינו ע"ה והלאה, וזה לשונו: ואמרו ז"ל (בראשית רבה סג יד) שביום שמת אברהם אבינו ע"ה יצא עשו לתרבות רעה ונפרד מלהיות נקרא עוד זרע יצחק, ובקידושין (יח). איתא דעשו ישראל מומר, והיינו דקודם שיצא לתרבות רעה היה עליו שם ישראל ונימול לשמונה אלא שנשתמד, ואף דבישראל גם מומר אף על פי שחטא ישראל הוא, זהו רק בזרע יעקב שכבר נפקע חבל הנחלה בשלושה חוטין דאין יכול לינתק עוד, אבל בזרע יצחק אף דהיה נקרא תחילה בשם ישראל משנשתמד ויצא לתרבות רעה יצא מכלל ישראל.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

סופו הנורא של המלשין

ומיד עזבו את הבית. לאחר שיצאו מפתח הבית נשתרבה לשונו של הרשע ומחנק עלה בגרונו, אשתו של המלשין בראותה צרתו אצה לה הדרך אחר החתם סופר לבקשו על נפש בעלה שיתפלל לרפואתו, נענה החתם סופר, אני מתפלל עבורו תפלה ההוגנת לו 'ולמלשינים אל תהי תקוה וכל המינים כרגע יאבדו', ותוך כדי דיבור יצאה נשמתו.

החתם סופר ברצותו לקדש שם שמים בריבים מצא לנכון ללכת ללויה ובשעת ההספד פתח ואמר 'שמחה לארצך' שמחה מובל לקברות לארץ, ממילא 'וששון לעירך', העיר פרשבורג צהלה ושמחה

לביטול רוע הגזירה, המשיך החתם סופר בלימודו כאילו מאומה לא היה. העסקנים הנאמנים נשארו על עמדם ולחשו שוב שצריך לפעול בלי שום דיחוי הורה החתם סופר באצבעו על הגמרא וענה 'הרי אנו עושים', והמשיך להרצות שיעורו בלי שום שינוי.

לאחר השיעור הלך החתם סופר בלויית ראשי הקהל אל המלשין כדי לנסות ולדבר על לבו אך ללא הועיל, אותו רשע לא קם ולא זע מפניהם, והתחצף ואמר שאין לו מה לדבר אתם כאן, ולמחרת בבוקר יוכלו לשטוח כל דבריהם בבית המשפט. נענה החתם סופר ואמר **בוקר ויודע ה' את אשר לו,**

בְּקֹר וְיָדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ (טז ה). בפרשבורג עירו של **החתם סופר ע"ה** היה דר רשע בשם שמחה, שעינו היתה צרה בתלמידי החתם סופר העוסקים בתורה, ואיים שילשין עליהם למלכות כי משתמטים הם מעבודת הצבא, והתרברב כי ילבישם כולם במכנסיים אדומות של הצבא. כאשר נוכחו ראשי הקהל בסכנה המרחפת על הישיבה, אצו אל רבם החתם סופר ונכנסו אליו בעיצומו של לימוד שיעורו בישיבה, כדי להודיעו על כך ולשמוע ממנו כדת מה לעשות, ולפי שלא היה מפסיק אז בדיבור רמז להם לומר מה בפיהם, כאשר סיפרו הדברים וגעו בבכיה שצריך לפעול מיד

פעמים שמקבל ברכה ממעל ומבזזה על דברי הבל

את הנער. והוא ממש כדברינו שיש להשגיח על ההשפעה הטובה שלא תלך לדבר שאין בו ממש. והוסיף לבאר שם שמטעם זה לא קילל בלעם את האתון והוצרך להתעמת איתה, כי אם ישתמש בכוח הקללה על האתון לא יהיה עוד בכוחו לקלל את בני ישראל ח"ו.

קרח השתמש בכוחות שקיבל משמים לדברים פסולים והפסיד מעלתו

כן יש לפעמים שאדם מקבל כוחות ממרום כדי להתעלות בהם בעבודת ה', וצריך זהירות יתירה שלא ישתמש בכוחותיו לדברים פסולים, וכמו שמצינו אצל קרח שהיה בעל מדרגה גבוהה, ויכול היה להתעלות ביותר במדרגות רוחניות, כמו שאמר **החידושי הר"ם ע"ה**, שאם לא שנחלק על משה רבינו, היה קרח מתמנה להיות לוי גדול כדוגמת כהן גדול, אבל לא עלתה בידו והשתמש בכוחותיו כדי לחלוק על משה רבינו, וגרמו לו מעשיו שנאבד לגמרי עד שנבלע הוא וכל אשר לו באדמה. מכך יש לנו ללמוד על כח הברכה והשפע היורד משמים לכון מעשינו לתורה ומצוות ושם יראה ברכה והארה. כך גם מקובל בשם צדיקים שכל הנאותיו של אדם קצובות לו מראש, ולכן יש להיזהר שלא להננות הנאות מיתורות כדי שלא להפסיד את ההנאות על דברים שאין בהם ממש, ובכך יהיה באפשרותו לקבל את השפע הנצרך לו בכל הענינים. וכמו שמצוי שאדם מתברך מפי הצדיק, ואחר כך בצאתו הוא הולך ונהנה מאכילה ושתיה וכדומה, וכל כוח הברכה הולך לאיבוד באותן הנאות של שטות.

השפע יורד לעולם כשהוא כלול מטוב ורע לשמור ההשפעה שלא תלך לדבר שאין בו ממש

ביאור העניין הוא, כי כל השפעה יורדת לעולם כשהיא כוללת טוב ורע יחד [כמבואר בשפת אמת (לך לך תרנג"ד"ה בפסוק): כל הארה הבאה לעולם באה עמה הסתר וקליפה, מטעם תערובות טוב ורע שנעשה בכל העולמות. ועוד איתא שם (ראה תרמ"ג ד"ה במדרש): שבכל הארה היורדת משמים בכל יום יורד גם כן איזה התנגדות מסטרא אחרא, וזה ענין תערובת טוב ורע שנעשה אחר החטא, שאין שום מדרגה שלא יהיה צריך בירור], ועל האדם מוטל להשכיל לנצל את ההשפעה לטובה ולא להיפך חלילה, וכן שלא להוציא את ההשפעה לדברים שאין בה ממש, אלא לשמור שתבוא הברכה לדברים שיש בהם תועלת.

ראיה לדבר כתב **רבינו יצחק בן יהודה הלוי ע"ה** מגדולי הראשונים כמלאכים בספרו **פענח רזא** (בלק), למדים אנו מגיחזי משרתו של אלישע הנביא, אשר נשלח בידי אלישע להניח את המטה על הנער המת כדי להחיותו, ככתוב (מלכים ב' ד כט-לא) 'ויאמר לגיחזי חגור מתניך וקח משענתי בידך ולך, כי תמצא איש לא תברכנו וכי יברכך איש לא תעננו ושמע משענתי על פני הנער. ויקם וילך אחריה. וגחזי עבר לפניו וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין קשב, וישב לקראתו ויגד לו לאמר אל הקיץ הנער'. הסיבה לכך היא, שבדרכו אל הנער פגש בכלב מת והניח עליו את המטה והעמידו לתחיה וכיון שכבר השתמש בכח הברכה שוב לא יכל המטה להועיל להחיות

יִיָּקֹחַ קֶרֶחַ וגו' (טז א). במדרש (במדב"ר יח ג) איתא: אמרו חכמים חכם גדול היה קרח ומטועני הארון. כשרואים דברים מפורשים כאלו מתעצמת התמיהה, אם ראוי היה לאדרת גדולה, מדוע אכן לא הגיע אליה, ולהיכן הלכה השפעת קדושה זו.

הנראה לבאר זאת על פי מעשה באדם שהיתה דרכו לעשות כל מיני תכסיסים המושכים עיני האדם, והיו בני אדם מתאספים סביבו ומתבוננים בהערכה על כל מעשי ידיו. אמרו עליו הצדיקים, באמת מזלו של אותו אדם שיזכה לגדולה ומלכות ויהיו רבים כרוכים אחריו מביטים בו בהערצה ומטים אוזנם לשמע מילותיו, אלא שברוב סכלותו מנצל הוא את כוחותיו הגדולים לדברי שטות שאין בהם ממש, ונמצא שהוא מאבד את כוחותיו הגדולים על לא דבר.

לשמור על כוח הברכה שלא תלך לאיבוד

וכן מסופר על **הגאון רבי מרדכי בנט ע"ה**, שאמר פעם לאדם שהיטיב עמו שיקנה כרטיס הגרלה בעל מספר מסוים ובעזרת ה' יזכה בגורל בסכום הגון. אותו אדם רצה לנסות את הבטחת הצדיק, וערך בביתו גורל ואכן עלה בגורל אותו מספר. אולם בגורל הגדול האמיתי לא עלה הכרטיס האמור בזכיית הגורל, ובא להתלונן בפני הגאון שלא התקיימה ברכתו. כיון ששמע הגאון איך שגם בביתו ערך גורל כדי לבדוק את כח ההבטחה, השיב הגאון ואמר, כיון שכבר השתמש בכוח הברכה באותו גורל מיותר שערך בביתו, שוב לא היה בכוח הברכה לעזור בגורל האמיתי.

כל אדם יתגבר על היצר המיוחד אליו

ויתן נפשו כדי לקיים מצוה זו ולא יאבד תיקון נשמתו חלילה. ובוודאי אם ניתן לנו שליחות זו, הרי כח המשלח בשליח, ויש לנו את כח המשלח בורא כל עולמים ששלחנו לעולם הזה, והוא הנותן לנו את הכח לעמוד איתן כנגד פיתויי עולם הזה והבלייו, ולעשות רצונו בלבב שלם.

הכובש את יצרו - המיוחד לו

ואלו דברי התנא 'איזהו גיבור הכובש את יצרו', שכך פירש הרה"ק העבודת ישראל ע"ה במשנתנו, 'הכובש את יצרו', וכן היינו שכובש את יצרו המיוחד לו. וכן אמרו חז"ל (סוכה נב:): 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום', 'יצרו' היינו יצר המיוחד לאותו אדם, ובכל יום הוא מתגבר להסית את האדם ולהעבירו על דעת בוראו, ועל כך עזרתו ממעל להצליח להתגבר עליו, כדברי הגמרא שם: 'ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו אינו יכול לו'.

לכל אחד יצר הרע על פי מעמדו

ואף הבית הלוי מבריסק ע"ה הלך בדרך זו לפרש 'הכובש את יצרו' היינו יצרו המיוחד לו, אך למד זאת בדרך שונה. לכל אחד ישנו יצר מיוחד למעמדו ומצבו, לעשיר יאמר היצר הרע שלא יתן צדקה, אך ללמוד תורה אינו מפריע לו בשעה זו, ואדרבה ימליץ לו שלא יזדקק עכשיו לעניים ונצרכים כי מבטל תורה הוא. לעומתו היצר הרע של תלמיד חכם ובחור ישיבה, יאמר לו שכדאי וראוי שיתעסק במצוות להרבות צדקה וחסד, וטוב יהיה אם יעזוב את בית המדרש, ויסביר לו בטעם רב שתכלית הלימוד היא עשיית המצוות.

והנה אי אפשר לומר שהיצר מגיע בטענות נבובות, הוא אמנם 'מלך זקן וכסיל' אך כבר פירשו בזה שהיצר הוא העושה מהאדם כסיל, ולכן יש להתחכם כנגדו ולבדוק היטב מהו הנכון ומה רוצה ודורש ממנו הקדוש ברוך הוא בעת זו, ולא יניח ליצר להונות אותו בטענות ומענות. ועל כן אמרו 'איזהו גיבור הכובש את יצרו' ולא אמרו 'הכובש את היצר', כי התנא רצה להשמיענו כי על הגיבור הוא זה היודע לכבוש את היצר המיוחד למצבו, ולהשכיל במאזני צדק מה רצון ה' ממנו.

המצוות לא תבוא אל תיקונה השלם, וזה סוד ירידת הנשמות בגלגול בעולם כדי להשלים כל תרי"ג מצוות, ומטעם זה יש לכל אדם מצוה מיוחדת אשר בה תלוי עיקר תיקונו בעולם.

מצוותו הייחודית שעליה נדרש לתת את נפשו ומרצו יותר

ומלבד עבודתו להשלים קומתו בקדושה בתרי"ג המצוות, עוד נכונה לו ומצפה לו עבודה זו לתקן את אותה מצוה המיוחדת לו, כדברי בעל התניא ע"ה (אגה"ק פ"ז) הממשיל זאת לאיברי האדם, שכמו שבצורת איברי האדם יש לכל אבר פעולה פרטית ומיוחדת, העין לראות והאוזן לשמוע, כך בכל מצוה מאיר אור פרטי ומיוחד מאור אין סוף ברוך הוא, ואף שכל נפש מישראל צריכה לבוא בגלגול לקיים כל תרי"ג מצוות, מכל מקום נצרכת העדפה וזהירות וזריזות יתירה לאותה המצוה המיוחדת לה, ביתר שאת ויתר עוז כפולה ומכופלת למעלה מעלה מזהירות שאר המצוות.

וכמו שמצינו בגמרא (שבת קיח:): שהיו האמוראים מעידים על עצמם שהיו זהירים כל אחד במצוה מסוימת, כאמרם 'אבון במה זהיר טפי', כי אחר שהשיגו עיקר עבודתם ושליחותם בעולם היו זהירים בה ביותר. וכפי שיתקן עצמו בעבודה המיוחדת לו כך יזכה להתעלות בשאר עניני עבודת ה', וכדרכם של גדולי ישראל בכל הדורות, שהיו נזהרים כל אחד במצוה מיוחדת להדר לקיים אותה בשלימות.

סימן למצוותו - היכן שהיצר מכניס כוחות למנועו

אם כן איככה יוכל ויראה מה שליחות יוחדה לו, שעליו יתן נפשו לקיימה. ישית לב לראות באיזו מהמצוות מתגבר עליו יצרו בקביעות ומנסה בכל כוחו להכשילו, או אז יהיה בידו סימן מובהק כי מצוה זו או הנהגה זו היא התיקון המוטל עליו מאת משלח נשמתו הקדוש ברוך הוא ובעבורו בראו בעולם,

איזהו גבור, הכובש את יצרו, שנאמר טוב ארץ אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר. (אבות פ"ד, מ"א).

ידועים דברי האר"י הקדוש ע"ה שאינו דומה עבודתו של אדם לשל אדם אחר מיום בריאת העולם ועד סופו, ואין אדם יכול לתקן המוטל על אחר שלכל אחד יש את שליחותו המיוחדת לו שבעבורה נשלח לעולם. על כך אמרו חז"ל (להלן משנה ג) 'אין לך אדם שאין לו שעה, ואין דבר שאין לו מקום', שלכל אחד יש את השעה והתיקון המיועד דווקא לו ואינו יכול להיעשות על ידי שום אדם שבעולם, ולכן לא יתכן שאין לו את השעה לצורך כך, כי לולי השעה והמקום אינו יכול לקיים את שליחותו העליינה. כיוצא בדבר הוא מה שאמרו (לעיל פ"ב מ"ד) 'אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה', כלומר, אם נודמנה לך האפשרות ללמוד ולהשכיל בדברי תורה, אל תדחה את הדבר, כי 'שמא לא תפנה' - שמא זהו הרגע שבשלו אתה נמצא כאן בעולם הזה, אל נא תחמיץ הזדמנות זו. כי ברגע אחר יהיה זה כבר תיקונו של רגע אחר, ודע כי רוצה ה' את מעשיך ושלחך לצורך תיקון העת העכשווית, ויתכן כי דווקא מצבך הנוכחי, מכל בחינותיך האופפות וסובבות את רוחך ונפשך הן בגשמיות והן ברוחניות, עם מלחמות היצר שיש לך עכשיו, הן הם הסיבה שלך נשתלחת לעולם הזה.

על האדם לקיים את כל המצוות בשלימות

מעתה ישאל השואל וידרוש המבקש הכיצד ידע אדם את עתו, האיך יבין מהו הדבר המיוחד שדוקא הוא צריך לתקנו. ללא ספק הדבר הראשון שעליו לדעת ובלעדיו לא תעלה ארוכה לנשמתו, הוא קיום כל תרי"ג המצוות ותיקון חכמים, ועוד יעסוק בתורה ובמעשים טובים ומידות ישרות וטובות, כי רק על ידי קיום כל התורה נשלם האדם באיבריו וגידיו וזוכה לקומה שלימה. אך הוא גופא הסיבה שיש לו להיזהר ביותר במצוותו המיוחדת לו, כי ידוע הוא ומפורסם כי כל נשמה נשלחה לעולם כדי לקיים כל תרי"ג מצוות, ועד שלא תשלים קיום כל

אֶלְדָּנוֹת

כס"ז, אֶלְדִּיוֹן רצ"ב

פֶּרֶשֶׁת קֶרַח

מַגְדֵּנוֹת עֵבֶת

אֶתִּי שְׁפִיר דִּהְנַעֲוֹר כָּל הַלֵּילָה אֶפְלוּ לְלִמָּד
הוּא מִתְחַיֵּב וְכו', כִּי הַשָּׁנָה הִיא טוֹבָה יוֹתֵר
מִהַלְמוֹד.

פְּדִיוֹן לְצַדִּיק

אָמַר הַרְה"ק רַבִּי נַחֲמָן מִבְּרֶסֶלַב זִיע"א
שְׁטוֹב מֵאֵד לַתָּן בְּכָל עֵת עַל פְּדִיוֹנוֹת לְצַדִּיקִים,
אֶפְלוּ שֶׁלֹּא בַּעַת צָרָה חֶסֶם וְשָׁלוֹם. וְסֵפֶר מִכְמָה
אֲנָשִׁים מִמְּדִינַת קִיר"ה שְׂרָגִילִים מֵאֵד לַהֲרַבּוֹת
בְּנִתְיַנֵּת פְּדִיוֹנוֹת תָּמִיד. וְאָמַר שְׂאֵלוּ הִיָּה לוֹ אִישׁ
צַדִּיק שֶׁיְהִיָּה רַאווִי לַעֲשׂוֹת לוֹ פְּדִיוֹן, הִיָּה נוֹתֵן לוֹ
עַל פְּדִיוֹן בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת. וְדַבֵּר מִזֶּה הֲרַבָּה כִּי
פְּדִיוֹנוֹת הֵם דָּבָר גָּדוֹל מֵאֵד ('חֵי מוֹהֵר') אוֹת
תִּקְלָטוּ.

תְּבִיאָה לֹא מִתּוֹךְ שְׁמִחָה

מַעֲשֵׂה וְנִכְנָס אַחַד אֶל הַרְה"ק רַבִּי יוֹאֵל
מִסַּטְמָר זִיע"א לְהַפִּיר לַפָּנִיּוֹת אֶת אֲשֵׁתוֹ
ע"ה שֶׁהִיָּתָה חוֹלָה וְסִבְלָה הֲרַבָּה ל"ע
עַל הַמַּחֲלָה הַקָּשָׁה רַח"ל. וְאָמַר לַהֲרַה"ק
מִסַּטְמָר שֶׁהוּא מוֹכֵן לַתָּן סְכוּם גָּדוֹל כְּדִי
שִׁיבִטִּיחַ לוֹ רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְאֲשֵׁתוֹ.

אָמַר לוֹ הַרְה"ק מִסַּטְמָר בְּפֶרֶשֶׁת קֶרַח
כְּתִיב אֶצֶל מִתְנֹת כֶּהֱנָה (בַּמִּדְבָּר יח, ח)
'וַיְדַבֵּר ה' אֶל אֶהֱרֹן וְאֶנִּי הִנֵּה נִתְּנִי לָךְ אֶת
מִשְׁמַרְתִּי תְרוּמָתִי לְכָל קֹדֶשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לָךְ נִתְּנִים לְמִשְׁחָה וּלְבִנְיָה לְחֶק עוֹלָם,
וּפֶרֶשׁ רַש"י, אִין 'וְהִנֵּה' אֶלָּא לְשׁוֹן שְׁמִחָה,
וְלִכְאוּרָה הוּא פְּלֵא מִה הַפְּרוּשׁ לְשׁוֹן שְׁמִחָה
בְּכָאן אֶצֶל מִתְנֹת כֶּהֱנָה.

וְאֶפְשָׁר לֹמַר דִּאֲתָא אֲשֶׁר הַצַּדִּיק נִקְרָא בְּשֵׁם
'כֶּהֱנָה', וְרַמְזֵי כְּשֶׁתְּבִיאָה מִתְנֹת לְהַכְהִין הֵינוּ
הַצַּדִּיק אֶל תְּמִתִּין עַד שֶׁהוּא עֵת צָרָה רַח"ל,
אֶלָּא אִין 'וְהִנֵּה' אֶלָּא לְשׁוֹן שְׁמִחָה שֶׁתְּבִיאָה לוֹ
מִתּוֹךְ שְׁמִחָה וּבַעֲדָן חֲדוּתָא.

(סֵפֶר סְפִיר וִיהִלּוּם - לַהֲרַב הַגָּאוֹן רַבִּי
מִנְחָם מִנְדֵּל פּוֹמֶרֶנֶץ שְׁלִיט"א)

הַקָּדוֹשׁ מֵאֶפְסָטָא זְצִלְהָה, כִּי הַצַּדִּיק יָכוֹל
לְזַכֵּךְ נִשְׁמַת יִשְׂרָאֵל בַּעַת שִׁינָתָם שִׁישְׁנִים,
וְנִשְׁמַתָּן עוֹלָה לְמַעְלָה, אִין לֹקַח הַצַּדִּיק
אֶת הַנִּשְׁמָה וּמִכְבֵּס וּמְטַהֵר אוֹתָהּ, וְעַל יְדֵי
זֶה כְּשִׁחוּזָּרֶת בְּבִקֹּר אֶל הַגּוֹף מְטַהֵרָה אִין
הוּא כְּבָרִיָּה חֲדָשָׁה וְעוֹשָׂה תְשׁוּבָה בְּאֲמַתָּה.
וְלִכְּוֹן רָצָה מִשָּׁה שְׁבִלְיָה בַּעַת שִׁינָתָם יִטְהַר
נִשְׁמַתָּם וְיִתְעוֹרְרוּ בְּבִקֹּר בְּנַפְשׁ מְטַהֵרָה
וְלֹא יִחַלְקוּ עַל הַכֶּהֱנָה עוֹד. אֲמָנָם הַטַּעַם
שֶׁלֹּא עָשָׂה כֵן, הִנֵּה אַחֵר כֵּן בְּפִסּוּק 'וַיִּקְהַל
עֲלֵיהֶם קֶרַח' וְגו' כְּתִב רַש"י ז"ל, שֶׁהִיוּ
הוֹלְכִים בְּלִיצְנוֹת כָּל הַלֵּילָה, עֵינֵי, וְלֹא
הִיוּ יֹשְׁנִים כָּלָל, לִכְּוֹן לֹא הִיָּה יָכוֹל לְטַהֵר
נִשְׁמַתָּם, כִּיֹּן שֶׁלֹּא הִיוּ יֹשְׁנִים כָּלָל וְלֹא עָלוּ
נִשְׁמַתָּם לְמַעְלָה, עַכ"ד וּדְפַח"ח.

וְכֵן הִבִּיא הַרְה"ק רַבִּי פִּינְחָס מִקּוֹרְיָן זִיע"א
(אֲמַרִי פִּנְחָס' תּוֹרָה אוֹת שְׁלֵא): שָׁנָה הִיא
הַמִּתְקַת הַדִּינִים. כִּי כְּשֶׁאֲדָם יֵשֶׁן, מִפְּקִיד
נִשְׁמַתוֹ אֶל הַבָּאָר הָעֲלִיוֹן, שֶׁהוּא רִאשִׁי
תְּבוֹת 'בִּידָךְ אֶפְקִיד רוּחִי' (תְּהִלִּים לא
ו). וּבָאָר הוּא אִין סוֹף שְׁנוּבֵעַ תָּמִיד בְּלִי
הַפְּסָק... וְאָמַר הַרְבֵּי ז"ל: יִדְעָתִי שְׁבוּדָאֵי הִיָּתָה
כְּוֹנֵת מִשָּׁה רַבְּנוּ ע"ה שֶׁאֲמַר לְקֶרַח 'בִּקֹּר וַיֵּדַע ה'
אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַקָּדוֹשׁ וְהַקָּרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר
יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו', כְּדִי שְׁבִלְיָה יִתְפַּסֵּם אֶת
נִשְׁמַת קֶרַח וַיְבִטֵּל מִמּוֹ הַדִּינִים, כִּי הַצַּדִּיק יָכוֹל
לְהַעֲלוֹת כָּל הַנִּשְׁמּוֹת. אֲךָ כְּמָה זְמַנִּים הִיָּה קָשָׁה
לִי, דְּלִמָּה לֹא עָשָׂה כֵן. עַד שֶׁנִּזְכַּרְתִּי שֶׁקֶרַח לֹא
יֵשֶׁן כָּלָל בְּאוֹתוֹ לֵילָה, כַּדְּפִירֵשׁ"י שֶׁהִיָּה בְּלִיצְנוֹת
וְכו', עֵינֵי. לִכְּוֹן אָמַר הַרְבֵּי דְסַכְנָה לְהִיָּתוֹת נַעֲוֹר
כָּל הַלֵּילָה אֶפְלוּ לְלַמֵּד.

וְאָמַר הוּא ז"ל, דְּבָזָה מִתְרַץ קוֹשִׁית הַתּוֹסְפוֹת
יוֹם טוֹב בְּשֵׁם מִדְּרַשׁ שְׁמוּאֵל בְּמִשְׁנָה (אֲבוֹת
פ"ג מ"ז) 'הַנַּעֲוֹר בְּלִילָה וְהַמִּפְנֶה לְבוֹ לְבִטְלָה
הַרִי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ', וְכִתְבִּי דְצָרִיךְ לְגִרְסַ
'וּמִפְנֶה', דָּאֵם לֹא כֵן רַק הַמִּפְנֶה הוּא מְלִתָּא
בְּאִפִּי נַפְשָׁה אֲמַאי יִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, וְלִפִּי הַנֵּ"ל

קֶרַח לֹא יֵשֶׁן בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה

שֶׁ הַגֵּה"ח רַבִּי אֶלְעִזָּר דּוֹד פְּרִידְמָן זצ"ל:
שְׁמַעְתִּי מִהַר"ר דּוֹד אֶפְעֵל שֶׁהִיָּה בְּשַׁעַת
מַעֲשֵׂה, בַּעַת שֶׁהַרְה"ק רַבִּי אֶהֱרֹן מִבְּעִלְזָא
זִיע"א הִיָּה פֶּעַם בְּעִיר סִיגוּט, וְשׁוּחַ אִין
מַעֲנִין לְמָה נִבְרָא עֵינֵי הַשָּׁנָה. וְאָמַר הַרְה"ק
כִּי הַנִּשְׁמָה בְּטַבְעָהּ אוֹתָהּ לַעֲלוֹת כְּסִדֵּר מַעְלָה
מַעְלָה לְהַדְבִּיק בְּשִׁרְשָׁהּ, אוֹלָם הַגּוֹף שֶׁהוּא גִשְׁמִי
מִפְּרִיעַ לָזֶה, לִכְּוֹן נִבְרָא הַשָּׁנָה שְׂאֵז נַח הַגּוֹף
מִזְעָפוֹ וְהַנִּשְׁמָה יָכוֹלָה לַעֲלוֹת ('בְּקִדּוּשָׁתוֹ שֶׁל
אֶהֱרֹן' ח"א עֲמוּד תְּרִיז).

בְּקוֹמוֹ מִשְׁנָתוֹ יוֹכֵל לְהִיָּתוֹת מִתְחַדָּשׁ לְטוֹב

הַגִּיד הַרְה"ק רַבִּי צְדוֹק הַפָּהָן מְלוּבְלִין
זִיע"א ('צַדִּיקַת הַצַּדִּיק' אוֹת רַלח): הַשָּׁנָה גַּם
הִיא טוֹבָה לְחֹזֵר וּלְהַתְעוֹרֵר אַחֵר נְפִילַת הַמַּחֲוִין
בְּבִלְבּוֹל מַחֲשָׁבוֹת וְרוּחַ וְהַעֲדָר מַחֲשָׁבוֹת דְּקִדְשָׁה
וְדַבְרֵי תּוֹרָה. בַּעַת הַשָּׁנָה הוּא הַסְתַּלְקוֹת הַמַּחֲוִין
וְאַחֵר כֵּן חוֹזֵר נִשְׁמָה חֲדָשָׁה, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ ז"ל
(שׁוּח"ט תְּהִלִּים כה) וַיּוֹכֵל לְהַתְחַזֵּק מִתְחַדָּשׁ
לְהַעֲמִיד מַחֲשָׁבָתוֹ כְּרָצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
וְנִשְׁכַּח כָּל מָה שֶׁהִיָּה בְּיוֹם אֶתְמוֹל. כְּמוֹ
שֶׁאֲמָרוּ הַקִּדְמוֹנִים דְּבְכָל יוֹם נַעֲשֵׂה בְרִיָּה
חֲדָשָׁה שְׁעַל זֶה תִּקְנֵנוּ נְטִילַת יָדִים שְׁחִירַת
וּבִרְכַּת אֱלֹהִי נִשְׁמָה כְּמוֹבָא בְּבֵית יוֹסֵף. וְהוּא
כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ 'הַמִּתְחַדָּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד
מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית' וְגַם הָאָדָם מְכַלֵּל מַעֲשֵׂה
בְּרָאשִׁית וְהֵינּוּ בְּקוֹמוֹ מִשְׁנָתוֹ יוֹכֵל לְהִיָּתוֹת
מִתְחַדָּשׁ לְטוֹב.

לֹא הִיָּה יָכוֹל לְטַהֵר נִשְׁמַתָּם

בְּשֵׁמוֹ שֶׁל הַרְה"ק ה'אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל' מֵאֶפְסָטָא
זִיע"א, הִבִּיא הַרְה"ק מִסְפִּינְקָא בְּסִפְרוֹ
'אֲמַרִי יוֹסֵף', עַל הַפְּסוּק (בַּמִּדְבָּר טז ה):
'וַיְדַבֵּר אֶל קֶרַח וְאֶל כָּל עֲדָתוֹ לֵאמֹר בִּקֹּר וַיֵּדַע
ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַקָּדוֹשׁ וְהַקָּרִיב אֵלָיו וְאֶת
אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו: שְׁמַעְתִּי בְּשֵׁם

חִידוֹן אֶלְדָּנוֹת - נוֹשֵׂא פִּרְסִים מִי מִזְכֵּר בְּפֶרֶשֶׁת זוֹ אֵין לֹא מוֹפִיעַ שׁוֹב בְּתוֹרָה כְּלָה?

פֶּתְרוֹן הַחִידָה - פֶּרֶשֶׁת פְּקוּדֵי:

ש. אִיזוֹ מִהַמַּתְכוּת הַקִּירוֹת שֶׁנִּתְּרָמוּ לְמִשְׁכַּן נֶאֱסַפָּה בְּכַמּוֹת הַגְּדוּלָה בִּיּוֹתֵר?
ת. הַכֶּסֶף נֶאֱסַף בְּכַמּוֹת הַגְּדוּלָה בִּיּוֹתֵר, בְּסֵךְ כּוֹלֵל שֶׁל מֵאָה כִּיכָרוֹת
ו-1,775 שְׁקֵלִים (שְׁמוֹת לח, כה).

שֵׁם הַזּוֹכָה בְּסִידוֹר מִתִּיבְתָא מִנְחָה מַעֲרִיב בְּהוֹצֵאת "עוֹז וְהַדָּר":

פֶּרֶשֶׁת פְּקוּדֵי:

ה' דוֹד בְּלוֹיָא מִבֵּית שִׁמְשׁ.

פֶּתְרוֹן הַחִידָה וְכֵן שֵׁם הַזּוֹכָה, יִפְרֹסְמוּ אִי"ה בְּגִלְיוֹנוֹת הַבָּאִים

הַפּוֹתֵרִים נִכְוָנָה יִכְנָסוּ לְהַגְלִילָה אִי"ה
עַל סִידוֹר מִתִּיבְתָא מִנְחָה מַעֲרִיב בְּהוֹצֵאת "עוֹז וְהַדָּר".
אֶת הַפְּתוּרוֹנוֹת יֵשׁ לְשַׁלּוֹחַ אֵלָינוּ עַד לְיוֹם שְׁנִי

לְמַסְפֵּר פֶּקֶס: 077-470-26-81

אוֹ לְמִייל: magdenot@gmail.com

נֶא לְכַתּוּב שֵׁם, כְּתוּבַת מְדִיקָה וְטִלְפוֹן.
בְּרֹאשׁ הַדָּף לְצִיין "עוֹבֵר חִידוֹן לְנוֹעַר".

מקדושים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה
מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון ל"ו

פרשת קרח | תשפ"ה

ואני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

קורח ועדתו, כמתואר בפרשתנו, ניגשו למקום הקדוש והמקודש מכל, "ויקחו איש מחבתו ויניחנה עליהם אש וישלכו עליהם קטרת ויעמדו פתח אוהל מועד" (טו, יח).

על פניו, לכאורה הם זכו לעבוד את העבודה המרוממת ביותר - עבודת הקטורת. הם עשו זאת במקום הקדוש ביותר, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. אך האם היה זה לרצון? ברור שלא. מה שהביא אותם לכך זו המחלוקת הנוראה, ההתייצבות המתריסה על ה' ועל משיחו. התוצאה היתה אפוא קרבה פסולה שיש בה דווקא ריחוק.

המעשה הבא מלמדנו את ההיפך הגמור, ומביא לפתחנו תיאור מרגש על קרבת אליהם לה זכה יהודי וחייבו עז לבית מקדש מעט, ואף הוא בשל מחלוקת. אך במקרה זה, היתה זו מחלוקת קדושה מאין כמותה.

אי שם בצפון תל אביב, מרכז תרבותי ישראלי אך מדבר שממה בכל הנוגע לרוחניות ודת ישראל, פעל אברך צעיר ונמרץ בכל כוחו להפצת אור היהדות. הוא פעל בקרב הצעירים ודיבר על לבם של המבוגרים, יזם מפגשים רוויי תוכן יהודי והלהיב את הנשמות לבוא, להתחבר ולקחת חלק בעולם שכולו טוב.

בית הכנסת הקטן בו שימש כרב, בנין מט ליפול שבעברו התקיימו בו מניינים אך מזה עשורים שהוא נידח ושומם מאין בא. טופח על ידו במאמץ בלתי נדלה והחל לפרוץ לחיות עדנה מחדשת. מניינים שבו והתקיימו בו בשבתות ובימות החול, תפילות נישאו בו ברמה ואף שיעורי תורה נמסרו בו מדי יום ביומו.

השכנים, כצפוי, היו חשדניים.

מה להם ולדתיים הללו, אלה שרכשו אצלם תדמית מעוותת ומסולפת מבית התשוקות הישראלית שוטמת הדת. מה להם ולתפילה, לתורה ולבית כנסת?

אך אט אט הצליח הרב הצעיר היכן שכולם כשלו. הוא הצליח לשבור את המחיצות הקפואות, להתחבר עליהם ואפילו להביא לנהירה ממשית לבית הכנסת. המניינים הלכו והתמלאו מיום ליום, שיעורי התורה משכו אליהם צעירים ומבוגרים כאחד, והשכונה כולה למדה להתחבר ולהרגיש חלק מזה.

כולם, מלבד אחד.

קשיש פלוגי, שריד לדור ציוני חלוץ שעשה יותר מצעד ושניים כדי להתרחק מחדת להתנכר לה, חזר במופגן להתעלם מההתחיה הרוחנית שחוזה האזור כולו. הוא סלד מכך, הביע שאט נפש מאותן 'פעולות הרסניות' לדבריו - אשר הביאו להתחרדות האזור, ולמותר לציין כי הדייר את רגליו באופן מוחלט מקרבתו של בית הכנסת.

ביום מן הימים, דקות קודם שקיעת החמה, ניסה הרב בכל דרך לגייס מניין לתפילת המנחה. מרבית המתפללים לא שהו באזור באותו יום, וכך כמעט נבצר מהמתפללים להתפלל במנין, אלא שאז הוא הופיע הקשיש המנוכר.

הוא פסע בהססנות וחלף על מפתן בית הכנסת, שלח יד רועדת קלות לארון הספרים ושלף סידור.

המשך בעמוד ג'

התפילה בפרשה

אמרי שופר ממאורי האומה

"וידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר בקר וידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו" (טו, ה).

פירוש, לא כדברכם שעל ידיכם באתי למדרגה זו, לא כן הוא כי אם מחמת שנהגתי עצמי בדרך הזה שתיכף ומיד בקומי בבקר ייחדתי שמו הגדול והנורא בייחודים ודביות, וזהו 'וידע ה', מלשון (בראשית ד. א): 'וידע (בפסוק: והאדם ידע) את חנה', שפירוש יחוד. וזה 'בקר וידע ה' את אשר לו', שייחדתי קודשא בריך הוא ושכינתו עם העולמות, 'ואת הקדוש', פירוש דהצדיק אחר כך מקדש עצמו במחשבות טהורות, 'והקריב אליו', פירוש שמקרב עצמו להשם יתברך להתפלל לפניו. ואחר כך 'אשר יבחר בו יקריב אליו', רצה לומר מי שהשם יתברך ברוך הוא בוחר בו יקריב אליו, הוא מקרב אליו במדרגות קדושות, ולא כדברכם שאתם אומרים שעל ידיכם באתי למדרגה זאת וקל להבין (נועם אלימלך).

"וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר" (טו, כ).

חילק הכתוב בינם ב'אל', לומר כי היה דבר ה' למשה לבד ולאחר לבד. וזה היה כי אולי על ידי זה לא יתן האחד לב לישא בעדם רנה ותפילה, ויפגע אף ה' בעדה ויכלם. או אפשר כי לנסותם בא, שמו יתברך לראות אם יתפללו שניהם על עדת ה' ואמנם כי עמדו בנסיון (באר מים חיים).

◆◆◆

"ואתה ובניך אתך וגו' עבדת מתנה אתן את קהנתכם והזר הקרב יומת" (יח, ז).

יש לפרש בזה בדרך רמז על פי דאיתא בש"ס (ברכות כח, ב): 'העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים'. וזהו (שם לר, ב): 'אם שגורה תפילתי בפי ידוע אני שהוא מקובל, ואם לאו, היינו שלא נשלח דיבורים בפיו האין להתפלל, רק הוא עצמו קובע לו תפילה, אז יודע אני שהוא מטורף, והיינו שאין תפילתו תחנונים.

והנה 'מטורף' הוא כולל שני ענינים. או החולה רחמנא ליצלן, או התפילה היא מעורבת ומטורפת ואינה תפילה זכה. וזה יש לומר הרמז בפסוק: 'עבדת מתנה אתן את קהנתכם', היינו העבודה והתפילה שלכם אני אתן לכם בתורת מתנה, שתהיה שגורה בפיכם. ולכן 'והזר הקרב יומת', פירוש, לא יוכל להתקרב הסמא"ל שהוא אל זר, לא לחולה ולא לתפילה, כי תהיה התפילה שגורה ומקובלת אמן והבן (דגל מחנה אפרים).

◆◆◆

הרה"ק ר' משה מקאסוב בעל 'לקט עיני יד' ר' תמוז תרפ"ה

הילולא דמרי עלמא

בעלי הילולא בעבודת התפילה

בעומדך בתפילת שמונה עשרה, אל לך להרבות בתחנונים ובכיות יתר על המידה באף אחת מהברכות, מלבד בברכת 'אתה חונן'. שהרי ברכה זו הרי היא ברכת הדעת, ואם דעה קנית - מה חסרת, אם כן עלה בידך הכל מהכל (דבריו לאחד ממקורביו).

ההכנה למצוה, כך לימדנו רבותינו הקדושים מאורי הדורות, הרי היא חשובה לא פחות מהמצוה עצמה. וביותר נכון הדבר בעבודה שבלב זו תפילה, עליה כבר אמרו חכמינו זכרונם לברכה (ברכות ל, ב): 'חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין, כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים'.

עדות מהפנימה השתמרה בידנו, איש מפי איש, אודות אותה הכנה רבתי בה נהג הרה"ק ר' משה מקאסוב מדי יום טרם תפילת שחרית. הכנה שנעשתה בסילודין ועם זאת מתוך הצנע לכת, והחלה הרבה קודם עלות השחר. את העדות מסר לימים אברך פיקח, אשר דווקא חכמתו זו עלתה לו ביוקר והביאה לידי כך שהחמיץ את הזדמנות חייו לשמש את רבנו הקדוש וליצוק מים על ידיו.

חרף עבודתו הנשגבת ושמה דווקא משום כך, תר רבנו תדיר אחר משמש בקודש אשר אינו חכם גדול ואף לא טיפס קטן. הוא ביצר את התמימים והעדיף להקיף עצמו בנבערים מדעת, כאלה שלא יחזיקו לעמוד בסוד קדושתו הנוראה ולהתקוות אחר מעשיו הנעלים.

במהלך חיפושיו אחר משמש שזוה, הזדמן לפתחו אברך בן עלייה מארץ ישראל, אשר מח לו בקודקודו ולבו ער וחרף. הלה ביקש לשמש את הרבי דרך קבע, אולם הרבי מצדו הבהיר לו כי לשם כך ידרש לעבור מספר ימי מבחן וניסיון בתפקיד.

כבר ביום הראשון לתפקיד ביקשו רבנו כי יעירנו למחרת בבוקר לתפילת שחרית, מה שהעיד - בעיניו השטחיות של האברך, כי הצדיק נוהג לפרוש לשנת ליל ארוכה ונדיבה, בניגוד לציפייתו לראותו מנוד שניה מעיניו ועמל על התורה ועל העבודה לילות כימים.

הלה אכן חפץ ליצוק מים על ידיו ולשמשו במסירות, וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר בקר וידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו" (טו, ה).

"כִּי כָל הַעֲדָה כָּלָם קְדָשִׁים" טען קורח באוזני משה רבנו (טז, ג), ועל כך עומד הרה"ק הייטב לב' מסייעט ומאריך בביאור המושג 'קדושים' לאשורו. מה פשרו שך המושג הנעלה הזה, מי זוכה להיקרות כך ועל שום מה נקט קורח דווקא בלשון זו.

בתוך דבריו כותב הרה"ק הייטב לב דבר מבהיל, וזו לשון קדשו: "שמי שבשעת קריאת שמע מקבל עליו בלב האמת למסור נפשו להריגה בשביל לקדש שמו יתברך ברבים, נקרא קדוש, ועושיין לו נסים ונפלאות".

◆◆◆

היה זה בצל צלמוות, בעמק הבכא ובתוך הגהינום עלי אדמות. טורים של יהודים ניצבו שם, דוויים ומוכים, מעונים ומיוסרים ופניהם מועדות למוות הכמעט מובטח. גופם הולך לאבדון אך נשמתם עולה על המזבח, קרבן עולה לפני הקב"ה. הנה הם אותם הרוגי מלכות שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיתם, נרצחי השואה השם יקום דמם.

המרצחים עומדים שם, מחייכים באכזריות ומתקלסים בהם להנאתם, דוחפים אותם כצאן לטבח אל עבר הבור הגדול ונועצים בצלעותיהם את קני הרובים, משסים בהם כלבים אימתניים ומתמוגגים לנוכח האומללים הרועדים מקור הצועדים בעל כרחם יחפים על שכבת הקרח הקפואה. 'שנעלי' הם שואגים בגסות, מאיצים בהם ונחושים לסיים את המלאכה המזוויעה.

בתוך ניצב יהודי צעיר שהוד קדומים לו, על פניו נסוכה יראת שמים טהורה וכל כולו אומר דבקות. בר אוריין ובר אבהן הוא האיש, מורע קדושים וטהורים אשר עוד עתיד להאיר את העולם ולהפיץ את אור היהדות בכל מקום.

הנה הוא כבר ניצב על שפת הבור, נדחף כמו כולם וכמעט נורה בראשו. הקלס מכונן בשמץ חיך חייתי את הרובה, עוצם עין אחת וממקד את המבט בכוונת. האצבע כמעט סוחטת את ההדק, ואז נשמעה הזעקה המצמררת.

'טאטע!' זועק האברך, 'מה יצא לך מזה שאמות עכשיו מות קדושים? הרי כך רק אני אומר לך 'שמע ישראל'. אך אם תותיר לי את נפשי לשלל, אני מבטיח לך מיליוני 'שמע ישראל' של יהודים חיים וקיימים!'

הכדור נורה, חותך באבחה את האוויר וקולע במטרה האנושית, כמעט.

האברך הקדוש מתקפל, נשטט ומתגלגל אל תוך הבור, נקבר לצד הררי גופות הקדושים.

רק לאחר מעשה התברר כי בהשגחה פרטית מפליאה - הנאצי לא כיוון היטב. או שמא כיוון היטב משמים הסיט את רובהו. כך או כך, נס גלוי אירע והאברך חמק מהכדור, ובהחלטה זריזה התחזה למת והתחפר לצד שאר הגופות, חומק בלא מוידוא הריגה.

לימים סבב בעל המעשה, הלא הוא הרה"ק האדמו"ר מקאליב זי"ע, והפיץ בכל מקום את הבשורה הרוחנית, זעק 'שמע ישראל' עם כל יהודי באשר הוא וקיים את הבטחתו: 'אני מבטיח לך, טאטע, מיליוני 'שמע ישראל' של יהודים חיים וקיימים!'

◆◆◆

בחסד ה' עלינו, אין אנו מזדמנים לאותם מצבים מצמררים אליהם הזדמנו קדושי השואה שעלו על המוקד, כמו גם הניצולים שזכו להמשיך את המורשת ולספר, להפיץ ולחזק. אנו חיים בעולם בטוח יותר, אולם ייתכן שדווקא לכן עלינו לתת את הדעת על כך ולזעוק בכל כוחנו 'שמע ישראל'.

כמה פעמים ביום אנו זוכים לכך, לקדש את שמו יתברך באהבה ולהעלות על נס את ייחודו ואחדותו בעולם. אנו זוכים מדי יום לבטא את האמת הפנימית הזו, להכריז קבל עם ועולם כי ה' אלקינו, ה' אחד.

ולא זו בלבד שיש בידינו את היכולת הזו, את הזכות הכבירה, אלא שכבר מעיד הייטב לב: "שמי שבשעת קריאת שמע מקבל עליו בלב האמת למסור נפשו להריגה בשביל לקדש שמו יתברך ברבים, נקרא קדוש, ועושיין לו נסים ונפלאות".

יש מישהו שאינו זקוק לישועה? להצלה? לרווחה?

האם ישנו אדם שאינו מייחל כי יפתחו לפניו כל שערי מרום ויושפע לו שפע ברכה והצלחה בכל העניינים, ברוח ובגשם, בבריאות ובנחת? הנה לנו הזדמנות יקרה מפז לקדש שמו באהבה ובחדת מחתא גם לזכות לכך שיעשו לו 'נסים ונפלאות', לא פחות!

הבה ניתן את הדעת על כך, נפתח לבבנו ונזעק בכל כוחנו: 'שמע ישראל! ה' אלהינו ה' אחד!'

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

'וכול לסיים את הפרויקט מוקדם מהצפוי?' השאלה שהוצבה לפתחו של אליהו (ש"ב), קבלן מצליח שאטו בעיצומו של פרויקט בנייה רחב היקף עבור קהילה מסוימת, נתקלה בשלילה מוחלטת והוא הניע ראשו מצד לצד בנחרצות.

גם כך, כידוע לכל מי שאי פעם עסק בבנייה, חורג בדרך כלל כל פרויקט בנייה מלוח הזמנים המקורי ומשתרך לאיטו בקצב שונה מהמתוכנן. חריגה קלה פה, סטייה קטנה שם, וכמעט אף פעם לא מסיימים בזמן. על הקדמה מעבר למתוכנן אין בכלל מה לדבר, זה פשוט לא מציאותי בעליל. ובכל זאת. הלה עטה על פניו ארשת מתחננת, הוסיף הפצרות נרגשות כי ה' הטובה עליו והכביר בשבח המסייע למטרה הקדושה ולסיום הנכסף של בנין מוסדות הקהילה, ולסיום שלף את הטיעון המשכנע מכל: 'אויסף לך מאה אלף שקלים, יותר מכפי שסוכם מראש'.

הסכום שכנע את אליהו. לא בגלל להיטות לכסף, כמו בשל העובדה הפשוטה שיש בסכום זה כדי לרוץ את העובדים ולהניע אותם להתאמץ יותר, לבצע את מלאכתם ביתר מרץ. הוא הנהן לחיוב ויצא לשטח.

החל מרגע זה הסתובב אליהו באתר הבנייה, טפח על שכמם של הפועלים והמריץ אותם במילים חמות, כשהוא מוסיף לכך פה ושם טיפים נדיבים על חשבון מאה אלף השקלים שהובטחו לו, וכך לאחר ימים ספורים הושלמה מלאכה שתוכננה מלכתחילה להימשך שבועות, והמבנה המפואר התנוסס על תילו לשביעות רצון כל הצדדים.

'לשביעות רצון כל הצדדים' אמרנו, אלא שאליהו ככל הנראה לא נכל בין אותם צדדים. תוספת מאה אלף השקלים שהובטחו לו, מתברר, נתקלה בקושי בלתי צפוי.

מנהל המוסדות לא עווכן על כך, בשגנה כמובן, מה שהביא אותו לטעון בצדק כי מעולם לא אישר הוצאה שכזו. בעל התפקיד הזוטר שהבטיח זאת מילא פיו התנצלויות, אלא שהתנצלות אינה תשלום, והכסף למעשה איננו.

הדבר חרה לו, לאליהו, אולם לא נותר לו הרבה מה לעשות בנידון.

באחד הימים נתקל אליהו במכר חכם, ידיד עמו לא נפגש מזה עידן ועידנים. לאחר שיחה קצרה על דא ועל הא, שיתף אותו אליהו בפרטי הסיפור ובכאבו הגדול על כך, ובסייעתא דשמיא שלף הלה מאמתחתו עצה השווה זהב, כפשוטו, מהלך מתוחכם שאכן הוכיח את עצמו והביא לכך שהמוסד המדובר שילם את התוספת המדוברת עד הפרוטה האחרונה, והותירה את אליהו עם רגש עצום של הכרת הטוב כלפי אותו ידיד.

חלפה תקופה מאז, והנה נקלע עסק הבנייה שבעלותו לקשיים. דבר הוביל לדבר, עסקה כושלת לרעותה, וכך מצא את עצמו כעבור תקופה הופך מקבלן מצליח ואדם אמיד ולמעלה מכך - לפושט רגל במלוא מובן המילה.

בהיותו אמן על האומנה והביטחון בהשי"ת, כמו גם עבודת התפילה שקנתה שביטה בלבו מקטנותו, בחר אליהו בדרך המסורה מדורות ונסע לקברה של רחל אמנו, לשפוך שיה וגם דמעות ולהפיל תחינתו לפני אביו שבשמים שיעלהו על דרך המלך וישיב לו את הצלחתו העסקית והכלכלית כמקדם.

הגיע אליהו לחניון קבר רחל, דומם את מנוגע הגרוטאה החבוטה שהחליפה את רכב השרד בו נהג עד לפני תקופה והחל פוסע חדור מטרה אל הציון הקדוש, נחוש לקרוע שערי שמים ולהביא לפתיחת שערי הרווחה.

'אליהו?' מישהו האיר לו פנים, ומבט נוסף בהביר כי מדובר באותו ידיד בו לא נתקל מזה תקופה ארוכה, החבר אשר עצתו הוכיחה את עצמה בנוגע למאה אלף השקלים.

אליהו נסחף לשיחת רעים קצרה, העלה זכרונות והתעניין במצבו של האיש, ואילו רעייתו מסמנת לו מהצד, קורצת בעיניה ודוחקת בו לשתף במצב. 'שמה תהיה לו עצה טובה גם הפעם' לחשו שפתיה באלם קול, אולם אליהו מתעלם.

'נסה לומר לו עד כמה המצב גרוע, לספר לו על המצוקה הכלכלית' היא לוחשת באוזנו, והוא בשלו. הוא בא הנה להתפלל ולהסתמך על מלך מלכי המלכים, ולא על בשר ודם.

כעבור מספר דקות נפרד ממנו אליהו בידידות ועשה את דרכו אל הקודש פנימה, שם נפתח ספר התהלים ועמו גם הלב. דמעות זלגו מעיניו והוא הפציר, התחנן ובכה את המצב. הוא ביקש והתחנן, התפלל כמו שרק אדם במצבו מתפלל, ועצם התפילה הביאה נוחם ללבו.

חלף אך שבוע, ובהשגחה פרטית פגש אותו ידיד, הפעם בסופר השכונתי.

קול פנימי לחש לו כי לא לשווא נקלע החבר שוב בדרכו, וכי עליו לשתף אותו במצב, אולם אף הפעם התעלם מכך בגבורה ובחר להשליך את יתבו על השי"ת ולא לבטוח בנדיבים.

החבר מצדו נראה היה הפעם שפוף, מדוכדך וטרוד. כשהתעניין אליהו בשלומו, שיתף האיש בכך שהליך שיפוץ נרחב בביתו נקלע לקשיים עקב הלשנה מכוערת מצד השכנים, צו הריסה הביא לפתחו הוצאה כספית לא מבוטלת וקנסות ועיצומים השתרעו על צווארו.

'אני חייב את השיפוץ הזה כמו אוויר לנשימה' קונן הידיד, 'אולם אין לי כל דרך להשיג את המימון הנדרש, במיוחד כעת עם כל ההוצאות שנפלו עלי'.

'מה הבעיה?' הציע בטוב לב, שמח על כך שביכולתו להשיב טובה סוף סוף, 'אני מחוסר עבודה כרגע, אבוא אפוא לביתך ונשפץ יחד, ללא פועלים אך במשנה מרץ'.

הלה ניסה לסרב, לדחות את ההצעה בנימוס, אולם בסוף נכנע וקיבל בליט ברירה.

השלב הבא בסיפור מוכיח עד כמה מופלאות דרכי ההשגחה, עד כמה יש לאדם לתת מבטחו בהשי"ת.

במהלך עבודת השיפוץ נדרשו השניים לרכוש מרצפות קרמיקה. תוך כדי בירור קצר עלתה ביים מציאה שאין כמותה - מפעל לייצור קרמיקה העומד לפני פשיטת רגל הציע את סחורתו במחיר מגוחך של עשרה אחוזים משוויים המקורי, סכום אשר אף בעסקה הטובה ביותר לא ניתן להשיג כמותו.

דנו השניים בינם לבין עצמם, והחליטו לחשוב בגדול ולנצל את ההצעה עד תום. בתוך זמן קצר השיגו הלוואה, קפצו למקום עם משאית גדולה ורכשו את הכמות כולה, אשר החליפה בזריזות ידיים ונמכרה לספקים וקבלנים במחיר מופלפל, מה שהניב לשניהם רווח בלתי צפוי והעלה אותם על דרך המלך מבחינה כלכלית.

מילתא חדת"א

פניתי תפילה מלקט מדברות קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי אביחי צירא שליט"א

פעמים שאין הצדיק פועל ישועה

מוכא פרוש נפלא בשם האוהב ישראל מאפסא ע"ה, שפי'מיו היה דור הגון שקימו כל שלשה עמודים, תורה ועבודה וגמילות חסדים. ואף על פי כן היתה שנת יקר וחלאים רבים רחמנא לצלן, וביותר סבלו עם ישראל המדפאים ה' ירחם. והיה בעיניו של הרב הקדוש לפלא, מה פשעם של ישראל שהקדוש ברוך הוא שולח עליהם יסורים כהנה. ותוך כדי הרהורי ראה הרב שתלמידו שהיה גברא רבה חולה מאד והוא כבר הולך לעולמו, לקח ממנו תקיעת פף שיבוא מעולם האמת להגיד לו את טעם הדבר מפני מה נגזר עליהם דין קשה כזה.

וימתן הרב הקדוש עד עבר 'שלשים' ולא בא. הלך הרב על קברו של התלמיד ואמר לו, למה לא תקים תקיעת פף, ותוך כדי דבור נפל על הרב הקדוש תנומה והנה רואה הוא את התלמיד בחלומו, ואמר לו, דע שמדברים נסתרים שבעולם העליון אסור לגלות, רק פסוק אחד אפרש לך, דוד המלך ע"ה אמר (תהלים מח') 'דמינו אלקים חסדך בקרב היכלך', וצריך להבין, 'אלקים' הוא דין והאיך יאמר אחר כך 'חסדך'. והפרוש הוא כך, 'דמינו אלקים' כשהאדם כאן בעולם הדמיון, ראה לו שהוא דין. אבל 'חסדך בקרב היכלך', כלומר, בבואו לעולם האמת ששם היכל האמת אז יבין שהכל חסד.

בעולם האמת הכל טוב

הדברים עולים יפה עם המוכא בספרים הקדושים, שפעם היתה גזרה קשה על ישראל ונסעו התלמידים הקדושים על ציון רבם הרה"ק רבי דב בער המגיד ממעזריטש ע"ה, וכבו מאד בתפלה ובקשת רחמים להעביר את רע הגזרה. פליה נגלה אליהם רבם הקדוש ואמר להם, הלא אמרתי לכם שתתפללו בעדי שאשא ביניכם בעולם הזה, שפאשר הייתי בעולם הזה ובכך לפני אחד על צרתו אני בעיני בשר ראיתי שהיא גזרה רעה עליו ופעלתי אצל ה' תהרה לבטלה, אבל עתה אחרי הסתלקותי אני נמצא בעולמות גבוהים ביותר, ששם רואים שגזרה זו שאתם מבקשים עליה בעצם טובה גדולה היא לבני ישראל, ואיך אשתדל לבטלה. וזה כלל גדול בתורה לדעת ש'מפי עליון לא תצא הרועות' וכל מה דעבדי רחמנא לטב עבדי, וכמו נחם איש גם זו כל מלתא דהנה סלקא ליה אמר גם זו לטובה, ולא כל מה שגזרנו ונראה לאדם כרעה וצרה הוא באמת רעה.

המשך מעמוד א'

עלעל בו ואז החל למלמל בקושי, מנסה לקרצף ולהסיר עשורים רבים של מחיקה מכוונת של גירסא דינקותא.

לאחר התפילה ניגש אליו הרב הצעיר, הסביר לו פנים ושלח יד חמימה לברכת 'שלום עליכם' לבבית. תהיה ריצה בעיני הרב, והקשיש ניאות בשמחה להסביר מה גרם למהפך.

'כבודו מכיר את הרב רביץ?' השאלה שהופנתה אל הרב זכתה להנהון נמרץ מצידו. מי לא שמע על הרב אברהם רביץ ז"ל, שלוחא דרבנא אשר במסגרת תפקידו הציבורי פעל למען עולם התורה במשך עשרות שנים?

באותה תקופה התפרסם הסיפור המדהים הבא, אשר הכה גלים אף בעיתונות הכללית.

הרב רביץ חלה ל"ע ונאלץ לעבור בדחפיות השתלת כליה, כשלשם כך נבדקו כל ילדיו והתברר כי מרביתם אכן כשירים מבחינה רפואית לתרום לו כליה משלהם.

כאן החלה 'מריבה' של ממש. זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, אח אחד מנסה לחטוף לעצמו את המצוה ואילו אחיו טוען כי לו הזכות, כל אחד ונימוקיו שלו, כל אחד וטיעוניו המשכנעים. אז מה עושים?

לא נותרה ברירה, והדבר הובא להכרעת גדול הדור מרן הרב אלישיב זצ"ל.

'הזכות - לבכור' פסק הרב אלישיב חד משמעית, אולם המליץ כי לפני משורת הדין יערכו הגרלה בין האחים. למעשה נערכה הגרלה, והעולה בגורל היה דווקא הבכור אשר לו היתה הזכות מעיקר הדין.

המקרה היה מוכר וידוע, והרב לא הבין מה לקשיש ולסיפור המרגש.

גם אני זקוק להשתלת כליה' שיתף הקשיש בכאב, 'וגם ילדיי שלי מתקוטטים ביניהם. אלא שהמריבה במקרה שלי היא מי ימנע מלתרום לי כליה. זה טוען שאינו מספיק בריא ואחר מצהיר כי הוא עומד טרום גיוס למילואים, אחר נתלה ברקע רפואי מעורפל ויש שבכלל טוענים שלא נח להם. וזהו'.

'אם בציבור שלכם יש מריבות כמו אצל הרב רביץ' דמעה זלגה במורד לחיו, 'אני רוצה להתקרב אליכם, להיות חלק מכם! זה מה שהביא אותי לבית הכנסת'.

ב) כי לדעה שחיוב נשים בתפילה הינו מדאורייתא, הרי שחיובן אינו אלא להתפלל פעם אחת ביום, ובאיו שעה שירצו, שהרי עצם החיוב בתפילה ביסודו אינו אלא פעם אחת ביום ובכל עת.

יתירה מכך כתבו (שם, וראה ערוך השלחן סי' ק"ז) כי אין חובת האשה להתפלל בנוסח התפילה המקובל ואשר נקבע בסידור, אלא מוטלת עליה אך ורק חובה לומר דבר בקשה כלשהו, ואכן כך נהגו במקומות רבים, שהנשים אומרות בקשה כלשהי תיכף לנטילת הידיים שחרית, ובזה יוצאות ידי חובתן.

אכן, לדעה האחרת שחיוב הנשים בתפילה הינו מדרבנן, הרי שתקנה זו זהה לחובת הגברים להתפלל, ולפי זה כתבו הפוסקים (משנה ברורה שם) כי חובה על הנשים להתפלל שלש תפילות ביום, בזמנים שנקבעו לכך.

חיוב בתפילת מוסף

אודות תפילת מוסף הובא בראשונים (תורי ברכות כא, א ורא"ש שם) כי היא נתקנה אך ורק כזכר לקרבן המוסף ואינה כלולה בחובת התפילה מעיקרה.

על פי זה חידשו אחרונים מסוימים (שו"ת בשמים ראש סי' פט ועוד) כי אין אשה חייבת בתפילת המוסף, שהרי אין היא חייבת לשקול את שקלי הקודש ואין לה חלק בקרבנות המוסף.

אכן יש שתמחו על כך (שו"ת עמודי אור סי' ז), והצביעו על העובדה שאף הלוויים היו פטורים מלשקול את שקל הקודש, אך הם חייבים בתפילת המוסף לכל הדעות. אלא הסיקו שאף שאין הנשים חייבות בשקל הקודש, מכל מקום הרי הן כלולות בכפרת כלל הציבור בהקרבת קרבן המוסף, וממילא חייבות אף בתפילת מוסף.

אחרונים אחרים (צ"ח ברכות כו, א) נטו לפטור נשים מתפילת מוסף מסיבה שונה, על פי הגרסה בגמרא התולה את חיובן בכך שהתפילה הינה 'רחמים', והלא תפילת מוסף אינה רחמים. אולם אחרים חלקו על כך (מגן גבורים שם, הובא במשנה ברורה) וסבורים כי נשים חייבות בתפילת המוסף.

חיוב בתפילת ערבית

כיון שלא הלכה נפסק תפילת ערבית רשות, הלא שקיבלו עליהם ישראל כחובה, יש מהאחרונים שכתב (פרי מגדים בפתחה כוללת) שהנשים לא קיבלו על עצמן חובה זו, ולפיכך נשים פטורות מתפילת ערבית.

"נשים ועבדים פטורין מקריאת שמע" קובעת המשנה (ברכות כ, א), אך ממשיכה ופוסקת מאידך: "וחייבין בתפילה".

על פי קביעה יסודית זו, בניגוד למצוות עשה שהזמן גרמא מהן נשים פטורות, הרי שהתפילה מוטלת עליהן כחובה לכל דבר וענין. אלא שכאן קיים נידון רחב ביותר אודות מהות והיקף החיוב, אופן קיום חובה זו על ידן ועוד, וכפי שיובא להלן בע"ה בהרחבה.

טעם ויסוד החיוב

הגמרא (שם ע"ב) מתייחסת לפסיקה זו, ומנמקת זו כדלהלן: "וחייבין בתפילה - דרחמי ניהו. מהו דתימא, הואיל וכתב בה (תהלים נה, יח): 'ערב ובקר וצִהֲרִים' כמצוות עשה שהזמן גרמא דמי, קמשמע לן".

בפשיטות, ועל פי הגרסה המקובלת בגמרא, טעם חיוב נשים בתפילה נובע מכך שכל מהות התפילה הינה פעולה של בקשת רחמים, ואין כל סיבה לפטור נשים מלבקש רחמים.

על פי גרסה זו, חיוב נשים בתפילה הינו מדרבנן ומתבסס על העובדה שמדובר בבקשת רחמים (עיי' שאגת אריה סי' יד), ואכן בדרך זו מבאר רש"י (שם ד"ה וחייבין): "דתפלה רחמי היא, ומדרבנן היא, ותקנוה אף לנשים".

כאן מוסיפה הגמרא ומבארת מדוע נדרש בכלל לומר זאת, הלא לכאורה פשוט הדבר, ועל כך התשובה - כי היה מקום להניח שתהיינה נשים פטורות מתפילה, שהרי נאמר אודות התפילה: "ערב ובקר וצִהֲרִים אֲשִׁיחָה וְאֶהְמָה", ואם כן לכאורה זוהי מצוות עשה שהזמן גרמא, על כן נדרשת המשנה להבהיר כי לא כן אלא הן חייבות.

אכן, ראשונים רבים (רי"ף ועוד) אינם גורסים בלשון הגמרא את המילים 'דרחמי ניהו', אלא נוקטים בפשטות שהסיבה היחידה היא משום שאין זו מצוות עשה שהזמן גרמא.

באחרונים מבואר (כתר תורה לר"ד ויטאל ועוד) כי לפי גרסת אותם ראשונים יש לבאר בדברי הגמרא כי אין חיוב זה מדרבנן, אלא מדאורייתא, ככל מצוות עשה שאין הזמן גרמא.

הלכה למעשה על פי הגרסאות

השלכה ממשית יש לגרסאות השונות, להלכה למעשה.

יש מהפוסקים שכתבו (מגן אברהם א"ח קו,

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

הציור שנאמר בפרשה (טו, כ - כא): "וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר: הַבְּדִילוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֹתָם כְּרִבְעַ" מעלה תמיהה רבתי ואומר דרשני.

הנה מתוך לשון הכתוב עולה כי נאמר ציוו זה למשה ולאהרן, ולכאורה תמוה - מדוע שיהיה מוטל עליהם להיפרד ולהסתלק מעל אוהלי האנשים הרשעים - הללו, הלא הם כלל לא חטאו ואדרבה החטא היה נגדם, ומה להם לחשוש מלהיספות בחטאתם?

האור החיים הקדוש מיישב את הענין בדרך מופלאה.

הרי בני ישראל במדבר חטאו לא פעם, בחטא העגל ובעוון המרגלים, במתאוננים

סיפור מופלא מספרת הגמרא (תענית כג, ב) אודות האמורא הקדוש רבי יונה אביו של האמורא רבי מני, אשר יש בו כדי ללמדנו פרק בתפילה וכך גם בענווה ובריחה מן הכבוד.

היה זה כאשר שררה בצורת קשה, העולם נצרך למטר ואין. פנה רבי יונה לאנשי ביתו, ובארשת תמה ביקש מהם שיציידוהו בשק, כשהוא מציג זאת כביכול הינו יוצא אל השוק לתור אחר דבר מאכל כלשהו להשביע את הרעב בבית.

לאחר מכן יצא רבי יונה אל מחוץ לעיר, שם מצא לו מקום נמוך הראוי לתפילה, כמאמר הכתוב (תהלים קל, א): "מִמַּעַמְקִים קְרָאתִיךָ ה'", ובעודו מוצנע מעין כל ואף מתכסה באמצעות השק שהביא עמו כדי להיחבא מעין רואים, העתיר בתחינה לפני אביו שבשמים והביא לפתיחת שערי שמים ולמטר על פני הארץ.

בתום תפילתו שב רבי יונה לביתו, אלא שנחוש היה להסתיר את כוחו הגדול מהבריות. לשם כך המשיך והציג את מעשיו כביכול יצא לתור אחר מזון בשוק, ונימק לאנשי ביתו את חזרתו הביתה ריקם - בכך שראה כי ארובות השמים נפתחו, ואם כן תיכף יירד שער מחירי התבואה, על כן לא כדאי לקנות כעת תבואה....

בפרשת השבוע מתייחסת התורה הקדושה לתפקידם הנעלה של בני לוי, הגם שאינם נמנים על שבט הכהונה, ולעבודתם באהל מועד.

אף בזמננו אנו ישנו תפקיד הייחודי ללויים והנוגע במישרין לעבודת הכהנים, וכך נפסק בשלחן ערוך לגבי ברכת חובת הכהנים קודם נשיאת כפיים (או"ח קכח, ו): "אף על פי שנטלו הכהנים ידיהם שחרית, חוזרים ונוטלים ידיהם... והלוי יוצק מים על ידיהם".

עוד מוסיף המחבר: "וקודם לכן יטול הלוי ידיו". אך על כך חולק הרמ"א וכותב: "ולא נהגו הלויים ליטול ידיהם תחלה, רק סמכו על נטילתו שחרית".

הלכה זו יסודה בהררי קודש, והוא בפוסקים (כפ החיים שם ס"ק מ) בשם הזהר הקדוש כי בכך שנוטל הלוי את ידי הכהן, הרי הוא מעלה אותו דרגה בקדושתו. יתירה מכך כתבו הפוסקים (עיי' שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' מז) כי אף שעל ידי כך ייאלצו הלויים לצאת מבית הכנסת ולהפסיד כמה עניית אמן, מכל מקום אין להקל ולהימנע מכך.

תפילה על חולה - עד מתי?

או אז נאמר (י, טו): "וַיֵּשֶׁב אֶהֱרֹן אֶל מֹשֶׁה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמִּזְבֵּחַ נִעְצָרָה", ומכאן למדו רבותינו בעלי התוספות הוראה מעניינת (מושב זקנים): "שהאדם המתפלל על החולה ואומר לו שעומד יותר בטוב, שלא יתפלל יותר, וראייה ממש ששמיד שאהרן אמר לו שנעצרה המגפה חזר".

משה רבנו עמד והתפלל על עם ישראל, להעביר חרון אף ה' מהם ולהשיב את רוע הגזירה. במקביל הורה לאהרן הכהן לפעול באמצעות הקטורת ולהביא לעצירת המגפה, ואכן פעל אהרן וסבב בין בני ישראל כשמחתת הקטורת בידו.

ביאו לפניו - בדיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור שו"ת הדר

בברכות השחר מודה האדם: "שְׁלֹא עָשִׂי אִשָּׁה", שהרי רבה חובתו של הגבר יתר על האשה בקיום מצוות התורה והרי מעלתו בכך גדולה ממנה.

מבאר הט"ז (או"ח מו ס"ד ק) כי הלא כבר אמרו חז"ל (עירובין יג, ב): "נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא", ואם כן אין מקום לאדם להודות בלשון חיובית על כך שעשהו זכר, אלא רק להודות שלא עשהו אשה, שמעלתה פחותה ממנו.

על פי זה מבאר הט"ז את ההנהגה המובאת בטור (סי' מז) כי הנשים אומרות: "שְׁעָשִׂי כְּרָצוֹנִי", זאת משום שאכן יש מעלה לאשה, אם כי אין מעלתה כמעלת האיש. על מעלה זו שלה עליה להודות בברכה מיוחדת. אכן הטור בעצמו מבאר באופן שונה, כי ברכת "שְׁעָשִׂי כְּרָצוֹנִי" הרי היא קבלת גזירת שמים והצדקת דינו של מקום באהבה, ולא הודאה על דבר טוב.

הנהגה מעניינת הובאה בלקט יושר (עמוד 7), לפיה על האשה להודות בנוסח: "שְׁלֹא עָשִׂי כְּהִמָּה", וכתב כי כך אכן נהגה אמו של בעל 'תרומת הדשן'. אכן חלק על כך רבנו מנוח (תפלה פ"ז ה"י) וכתב כי אין מקום להודות על כך בברכה מיוחדת לעצמה, שהרי שבת זה כלול בברכת 'אֱלֹהֵי נַשְׁמָה' בה אנו משבחים על הנשמה המשכלת שניתנה באדם, וכך גם בברכת 'אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּחֻמָּה' - אשר לביאורו של רבנו מנוח מכוונת כלפי כך שברא הקב"ה את האדם ונתן לו חכמה, בניגוד לבהמה.

יד ושם

פסוקי שמות והטמון בהם

נתינת

"נָפְשִׁי אֹתִידָה בְּלִילָה אִף רוּחִי בְּקֶרֶב אֲשַׁחֲרֶה כִּי פֶאֶשֶׁר מִשְׁפָּטֶיךָ לְאַרְץ צֶדֶק לְמִדּוֹ יִשְׁבִּי תֵּבֵל" (ישעיהו כו, ט).

'לילה' מורה על תקופות קודרות וחשוכות בהן מסובל האדם בייסורים, ואילו 'אשחר' היינו מלשון שחר - כשכביכול מאיר היום והצרות נעלמות. אז וגם אז, מפרש המלבי"ם - יש לאדם להתאוות להשי"ת ולהאמין בו, כי הוא הנותן לו כח בזמני קושי והוא יתברך המחלצו מקשייו.

הפלא ופלא

שאלות וחיידות מבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגילין קודם, פר' שלח:

1. תשובה ב' - כן דרך שירת הים, להיאמר בשפה כפולה.
2. תשובה א' - שהרי אנו מתהללים בהשי"ת שהוא מרפאנו ומושיענו.
3. תשובה ג' - תפילות הן הקבועות מאת חז"ל, ואילו תחנונים הן הבקשות שהוספנו מעצמנו.

בברכת 'אהבת עולם' אנו מבקשים: 'ותוליכנו מהרה קוממית לארצנו'. מה ביאור המילה 'קוממית'?

- א) זהו ביטוי לתקומה מתוך הגלות.
- ב) בעוז ותעצומות מול גויי הארץ.
- ג) בקומה זקופה וללא גלגול מחילות.

בזמננו 'תהלה לדוד' נאמר: 'רצון יראי יעשה', וכך גם: 'שומר ה' את כל אהביו'. מהו ההבדל בין השניים?

- א) ליראיו ייענה לתפילתם, אך אוהביו יישמרו מנזק עד שאף לא יזדקקו להתפלל.
- ב) יראיו אוהביו היינו ה', והכוונה שיעשה רצונם בכך שישמור עליהם מכל רע.
- ג) ליראיו נעשה רצונם, אף אם אינו לטובתם, בעוד שלאוהביו יעשה רק את טובתם.

לעתיד לבוא תתגלה מלכותו יתברך, ועל אותו זמן נאמר: 'ישמחו השמים ותגל הארץ'. מהו החידוש המיוחד שבכך?

- א) שלא כעולם הזה בו נבדלים השמים והארץ, לעתיד לבוא יתאחדו העולמות.
- ב) שלא כמלך בשר ודם שהכל עצבים כשהוא מולך, כשימלוך הקב"ה תגל כל הארץ.
- ג) לא רק הארץ תגל ותשמח בגאולה השלימה, אלא אף מלאכי מרום ישמחו בכך.

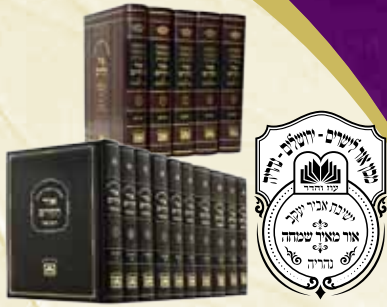
פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'.
3. בני חז"ל מתבקשים לכתוב כתובת בארץ ישראל למקרה של זכייה, שישלם לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובהרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק
לאור דברי האור החיים

בבואו להסביר את מעשיו של משה רבנו כנגד הרשעים בני עדת קורח, מביא רבנו (טז, טו ד"ה דע) את הכלל ההלכתי הקובע כי "הפקר בית דין - הפקר".

יסוד זה נלמד על ידי חז"ל ממקראות הנביאים או הכתובים, תלוי בדעות האמוראים. לדעה אחת למדו זאת מכך שבעת שכינס עזרא הסופר את העם (עזרא י, ח), הזהיר כי מי שלא ייענה לקריאה ולא יתייצב יוחרם כל רכושו, ולדעה אחרת נלמד הדבר מתוך דיוק בלשון הפסוק (יהושע יט, נא) העוסק בחלוקת הארץ על ידי ראשי העדה.

על אף שכאמור מצאו חכמים את האסמכתא לכך מהנביאים והכתובים ולא מן התורה, אולם כתבו הראשונים (הרשב"א ועוד, הובאו בבית יוסף חו"מ סז) כי דין זה הוא מהתורה לכל דבר וענין. אולם דייקון האחרונים (שו"ת דבר אברהם ח"א סי' א) משיטת הראשונים בזה, כי תוקפו של הפקר בית דין אינו מכח סמכותם כבית דין, אלא מתוקף שררתם ועמדתם, כעין דין 'דינא דמלכותא דינא'.

יפה כח הפקר בית דין, עד כדי כך שאף במקרה בו תיקנו חכמים דבר בענייני ממונות הנוגד את דיני התורה - תקפה תקנת חכמים (יבמות פט, ב), והוסיפו הראשונים לכתוב (נימוקי יוסף וריטב"א שם) כי לא רק חכמינו זכרונם לברכה היה כח זה בידם, אלא אף בית דין שבכל דור, כל עוד הוא עומד בתנאים הנדרשים כדלהלן.

בנוגע לכך נחלקו אמוראים בגמרא (גיטין לו, ב), האם כח זה נתון רק ביד בית דין הגדול בחכמה כבית דינם של גדולי האמוראים [וראה שם בגמרא שהביאו לדוגמה את רב ושמואל, רבי אמי ורבי אסי], או שמא ביד כל בית דין החשוב בדורו לפעול בהתאם לכלל זה.

שולחן שבת עם האור החיים

הייאוש אכל בדניאל בכל פה.

מה שהתחיל כתחושת רפיון ידיים קלילה הפכה עד מהרה למשהו נשכני ומאיים בהרבה אשר לעס את נשמתו, נגס בו בשיניים חשופות והותיר אותו תוהה בינו לבין עצמו על מידת החיבור למציאות של אלה החתומים על המשפט 'יהיה טוב'.

בגדול, הוא היה בכלל אמור להיות ראש עיר. יודעים מה, לפחות חבר מועצה או פעיל חברה בולט. בתור איש אשכולות פורה, חד מחשבה ויצירתי, בעל יחסי אנוש נדירים וכושר ניהול יוצא מן הכלל הוא היה, בכל אופן לדעתו, מועמד טבעי לתפקידי הנהגה בולטים.

מאידך, עושה רושם שמעיני העולם נשמטה העובדה כי גדול חי בקרב. נדמה שהאוקלוסייה בכללותה, ובתוכם המושכים בחוטים בשוק התעשייה הבכירה, שלווים ושלמים באופן תמוה למדי לנוכח הפספוס הגדול, ההחמצה הכואבת שבוויתור על דניאל וכישרונותיו.

עצם העובדה שהוא יושב במטבח הצנוע, לרגליו נעלי בית פרוותיות ולצדו צלחת עם שאריות קורנפלקס וחלב והוא מרפרף בעיניו במדור הדרושים בעיתון, במקום לשבת ברומו של עולם, מהווה עלבון בפני עצמו. אך העלבון מתגבר שבעתיים והופך להלם קרב כשהוא מביט למציאות בעיניים.

אף אחד לא מחפש כישרון, מסתבר. יכולות - כבודן במקומו מונח, אולם בשוק התעסוקה דורשים דברים שוליים כמו ניסיון, הכשרה פורמלית ושליטה בשפות. הסיפור המרגש על הנער שניהל את הת"ת בישיבה אינו מרגש אף אחד, סיפורו של הנער שניהל את הת"ת בישיבה אינו מרגש אף אחד, וככל שהמעסיקים הפוטנציאליים רואים זאת - הוא אינו אלא מטריד מהלך.

בתחתית כל מודעה, הוא מגלה, ישנה רשימה קצרה ואכזרית הפותחת במילה התלושה כל כך, הפוגענית והמעמידה בצל את הישגיו הכבירים: 'נדרש'. כאן נדרש תואר ראשון ואף שני, שם מתבקש לשלוט בנבכי שוק ההון, אחרים מצפים לשמוע על ניסיון של שנתיים, והרשימה ארוכה ומסתעפת.

'דרושים אנשים גבוהים' זה פתאום קפץ מול עיניו, צד את מבטו ומעורר את סקרנותו.

הוא גבוה, על כך אין חולק. ממרום מאה ושמונים הסנטימטרים שלו הוא מביט נכחו, סוקר את המודעה שוב ושוב ומוודא שעניו אינן מטעות אותו. 'דרושים אנשים גבוהים', וזהו? אין עוד דרישות?

ידו הושטה כמו מעצמה לטלפון, אצבעותיו קיפצו בתזזיתיות על המקשים והוא כבר נבח בלהט לתוך הפומית: 'הבנתי שאתם מחפשים עובדים'?

'אכן' אישר קול מחוספס, ומיד ווידא, 'אתה גבוה, כן?' 'מאד' דווקא נחמד להציג משהו אמיתי ובר-תוקף, גם אם ניתוח קר מעלה שלא מדובר בהישג שלך, או

בהישג בכלל.

הלה לא היה סבלן במיוחד. רגע לפני שטרק עוד הספיק לפלוט: 'נו נו, אם אתה מטר תשעים ומעלה - בוא לאתר הבנייה שלנו ותתחיל לעבוד'. טריקה, מותירה הרבה סימני שאלה.

משהו בנוגע לקשר בין גובה העובדים למיקום העבודה באתר בנייה רמז לדניאל שמדובר בעבודה מסוג מאד מסוים, כוז שדורשת יותר כישורים פיזיים ופחות תכונות אופי וכישרונות, אבל ניהא. זה מה שיש, והגיע הזמן להשלים עם זה.

רק בעיה אחת, קטנטנה וממש שולית, דרשה פתרון יצירתי ומבריק. 'מטר ותשעים ומעלה' הבהיר לו ההוא מעבר לקו, ולשם כך הוא זקוק לכמה סנטימטרים נוספים. לא משהו שאי אפשר לפתור, הוא מניח.

וישכם דניאל בבוקר, והנה כולו נרגש.

'ראש עיר, פועל בנייה, ביני ובינך מה היא' הוא מסביר לעצמו בטוב טעם, אולם תיכף עונה לו קול ציני ומריר: 'מה היא? הבדל של ספרה או שתיים במשכורת; מעמד חברתי; עניבה וחליפה ובעיקר צווארון לבן, בוקה'.

הוא מתחזק, פוסע לאתר הבנייה וניגש תיכף למעלית. עולה קומה ועוד אחד, עוצר בשלישית שעודנה באמצע בנייה ומנופף למנהל העבודה במחוזה תיאטרלית משהו. 'היי, אני פה'.

הלה לא התחבר להתרגשות הסוחפת. הוא זרק את בדל הסיגרית ורמס אותו עד דק, היטיב את העיפרון הלעוס על אוזנו ותוך כדי הורה לו: 'רד למטה, נדבר'. 'לא ולא' דניאל נשמע ממרחק של שלש קומות, 'כאן - לאני מעל מטר ותשעים, ואפילו הרבה מעבר לכך'...

מה ראה קורח לשטות זו?

סיפורו של קורח מעלה את התמיהה המתבקשת, זו שכבר הציפו חכמינו זכרונם לברכה במדרש (ילקוט שמעוני תורה קרח רמז תשנ): "קרח שפקח היה מה ראה לשטות זו?"

האור החיים מוסיף לכך תהייה של ממש המתייחסת לכך שהעז קורח לפעול כן: 'וַיִּקְרַח חָכֵם גָּדוֹל הָיָה, וְאֵיךְ נִשְׁתַּטָּה לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַזֶּה, הֲלֹא כָּל יִשְׂרָאֵל יִרְגְּמוּ אוֹתוֹ אָכֵן'.

על כך משיב רבנו בתיאור האסטרטגיה המבריקה של קורח.

אם יקום אדם קל דעת משולי המחנה וייתייצב מול משה רבנו, ידע קורח - זהו קרב אבוד מראש. אף אם יערער אדם מן השורה על מעמדו של משה, האיש על העדה אשר הופקד על העם מפי הגבורה, בוז יבזו לו. אבל לקורח עצמו, בניגוד לאחרים, היו אי אלו נתונים שקידמו אותו כמה צעדים משמעותיים במערכה המעוותת שלו.

ואלו דברי רבנו: 'לֹאֹה אֲמַר הַטַּעֲמִים שֶׁלִּקְחַ בְּדַעְתּוֹ לְבֹא לָרִיב. רִאשׁוֹנָה - בֵּן יִצְחָר, פְּרוֹשׁ, הָיִיתוּ בֶן יִצְחָר

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

הגדולה.

כך או כך, משפטר אותו הרופא לדרכו תוך המלצה על שימוש ברפואה עממית פשוטה זו, סביר מנדל על עקביו ועשה את דרכו הביתה, שם פגש את גיסו ממתין לו בארשת מתוחה וחרדה של ממש נסוכה על פניו. 'נו? מה אמר הרופא הגדול?'

מבטו של ר' מנדל הבהיר ללא מילים כי המהומה - על לא מה, וכי לשווא היתה טרחתו.

כאן ניאות ר' אריה לייב להסביר, והתוכחה שנשזרה במילותיו היה בה כדי לטלטל ולזעזע את ר' מנדל עד לאחת.

'יום קודם שפנית אליי סיפר, נכחתי לראות כיצד ניצב אי מי מקלי הדעת בעיירה ומטיל רפש ובזו בתלמיד חכם, תוך שהוא בוטה במילותיו כמדקרות חרב ומפיו ניתזים ביזיונות אשר תצלינה אוזן למשמע פיו.'

'אתה נכחת במקום' הזכיר לו, 'ולמרבחה הצער והתדהמה שאחזה בי - לא מחית כמתבקש על ביזיון תלמיד חכם. שמעת את הדברים הנלוזים, נכחת בבושותו ולא עשית מאומה.'

ההמשך, לדידו של ר' אריה לייב, היה אך טבעי ומתבקש, פועל יוצא של האירוע.

'כשפנית אליי למחרת וסיפרת כי אוזנך כואבת, נזכרתי בדברי חז"ל (ב"מ פד, ב) אודות התנא רבי אלעזר בן רבי שמעון, אשר לאחר פטירתו יצאה תולעת מאוזנו באחד הימים, כעונש על כך ששמע פעם כיצד מבזים תלמיד חכם ולא מחה על כך.'

'תיכף הבנתי' הסיק ר' אריה לייב בפשטות, 'כי ככל הנראה אף באוזנך מסתתרת תולעת, ובשביל כזה דבר אין די ברפואה עממית ותו לא, אלא יש לפנות לרופא הגדול שבויילנה!'

דבר נורא אירע בישראל. קורח ועדתו קמו על משה, ערערו על מנהיגותו וכתוצאה כך הביאו לקטרוג איום על כלל ישראל כולו, עד שנאמר (טו, כא): "הַבְּדִלְוּ מֵתוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֹתָם כְּרֹגֶעַ".

האור החיים הקדוש עומד על דקדוק לשון הפסוק, ותמה: "צִרְיֵךְ לְדַעַת לָמָּה אָמַר 'כְּרֹגֶעַ', וְאֵם לְהוֹדִיעַ כִּי הוּא שְׂגִיָּא כִּי לְהֵרָג שְׁשִׁים רְבּוּא כְּרֹגֶעַ, כִּי הוֹדִיעַ זֶה מִקֶּדֶם דְּכָתִיב (שמות לג, ה): 'וַיַּעַבְדֵם אֶלֶּלָה בְּקִרְבָּהּ וְכָלִיתִיהָ'."

מיישב רבנו, כי הלא חטא המרגלים קדם לחטא קורח ועדתו, וכבר אז נגזר על ישראל כי יתמו במדבר, "וְשָׁם פִּרְשִׁיתִי כִּי גִזְרַת כְּלִיָּה שְׁגֹר ה' עַל הַדּוֹר הַהוּא נִתְקַיְּמָה, אֲלֵא שְׁהוֹעִילָה תְּפִלַּת מֹשֶׁה שְׁלֵא יָמוּת הָעָם כְּאִשׁ אֶחָד אֲלֵא בְּהַמְשֵׁךְ זְמַן אֶרֶץ. אִם כֵּן הָעֵדָה כָּבֵד הִיא מְחִיבָת כְּלִיָּה, לָזֶה בָּא מֵאֲמַר ה' כָּאֵן בְּחֹדוֹשׁ הַגִּזְרָה שִׁיְהִי 'כְּרֹגֶעַ', פְּרוֹשׁ, שְׁלֵא יֵאָרֶיךָ לָהֶם הַזְמַן כְּמוֹ שֶׁנִּתְרַצָּה מִקֶּדֶם."

על כך מוסיף הרמב"ם (שם משמואל), כי בשורשם - חטא המרגלים וחטא קורח היו זהים במהותם, כיון ששורש שניהם בחסרון האמונה - אם אמונה בדברי הקב"ה ואם אמונה בדברי משה עבדו.

לפיכך, כותב הרמב"ם (שם משמואל) (שנת תרע"ד): "בנידון דידן, בכל העדה שלא מצינו להם חטא משפט מות כי לא עשו דבר, מכל מקום מחמת החטא הקדום מצטרף מה שלא מיחו בקרח, כי באם היו שלמים באמונה בהשם יתברך היה להם לנקר את עיני קרח הבא לעשות קרחה בעולם ולמורוד בנביא ה', ומה שלא מיחו בו - זה לאות שאינם שלמים באמונה, ועל כל פנים מהרהרים אולי עשה משה מדעתו והסכים הקדוש ברוך הוא על ידו, ונראה בזה עקבות חטא המרגלים חסרון האמונה, על כן נדונים על לשעבר."

'הנך מוכרח לנסוע לדוקטור צמח! כך, בטון נחרץ ובלתי ניתן לערעור.

הכל החל כאשר הגאון ר' מנדל זקס - חתנא דבי נשיאה הלא הוא הכהן הגדול מאחיו מרן החפץ חיים, חש באוזניו. משעה לשעה הלך המיחוש והתגבר עד שהפך ממטרד - לכאב של ממש, ומכאב לייסורים נוראים.

אין לו בעולמו של בן תורה כי אם תורה ותפילה, עבודת הבורא והתעלות תמידית, ומה לו ולמיחושים כאלה ואחרים, כך שבתחילה עוד יכול היה ר' מנדל לבטל את המטרד בהינף יד ולשוב למשנתו וסדרי לימודו כמקדם. אך כשזה האחרון גבר עוד ועוד עד שכמעט והפילו למשכב, כאן כבר לא יכול היה ר' מנדל להתעלם.

'כל מי שיש לו חולה בתוך ביתו' קבעו חז"ל (ב"ב קטז, א), 'ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים'. ואם רבן של כל בני הגולה אשר עם בתו הצדקנית זכה להינשא הסתלק זה מכבר לבית עולמו, הרי שיש לגשת לבנו - הגאון ר' אריה לייב בן החפץ חיים. אולי תעלה בדעתו עצה הגונה, שמא יעניק לו ברכת חכם וכהן וייתכן ששניהם גם יחד.

שטח ר' מנדל בפני גיסו את כאבו, ואם ציפה לתגובה שיש בה משום נחמה פורתא והשתתפות בכאב לצד עצה ותושייה מצקלוננו עתיר הניסיון, באה תשובת הגיס הגדול והפתיעה אותו.

'אוי ואבוי! הבהלה נשמעה היטב בקולו ופניו הרצינו באחת, 'חוששני כי עליך להרחיק נדוד לוויילנה ולפקוד את מרפאתו של דוקטור צמח שאבאד'.

הרופא המדובר, אשר היה ידוע ומוחזק מזה עידן ועידנים כנאמן ובקי בענייני רפואה, מקורב היה לגדולי ישראל ואף החפץ חיים ומשפחתו נועצו בו לא אחת. דווקא בשל היכרותו את אותו רופא ומשום שידע כי הוא נמנה על השורה הראשונה ואף תעריפיו בהתאם, הופתע ר' מנדל והתמיהה הציפה אותו.

'שמא אין הגיס מבין במה דברים אמורים' ניסה להחזיר את שיחה לפסים מעט יותר, איך לומר, רציונליים, 'בסך הכל מדובר בכאב אוזניים, לא מעבר לכך'.

'עם האוזניים לא משחקים' ר' אריה לייב היה נחרץ, תקיף. 'ולא יהיה די להניח על האוזן פיסת צמר ספוגה בשמן, כשם שנוהגים בני אדם מן השורה בעת שתוקף אותם כאב אוזניים?' ר' מנדל ניסה בכל זאת לשכנע, להסביר. אך הגיס הגדול בשלו, 'לא ולא, קום ברגע זה וגש אל תחנת הרכבת' ובנימה עניינית תחב לידו צרור מרשרשים עבור הוצאות הדרך.

לא נותרה ברירה. ר' מנדל גדל על מצע של אמונת חכמים, והציווי 'ועשית ככל אשר יורוך' לא נתפס אצלו כהמלצה אלא כדרך חיים. אם ר' אריה לייב אמר, נוסעים ויהי מה.

בצעדים כבדים השתרך ר' מנדל אל תחנת הרכבת ועשה את דרכו לוויילנה רבתי, עיר של חכמים וסופרים ומסתבר שגם של רופאים מומחים. בדרך היה לו די פנאי להרהר אודות מידת ההיגיון שיש בהוראת גיסו, וכאילו התבקש לכך - תיכף בבואו אל דוקטור צמח העניק לו זה האחרון אישוש ותוקף לתחושותיו.

הדוקטור, אשר הכיר את ר' מנדל מתוך היכרותו עם משפחת חותנו הגדול, פנה אליו ביראת כבוד ודרך ארץ אך התקשה לכלוא את השתוממותו. 'בשביל זה בא כבודו אליי? הלא יכול היה להניח באוזן פיסת צמר גפן...'

'...ספוגה בשמן זית' השלים ר' מנדל את המשפט. במשפטים קצרים סיפר ר' מנדל במה דברים אמורים, שיתף את הרופא בתגובתו התמוהה של גיסו ונתן לו להבין שכמותו אף הוא - אינו מבין על מה ולמה המהומה

שהוא גדול משני אחים הבאים אחריו בבני קהת, ואינם יכולין להחציף פניהם כנגדו כי גדול מהם.

"ב' - בן קהת, הוא המעלה שבבני לוי שהיו נושאים קדש הקדשים, ואמרו רז"ל (במדבר רבה יח, ג): 'קרח מנושאי הארון היה, ואין גרשון ומררי ידברו כנגדו. בן לוי' - שהוא שבט מעלה מכל ישראל, ואין שאר השבטים מקפחין אותו בדברו לפני משה כי מעלה הוא מכל שאר השבטים. גם מכל בני לוי גם בענפי קהת הוא מדרגה ראשונה לב' האחים הבאים אחריו, שהם חזרון ועזיאל. ואמרו 'ודתן ואבירם' וגו', פרוש, גם אותם לקח כדי לערער גם מכתם שהם גדולי שבט ראובן הבכור לעקב, ובאמצעות זה החשיבו עצמן.

"ויקומו לפני משה, פרוש, קימה ומעלה בהשוואה עם משה, קרח למה שהוא כנזכר, ודתן ואבירם לצד היותם גדולי ראובן שהוא גדול מכל האחים וגם מלוי. ואמרו 'ואנשים' וגו', פרוש, גם אלו לקח עמו לצד היותם גדולי ישראל כדי לחזק זרועותיו'.

רק טעות אחת היתה לו לקורח, טעות שהביאה אותו עד שאל תחתית.

קורח אכן היה אדם גדול. הוא היה רם ונעלה במדרגותיו, השגותיו היו גבוהות לאין ערוך לעומת יתר העם ואף בדור דעה, ואכן גם ייחוסו התנשא למעלה בקודש.

הכל טוב ויפה, אמת לאמיתה. אולם נקודה אחת הוא החמיץ - את העובדה שהגדולה איננה שלו, מעלותיו אינן מכוחו והכל מתנת שמים. בדיוק כמו דניאל, במשל בו פתחנו, גם קורח חשב שלמעלותיו הגבוהות יש משמעות, בעוד שברגע של פזיזות הוכיח קבל עם ועולם כי הוא איננו כה רם כפי שחשב, אלא פשוט - עד עתה הוא ניצב במקום גבוה.

ברגע בו יצא חוצץ בצעד מחוצף נגד ההנהגה שנקבעה משמים, כשקם בעזות מצחו על ה' ועל משיחו, או אז התפוצצה בועת הגדלות הזו ונמוגה באחת.

רק הקב"ה הוא הנותן לאדם כוחות נפש ומעלות שונות, הוא המעניק כלים לכל אחד ואחד על מנת שיוכל לעבדו בעזרתם באהבה ויראה, ובעיקר - הוא הקובע מי מנהיג ומי כהן גדול, ומאידך מי יקבר באדמה ויזכר לדראון עולם.

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

כיום, מאות שנים אחרי שנפוץ אורו של רבנו בכל קצווי תבל והיו דבריו קודש קודשים בעיני כל איש ישראל באשר הוא, אין מפתיע להיווכח בהערצת גדולי דורו כלפיו. אולם בהחלט מפעים ביותר לראות את ההערכה הכבירה לה זכה בעודו צעיר לימים, טרם יצא די שמעו בעולם, ובאילו ביטויים מפליגים התבטאו גדולי דורו בראותם את פרי ביכוריו של רבנו, ספריו הראשונים שהוציא לאור. ואלו דברי גדולי סאלי, המחזו בו גדל רבנו ואשר החכמים שבו עמדו על טיבו של איש האלקים שחי בקרבם, בהסכמתם לחיבורו הראשון של רבנו על חלק ממסכתות הש"ס: "יראו עינינו וישמח לבבינו ויגיל כבורנו בהיות האיש הלזה איש אלקים קדוש הוא בדורינו ושרוי במחננו איש צדיק תמים היה בדורותיו לשבח הדור ולתפארת אבותיו. אב בחכמה ורך בשנים... כי מנעוריו גדל עמנו כא"ב והלך הלך בדרכי יושר וביראתו ית', עובר השם בכל לבבו ובכל נפשו וכל מאדו... וקב"ה ושכינתה חדי בפלפולא דאורייתא קולע אל השערה מוציא לאור כל תעלומה בדברי רש"י ותוספות והגמרא ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא... הוא ניהו צבי תפארה חמדת לבבינו החכם השלם הותיק פלפלא חריפא טינרא תקיפא... וכוליה יומא לא פסיק מפומיה מגירסא כהה"ר חיים בן עטר ס"ט, הוסיף שם טוב לאביו הוא החכם השלם כה"ר משה נר"ו כי כל הוראהו מברכהו בקול גדול אשריך רבי שיצא זה מחלציק אשרי שזה ילד אשרי שזה גדל".

שביבי אור ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

מספרת התורה הקדושה (טו, יב): "וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיָּאב, וּמִבְּאֵר הָאֹר הַחַיִּים הַקְּדוֹשׁ: "נִתְחַכֵּם בְּזֶה לְדַבֵּר עִמָּם בְּיָחוּד, שְׁלֹא בְשַׁעַת הַעֵד, אוֹלֵי יְרוּיָח דַּעְתָּם אֶחָד לְאַחֵד". משה רבנו תר אחר ההזדמנות המתאימה ביותר להשכין שלום ולעשות סוף לפרשייה העגומה, ולפיכך פנה אליהם בנפרד, לכל אחד בפני עצמו וכשהם רחוקים מהתקהלות עדת קורח. זאת כדי למנוע מצב בו יושפעו לרעה מסביבתם, ויהיו קשובים יותר לתוכחתו. נמצאנו למדים עד כמה גדולה השפעת החברה. מידה טובה מרובה, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר שהימצאות האדם בסביבה טובה ונקייה, בחברת בני עלייה, חסידים ואנשי מעשה, הרי יש בכוחה למנוע מהיצר להסית את לבבו, אלא אדרבה יתאזר בעוז ויעמוד בתוקף כנגדו.

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

בבוא אדם לעסוק בתורה ותפילה, להתחזק בעבודת הבורא ולדבוק ביראתו ואהבתו יתברך, נדרש יותר מקורטוב של ביטחון עצמי.

כמובן לא ביטחון עצמי במובן העממי והגס המשווק תחת כל עץ רענן ואשר בו מנופפים מנטורים ואנשי חינוך למיניהם, לא פולחן עצמי עלוב המסתתר תחת הגדרות מעורפלות כ'אמיצות הנפש' אך למעשה הינם ועודם סוג של עבודה-זרה-עצמית, מעוררת רחמים ובוז גם יחד. לא זו אף לא זו.

הכוונה לביטחון בעצמיותו של היהודי, בנשמתו החצובה מתחת כסא הכבוד ובעובדה שבין אם יכיר בכך ובין אם לא, אם ירצה בכך או ישתדל לחמוק מזה - הוא בבחינת 'אדמה לעליון', ובעובדה זו כרוכים זכות וחובה במקשה אחת.

משה רבנו ניצב בתפילה לפני הקב"ה, ומה הוא מבקש (טו, טז): "וַיַּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל ה' אֵל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם. וְהִשָּׁאֵל מִתְּבַקֶּשֶׁת - מְדוּעַ נִדְרַשׁ מֹשֶׁה לִישָׂא תְּפִלָּה מִיּוֹחַדֵּת כִּי לֹא יִקְבַּל ה' אֶת מִנְחָתָם? הֲלֹא רִשְׁעִים הִיוּ, מוֹרְדִים הַקְּמִים עַל ה' וְעַל מִשִּׁיחוֹ, וְכִי יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שִׁיפֵן ה' לִמְנַחֲתָם וּיִקְבֹּלָה בְּאַהֲבָה?

האור החיים הקדוש מבאר זאת כך: "לְצַד שְׂרָאָה הַפְּלֹאָת שְׁנֵאת הַרְשָׁעִים עִמּוֹ, מִזֶּה הִכִּיר הָיוֹתָם בְּחִינַת הָרַע גָּמוּר אֲשֶׁר טִבְעוֹ לִשְׁנֵאת בְּחִינַת הַטּוֹב שְׁנֵאת מוֹת בְּלֹא סִבָּה. וְלִזֶּה אָמַר אֵל ה' 'אֵל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם', וְהַכּוֹנֶה בְּזֶה - לְצַד שְׂאִין לֶךְ אֲדָם שְׂאִין בִּידוֹ מִצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְכִבֵּר קִדְּם לָנוּ שְׂאִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שָׂכָר כָּל בְּרִיָּה וּבְרִיָּה, וְאִפְּלוּ שֶׁל רִשְׁעִים... לִזֶּה בִקֵּשׁ מִה' וַאֲמַר 'אֵל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם', פְּרוּשׁ, אִפְּלוּ זְכוּת שְׂכָרָה הַגִּיעָה מִנְחָה לָה' לֹא יִיפֵן לָהּ וְלֹא יִבִּיט אֲלֶיהָ".

הדברים מבהילים.

עדת קורח ניתקו עצמם מאילן החיים, הרחיקו במעשיהם עד הקצה ומרדו באופן הנורא ביותר, ועדיין - קיים היה חשש שתעמוד להם זכות כלשהי, משהו מן המשהו. עד כמה מוטל אם כן על כל יהודי להכיר בכך, לדעת כי יש לו זכויות, ולהתוודע לעוצמת זכויותיו ועד כמה הן מסוגלות לעמוד לצדו, להועיל לו בעבודת הבורא. זהו, למעשה, ביטחון עצמי אמיתי.

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

נפלאות הצדיק - קיבלתי על עצמי וראיתי ישועה

השנה, ביום ההילולא של רבינו האור החיים הקדוש, עליתי להשתטח על ציונו הקדוש. בתוך תפילתי במקום הנשגב, קיבלתי על עצמי לייסד כולל על שמו ולזכותו של הצדיק.

והנה, לא חלפה שעה, ולתדהמתי נישא אליי יהודי שלא הכיר אותי כלל ושאל: "מה אפשר לעשות לכבוד האור החיים?" הופתעתי מאוד מהשאלה, ואז סיפרתי לו על הקבלה שקיבלתי זה עתה. מיד השיב לי בהתלהבות: "אני מוכן לממן את החזקת הכולל לשנה שלמה!" עמדתו נפעם מול ההשגחה הפרטית שזכיתי לה, וראיתי בעיניי כיצד כוחו של האור החיים הקדוש פועל ישועות ברגע אחד.

מתיבתא אור החיים

(שם כו ה): 'שמע בקולי'. פירוש, הגם שיש בדברים אלו כגניבת הדעת, עם כל זה יש לך לשמוע בקולי, פירוש, מלבד חיוב מצות כיבוד אב ואם שהיא מצות עשה, גם היא נביאה וכתוב בדברי נביא אמת (דברים יח טו) 'אליו תשמעו', לזה אמרה 'שמע בקולי', וכבר כתבנו שיצטדק נביא באומרו לעבור על מצוה ממצות התורה לפי שעה. וראה עוד דברי רבינו בפרשת בא (שמות יב לה) ובפרשת ראה (דברים יג ב, ו).

ובשו"ת עטרת משה (או"ח ח"ב סי' קפד-קפה) הקשה על דברי רבינו שמשמע שאילו לא היה משה נביא היה אסור לאהרן להקטיר, והלא פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה, וכיון שידע שיש בקטורת כח וסגולה לעצור המגיפה, היה מחויב לנהוג כן מצד פיקוח נפש, ומצינו (יומא פב.) שמותר להתרפאות אפילו בבשר קודש, ואף כאן היה מותר להשתמש בקטורת ובמחבת של קודש להציל את העם מן המגיפה, ותר"ץ על פי דברי הרמב"ם (פיה"מ יומא פ"ח מ"ד) שמותר לעבור על דבר תורה רק לצורך רפואה טבעית ולא בעבור רפואה סגולית, לפי שענינם חלוש ולא יחייבו ההגיון ונסיגה רחוק, ואף הקטורת כמוה כרפואה סגולית. עוד תירץ ע"פ המבואר בב"ק (ס:) שאסור להציל עצמו ממון חבירו אף במקום פיקוח נפש, ואף הקטורת והמחבת חפצי שמים הם ואסור להציל עצמו בהם, ובשר קודש הנ"ל יש לומר שהוא קדשים קלים שניתן לאכילה לכהנים. ועוד תירץ שלא היה מותר לעשות כן מחמת פיקוח נפש, משום שהיו מחויבים מיתה ואין צריך לדונם, והם כגבאר קטילא שאין לעבור בשבילם על דברי תורה.

שאפילו לפי שעה הרי זה נביא שקר וכן מות הוא, וזה הוא אומרו 'על פני', פירוש, בכל פרטי הזמנים, כי כבר הקדים הודעתו יתברך בהזכרת שמו כי הוא היה והיה ויהיה באין הפסק, ומעתה הרי זה הכניס בכלל האיסור כל הימים והשעות והרגעים שכולם בכלל איסור 'לא יהיה', ע"כ.

וכ"כ רבינו בפרשת לך לך (בראשית טז ה): וטעם שרה שלא הקפידה לתת שפחה לבן חורין, וגם אברהם למה שנאמר שהבין דברי שרה, ולא חש על עצמו. דע כי לפי הפשט נזכר לומר שעדיין לא נצטוו על זה, והגם שהיו מדקדקים לקיים אפילו דקדוקי מצות של חכמים, לצד הנבואה היו עוברים על המצות לפי שעה, וכבר כתב רמב"ם בספר המדע בפרק ט' מהלכות יסודי התורה (ה"ג) כי אם יבוא נביא במאמרו יתברך שיעברו ישראל ואפילו רבים על עבירה אחת לפי שעה, כי מותר לעשות כן, וכאליהו בהר הכרמל (מלכים א' יח כא-לט). וכמו כן עשה אברהם על פי שרה, כי נביאה היתה יותר מאברהם, כמאמרם ז"ל (שמו"ר א א) בפסוק (בראשית כא יב) 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה'. ולזה כשאמרה לו 'בא נא אל שפחתי' הסכים לדברי הנביאה. וראה עוד דברי רבינו בפרשת ויצא

כתב רבינו (במדבר יז יב): ויקח אהרן כאשר וגו'. פירוש סמוך לדיבורו של משה ללמדך שלא שהה אפילו רגע. עוד ירצה לצד שהענין כאן הוא היפך הדין להקטיר קטורת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, לזה אמר ויקח אהרן וטעם ויקח הוא כאשר דבר משה פירוש על פי נביא, ויאמן נביא כשיאמר לעבור על מצוה אחת ממצות התורה לפי שעה, וכאליהו בהר הכרמל (מלכים א' יח כא-לט).

והנה מה שכתב רבינו כי הענין כאן הוא היפך הדין להקטיר קטורת חוץ לזמנו וחוץ למקומו. אף שלכאורה לא היה לזה דין קטורת, מכל מקום אסור להקטיר קטורת מלבד ב' הקטורות שהם חובה בכל יום, וזה הרי חוץ לזמנו וחוץ למקומו. ויתכן שנכלל בכוונת רבינו עוד שאינו כדין משום הלאו ד'במתכונתה לא תעשו' (שמות ל ז), ודעת רבינו כמו שכתב שם: 'לא תעשו'. פירוש אפילו שלא להריח אסור בלאו, אבל בכרת דוקא להריח, ולזה לא רשם תנאי 'להריח' בפסוק זה אלא בפסוק שהזכיר בו עונש כרת (שם פסוק לה). וא"כ נמצא שיש איסור לאו בכל הקטרת קטורת בחוץ.

ומה שכתב רבינו 'ויאמן נביא' וכו', כן הוא בברייתא ביבמות (ז:): 'אליו תשמעו' (דברים יח טו) אפילו אומר לך עבור על אחת מכל מצות שבתורה כגון אליהו בהר הכרמל, הכל לפי שעה שמע לו. וראה דברי רבינו בפרשת יתרו (שמות כ א), שכתב: ואומר 'על פני', יתבאר על פי מה שכתב רמב"ם בפרק ט' מהלכות יסודי התורה (ה"ג) כי יאמן נביא בדבריו אם יאמר לעבור על מצוה אחת ממצות התורה לפי שעה על פי ה', ודוקא בשאר מצות, חוץ מעבודה זרה

מצא חיים

חידה שבועית בעיין דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה באור החיים המבואר ובמודרין בבית מתיבתא

בדבריו (טז, א) מבאר רבנו מדוע דומה זיו דיוקנו של יעקב אבינו - לזה של אדם הראשון. התדע כיצד מבואר הענין בדבריו?

- לאחר חטא אדם הראשון נפגמו הנשמות, ובלדת יעקב יצא מבורר וקדוש.
- יעקב אבינו היה 'איש תם', ובכך דמה לאדם קודם שחטא בעץ הדעת.
- על פי סוד, עץ הדעת היה למעשה דודאים - אותם מצא ראובן בן יעקב.

תשובה מגיליון קודם: תשובה ב' 'נחדי' - שיארכו ימים, 'ולא ימתו' - על אף עיסוקם בקדושת הארון.

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

- על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה.
- בני חור"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.
- בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה
בגיליון פסח:
ה' אלמקיים
אלחנן, נתיבות

מחוברים להיום
לשמיעת שייעורים ודרשות
חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברזלורה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר שבע"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

סידור סדרות ספרים בשבת

דאורייתא גם במה שאין גידולו מן הארץ. ועיקר ראייתו מדברי תרומת הדשן (שו"ת סימן נ) שדן איסור בורר בדגים שאינם גידולי קרקע. אמנם באור לציון (חלק ב פרק לא הערה ד) כתב שבאינו גידולי קרקע האיסור רק מדברנו, עיי"ש.

אך מצאנו באחרונים (ערוך השולחן סימן שיט סעיף ח, מהרש"ג חלק א אורח חיים סימנים לו, נד) שהעידו שמעולם נהגו לברור בגדים כלים וספרים ולא חששו לאיסור בורר, אלא שנחלקו האחרונים בטעמי ההיתר, וכפי שיתבאר לפנינו.

איסור בורר בחפצים הניכרים

בתרומת הדשן (שו"ת סימן נ) דן על קערה שיש בה חתיכות של שני מיני דגים מעורבים, ובעלת הבית מבקשת בליל שבת להוציא מהקערה מנות דגים עבור הסעודה של יום, וכתב שאפי' שהדגים גדולים וניכרים, והיה נראה שאין כאן איסור בורר, מסבא בלבד אין להחיר במקום חשש איסור דאורייתא.

וזה לשונו: 'אמנם נראה דמאד היה כנגד סברת הלב, דשני מינים שניכרים בהפרדתם חתיכות גדולות שמונחים יחד, דיהא ברירה שייכא בהו, דלשון המדרכי לא משמע הכי, דכתב הילכך יזהר אדם מיני פירות שנתערבו בו, משמע דווקא כשהם מעורבים ואינם ניכרים, אבל בכי האי גוונא אף על גב דאין כל מין ומין מסודר בפני עצמו, מכל מקום לא מיקרי מעורב, אפס הואיל וכתב בספר מצוות גדול, דהבורר פסולת מתוך האוכל, ואפילו בורר לאלתר חייב חטאת, אין לחלק ולהקל בלא ראייה ברורה'. וכן פסק הרמ"א (סימן שיט סעיף ג). ודבריו הם יסוד גדול באיסור בורר שאין מקלים רק על יסוד סברא מוחלטת ועל פי ראייה מוכחת, כדי שלא להיכשל חס ושלום באיסור שבת דאורייתא.

אמנם כתבו האחרונים שבוודאי אין איסור בורר כאשר החפצים ניכרים ונפרדים לגמרי, אלא שבנידון של תרומת הדשן הדגים היו 'מונחים יחד' מעורבים ומעורים מעט זה בזה באופן שהעירוב שלהם זה בזה הקשה מעט על השימוש בהם, ולכן שייך בהם בורר אפי' שהם 'ניכרים' בהפרדתם חתיכות גדולות' וקל להשתמש בהם גם באופן זה.

איסור בורר בספרים בגדים וכלים

בערוך השולחן (סימן שיט סעיף ז) פסק את דברי ה"ט" שיש איסור בורר גם בבגדים ובכלים, ומשכך כתב (שם סעיף ח) לתמוה על המנהג, בזה הלשון: 'יש לשאול שאלה גדולה, דאין מצאנו ידיו ורגליו בכמה דברים, כגון שמונחים מעורבים כפות ומזלגות וסכינים ואנו צריכים כעת לסכינים, ובוררים הסכינים מביניהם או הכפות או המזלגות, וכן כשתולים הרבה בגדים על הכותל ונצרך לשנים ושלשה בגדים, ונוטלין מהכותל

המשך בעמ' ג'

למשפחתנו יש ספרייה גדולה להשאלת ספרים, במשך כל ימות השבוע אין אפשרות להשליט בה סדר כי כל הזמן באות ויוצאות בנות שבאות לשאול ספרים ולהחזירם, ומן הניסיון למדנו שסדר בארונות הספרים הוא קריטי לאפשרות השימוש בספרייה, ולכן אחרי יגיעה וטורח רבים הצלחנו לסמן על כל הספרים מספרי מדף מדויקים ואנחנו מקפידים שכל מי שמחזיר ספר יחזיר אותו למקומו המדויק, לצד שאר ספרי אותו מחבר או אותה מחברה.

בתי אוהבת ספרי כל מחבר יהיו מסודרים גם בתוך עצמם, לפי א"ב שעל הכרכים וכדומה, ובפרט בסדרות גדולות כמו אנציקלופדיית וספרי הרב להמן וכדומה. היא הפכה את זה לשעשוע עבורה, ושואלת האם מותר לה לסדר כך את הספרים בשבת עצמה בשעות הצהריים? היא חושבת שבגלל שכל הסטים מסודרים סט סט לעצמו אין כאן 'בורר', אבל אולי בעיה אחרת ישנה?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

האיסור למיין ספרים מעורבים בשבת, נובע ממלאכת 'בורר'. גדרה של מלאכה זו הוא תיקון התערבות הנתונה לפנינו באמצעות סידורה וביטול התערבות. איסור זה קיים בכל תערובת שמציאותה אינה רצויה, אפילו אם שני המינים רצויים אצלו בנפרד. אך תנאי ראשון לקיומו של איסור זה הוא מציאותה של תערובת. ספרים שעומדים בארון בצורה מסודרת וכריכתם שלמה, אינם נחשבים כתערובת, שכן למרות שאינם מסודרים ניתן לראות במבט עין איפה נמצא כל חלק של הסדרה. לכן כאשר כריכות הספרים שלמות ובירות, אין בהעברת ספרים מכאן לכאן משום סידור תערובת ואין זה בכלל מלאכת בורר.

כל זה אם בדרך העברת הספרים אין מייצרים תערובת, לכן, כל עוד שמעבירים ספר מצד לצד ולא עורמים ערימה של ספרים, אין חשש של 'בורר'. שונה הדבר בערימה מבולגנת של ספרים על גבי השולחן, כאן יש מציאות של תערובת, ולפיכך כאשר רוצים לפנות את השולחן, יש איסור לסדר את הספרים באופן של מיון.

איסור בורר בספרים

בט"ז (סימן שיט ס"ק יב) העיר שכל הדוגמאות שנתנו הפוסקים לאיסור בורר הוא בענייני אכילה, אך כתב להוכיח שבוודאי גם בכלים ובגדים יש איסור בורר, וכן הסכימו האחרונים.

ביביע אומר (חלק ה אורח חיים סימן לא) הביא מכמה אחרונים שלמדו בדעת רעק"א (שו"ת קמא סימן כ) שאין איסור בורר רק בגידולי קרקע, אך כתב והוכיח שיש איסור בורר

הלכה למעשה

משולחן מורנו הרב שליט"א

רחיצה והתעמלות לפני שחרית

כדי להספיק את התעמלות הבוקר שלי ולהסתדר עם איסור עשיית צרכיו לפני התפילה, חשבתי לקום מוקדם, לרוץ ולהתקלח עוד לפני

זמן התפילה. טען לי חבר שלמרות שהתפילה אצלנו בשעה קבועה, גם אם אני קם מוקדם יותר וגם אם אין ביישוב שלנו מנין מוקדם יותר, אסור לעשות דברים כאלה לפני התפילה. האם הוא צודק, ואם כן מה הדין אם אני קם לפנות בוקר בשעה שעדיין אי אפשר להתפלל? תשובת מורנו הרב שליט"א:

א. רחיצה מותרת לפני התפילה, הן במקווה שזה חובה, והן שלא במקווה, שזה כבוד התפילה שיבוא נקי לתפילה, ונראה שגם עם סבון מותר¹. ב. לגבי להתעמל, לכתחילה יש להחמיר מעלות השחר², מלבד באופן שיש לו מניין קבוע והוא זקוק לבריאות, וכן יכול לבוא לידי ביטול תורה אם יעשה זאת לאחר התפילה³.

המשך בעמ' ב'

לאדם וכו', ופירש המשנה ברורה (סק"ה) דהיינו מעמוד השחר, וכדעת המנן אברהם (סק"ה) וכן הכרעת השו"ע הרב (ס"ה) וכה"ח (סק"ה) משום שזמן תפילה בדיעבד הוא מעלות השחר, ודלא כט"ז (סק"ה) שמתיר עשיית צרכיו עד הג' החמה שהוא זמן תפילה לכתחילה. כ"כ בשו"ת רבבות אפרים (ח"ה סי' טז) שגם העיסוק בצרכי בריאות גופו כביקור אצל רופא או התעמלות וכדומה מותר לפני התפילה כשיש צורך מוצדק לעשותם דווקא אז, וכן אם מתעמל בריצה לשם רפואה או להתעמל בשחייה מים למי שזקוק לכך לצורך רפואה וכל כיוצא בזה, וכ"כ בספר תפלה כהלכתה (פ"א אות כג) בשם הגר"ח שיינברג דלא גרע מאכילה ושתייה שהתירו לצורך רפואה, והיינו כשאין לו אפשרות לעשותם לאחר התפילה, מחמת סיבה מוצדקת.

בלי לשבת במים חמים בכל הגוף, הוא רק רחיצה ארעית ואין חשש שיבא לידי בטול תפלה על ידי זה, אבל פשוט שעמי הארץ המאריכים ברחיצה זו הוא דבר מגונה. אמנם דעת הגר"ח קרליץ (סי' ט"ה) תפלה ממור (תמצא) להקל שהאיסור לרחוץ כל גופו לפני התפילה הוא רק כשקובע עצמו לרחוץ, אבל אם רוחץ משום שמפריע לו באיזה מקום, יכול לרחוץ אפילו אם צריך לרחוץ עם סבון, וכ"כ באו נדברו (ח"ו סימן נא) שרחיצה במקלחת היא דרך עראי כרחיצת פניו ידיו ורגליו ואין איסור בזה קודם התפלה, וכתב שהחמיר תבוא עליו ברכה, ודעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א (שיח תפלה עמוד תשל) שלרחוץ בסבון אינו אסור אלא כשמתעסק בו זמן, אבל לרחוץ גופו בסבון לפני התפלה אין לחשוש.

להימשך, אמנם לענין רחיצה עם סבון נחלקו הפוסקים, הגרש"ז איערבאך (הליכות שלמה פ"ב אות ח) החמיר בזה, וכתב (דברי הלכה אות יא) שאף שמקלים לומר שהרחיצה נחשבת כצורך התפילה והרי זה כחפצי שמים שמותר לעשותם לפני התפילה, מכל מקום רחיצה בסבון הרי היא עשיית צרכיו בלבד, ואפילו במקווה (שם הערה 37) הורה לשאול שראוי שלא ירחץ בסבון שאין מקפידים שלא יכנסו לבור רק אחרי רחיצה משום ניקיון ולא דווקא בסבון, ובשו"ת שבט הלוי (ח"ט סימן א אות ב) גם נטה להחמיר וכתב ללמד זכות על הנהגים לרחוץ במקלחת עם סבון לפני כניסתם למקווה, שעיקר כוונתם היא לטבול טבילת מצוה להתפלל בטהרה הגוף ונפש, ומה שרוחצים תחת המקלחת הוא כדי להעביר כל כלוך כעין חפיפה, ועצם העמידה תחת המקלחת

1 ברחיצה לפני התפילה יש שתי חששות: א. מצד איסור עשיית צרכיו קודם התפילה, כמו שאמרו בגמרא (ברכות יד:). אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיא, אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל, שנאמר (תהלים פ"ה ד') 'צַדִּיק לִפְנֵי יְהוָה יִשֶׁם לְצַדִּיק פְּעָמָיו'. ופירוש רש"י: תפילה שמצדיקו לבורא, והרי וישם לדרך פעמיו, לדרך חפציו. ב. גזרת מרחץ שגזרו שלא יכנס למרחץ שמא ימשך ויעבור זמן תפילה, אך מבואר בשו"ע (סי' פט ס"ה) שלא גזרו סמוך לשחרית ומכל מקום אחרי שהגיע זמן תפילה אסור כמ"ש במשנה ברורה (שם סק"ה) בשם אליה רבה דמעלות השחר אסור. ובאליה רבה גופא הביא גם דעת הכל בו להחיר גם משעלה עמוד השחר. וכמו"כ כתבו הפוסקים שדין רחיצה היום אינו דומה לרחיצה בעבר שאסרו משום שיכול

ניקה את ידו בפיו האם מברך

שמעון הבחין כשהוא בדרך שידו מלוכלכת בשוקולד והיות ולא נמצאו בידו אמצעי ניקיון נאלץ לנקות את ידו ע"י שמץ את היד, אך נפשו בשאלתו, האם הוא יכול או חייב לברך:

תשובה: הנה בגמרא (ברכות יד.) כתוב שמטעמת אינה טעונה ברכה ונחלקו הראשונים בכוונת הגמ' שהרמב"ם סובר שהטעם אינו מברך אפילו אם בולע, כל שאינו מתכוין לאכילה עד כמות של רביעית כתבשיל וכזית באוכל, אך רבינו חננאל סובר שטעם פטור רק במקרה שהוא פולט אבל אם הוא בולע חייב לברך אף שאינו מתכוין רק לטעימה.

ובשו"ע (סימן רי סעיף ב) פסק השו"ע בסתם כדעת הרמב"ם, שהטעם את התבשיל אף שהוא בולע לא יברך, והסכים עמו הרמ"א משום ספק ברכות להקל, אך המ"א (שם סק"י) פסק כדעת רבינו חננאל שהטעם ובלע חייב לברך, ורק הטעם ופולט פטור, אך המשנה ברורה (שם סק"י ט"ז) פסק כדעת השו"ע והרמ"א שהטעם לא יברך אף שבוולע, ומוסיף שלכתחילה טוב לזהר שיתכוין ליהנות ממנו בתורת אכילה ויברך עליו.

ומוכח מהדין של טעימה שהטעם אף שהוא נהנה מהאוכל כיון שאין כוונתו לאכילה אלא לטעימה לא מברך, שלא די לנו בהנאת האוכל כדי לברך אלא צריך גם להתכוין לשם אכילה.

והנה האוכל לשם רפואה נפסק בשו"ע (סימן רד סעיף ח) כל האוכלין והמשקין שאדם אוכל ושותה לרפואה, אם טעמם טוב והחך נהנה מהם, מברך עליהם תחלה וסוף, וכבר העיר בשער הציון (סימן ר"י סק"ל) שיש בזה חילוק בין רפואה לטעימה שברפואה אף שאין כוונתו להנאה ורק לרפואה אם נהנה מברך, ובאמת יש להבין את החילוק בין האוכל לרפואה שאף שאינו מתכוין ליהנות חייב, לטעם שאף שנהנה אינו מתחייב בברכה כיון שאין כוונתו לאכילה אלא לטעימה, ונראה בביאור החילוק, שברפואה אף שלא מתכוין להנאה עדיין הוא עוסק בהכנסת מזון או רפואה לגופו, ואף שהמכניס רפואה לגופו אינו נהנה לא מברך, כי לא מברכים רק כשיש הנאת החיך, אך כשיש טעם צריך לברך ואין הברכה על הנאת החיך לבד אלא כיון שנהנה מברך גם על האוכל שהוא אוכל לרפואה, משא"כ בטעם את התבשיל שאין כוונתו כלל לאכילה ולהכנסת מזון לגופו אלא רק לטעימה אף שהוא נהנה פטור מברכה.

ולפי מה שהתבאר בחילוק בין רפואה לטעימה יש לדון במקרה שלפנינו שהוא מכניס את השוקולד לפיו והוא נהנה אך שאינו מתכוין אלא לשם נקיון, ואינו עוסק כלל בהכנסת מזון לגופו דומה הדבר לטעם את התבשיל שאינו מברך אפילו שנהנה ואינו דומה לרפואה ששם עוסק בהכנסת אוכל לגופו שמברך כשהנהה, ולכן דינו כטעם שלפי פסק השו"ע והרמ"א פטור מברכה, אך המ"א סובר שכיון שהוא בלע חייב לברך, ופסק המשנה ברורה כדעת השו"ע והרמ"א שפטור אך שלכתחילה יכוין להינות לצאת י"ח לכו"ע.

העולה לדינא:

המנקה ידיו על ידי שמוץ את הלכלוך בפיו אינו מברך, אך לכתחילה עדיף שיתכוין גם לשם הנאה ויברך.

הלכה למעשה

משולחן מורנו הרב שליט"א **המשך מעמ' א'**

ברכה על דפי ריענון

האם צריך לברך על דפי ריענון מנטה שמכניסים לפה ומתאדה הטעם בתוך הפה? תשובת מורנו הרב שליט"א: מחמת הספק עדיף לברך על דבר אחר, כיון שאין זה 'דרך אכילה'.

רכישת טיסות המושבת בשבת ומעבירה את המשתמשים לאחרת

בבעלותי אפליקציה להזמנת טיסות (למעשה זהו תיווך בין אחרי מכירת טיסות למיניהם שמאפשרים לאפליקציות מתווכות להעניק חווית שימוש מתאימה לקהל שלהם) **עבור קהל יהודי ברחבי העולם** (התכנים באתר פונים לאוכלוסייה יהודית לפי כל מיני נקודות עניין שהאלגוריתם שלנו מזהה, יש אחוז קטן של גויים כמובן). לאחרונה, בצעד לא פשוט מבחינתנו, החלטנו לחסום את האפליקציה בשבתות וחגי ישראל, וכדי לא לאבד לקוחות שיחשבו שהאתר תקול, מי שמגיע לאתר מקבל הודעה שמסבירה שבסופי שבוע השירות ניתן דרך מסוף אחר ובלחיצת כפתור עובר לאתר תיווך אחר. להשאיר דף שגיא, יגרום לאנשים לרענן את האתר שלנו שוב ושוב ובעצם יכשיל אותם. השאלה אם השארת הכפתור היא צעד נכון, מבחינתנו זה שירות מינימלי וזה גם חוסך מלאכות שבת מהאדם שילך לחפש לבד כרטיסים במקום אחר. [במוסגר עוד שאלה: האם מותר לנו לקשר לאתר כזה שנותן לנו 10% עמלה מכל מכירה שמגיע דרכנו?]

תשובת מורנו הרב שליט"א:

יש לברך על הצעד החשוב, השבת היא מקור הברכה. ולעצם השאלה: כל אתר הוא שרת שמושכר ברמה כלשהי לבעלים. ואם ידוע שהאתר הוא של יהודי, הרי זה דומה לבית מרחץ שאסור לו לפעול בשבת, גם לא בשירות חלקי. מהשאלה נראה שהאתר עם נראות יהודית כלשהי (האיסור הוא לא רק כשידוע שמדובר ביהודי דתי), לכן הדבר אסור.

הדבר הנכון לעשות, כפי שרבים עושים, להעלות דף מיוחד לאתר, שכתוב "אנחנו שומרי שבת" והאתר לא פעיל בשבת, וממילא לא ניתן ללחוץ דרכו וגם לא לעבור לשום מקום. ולעניין השאלה אם מותר לקשר לאתר אחר כדי להרוויח, גם זה אסור, כיון שדבר זה הוא כמו למכור מוצר, אלא שכאן במקום למכור את המוצר מוכרים את המידע לחברה אחרת כדי לקבל שכר.

לאכול עם בשר מאכל שנאפה בתנור חלבי

יש לנו בבינתנו רק תנור חלבי, האם אפשר לאפות בתנור קישואים ולאכול אותם אחר כך עם בשר? תשובת מורנו הרב שליט"א:

4 בספר וזאת הברכה (פרק יב) כתב במי שבוילע חומר לניקוי או ריענון הפה שיש בו טעם טוב, שאם כוונתו לריענון וממילא נהנה אינו מברך, אבל אם יש בו טעם טוב וכוונתו ליהנות מהטעם ובוילע מברך. אך כתב שאם נהנה בחיכוך אך לא בא האוכל לתוך מניו טעם מאכל ופלטו אינו מברך עליו שאינו קרוי אכילה אלא טעימה כמו בטעם ופולט (שו"ע סי' ר ס"ג). אמנם לגבי אכילת גומי לעיסה (מסטיק) שהכוונה באכילתם היא לטעם אף שאין בולעים אותם נוהגים לברך, וראה בשו"ת מנחת אשר (ח"ב סי' טז) שדן במשמעות הפוסקים בדין טעמנות כשכוונתו ליהנות מהאוכל ולא רק לשם טעימת המאכל, שלכאורה יש בזה סתירות בדברי הפוסקים, במשנה ברורה (שם סק"י) כתב שחוזר ופולט התייר כשכוונתו רק לטעימה בעלמא ולא כאשר כוונתו להנות מטעם המאכל. ומאידך שוב הביא המשנה ברורה (שם) את דברי המגן אברהם (שם סק"ט) שנטפח בעישון טבק אם דינו כחוזר ופולט ופטור מן הברכה או שמא דין העישון כדין ריח

אם התנור אינו 'בן יומי', דהיינו שלא נאפה מאכל חלבי בתנור באותו יום, מותר לאכול עם בשר לכתחילה, אמנם בתנור בן יומי אסור לכתחילה, ומותר בדיעבד.⁵ ולבני ספרד הנוהגים כפסקי השו"ע מותר לכתחילה.

הזיק לבגד חבירו תוך כדי תיקון

בקשתי טובה מחבר שיתקן לי איזה כלי חשמלי, בינתיים כשהוא עומד לתקן עם שימוש בדבק מגע, נשפך מהדבק והתיז על הבגד שלי, האם הוא חייב לשלם על הנזק?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

חייב כדן אדם המזיק. אע"פ שעשה לך טובה, היה לו להזהר. ואינו עניין למזיק ברשות. אמנם אם לא היה יכול להזהר, וכגון שהתקרב אליו מאד וכו', יש לפטור, כיון שלא עשה שום דבר שלא כשורה.⁶

מדפיס ספרים שהוזיל עלויות

ראובן ערך בר מצוה לבנו ולכבוד כך רצה להדפיס עבור המשתתפים אחד מספרי זקנו זצוק"ל, ופנה לשמעון שמתעסק בהו"ל ספרי זקנו, והציע לו בקשה זו. שמעון הסכים ובלבד שהוא יישא בכל עול מימון הדפסת הספרים שרוצה, כי לע"ע מדפיס רק עבור מה שצריך לבר מצוה וראובן הסכים על אף המחיר היקר שיש בהדפסת כמות מועטת של 200 ספרים בעלות של \$5000 (שוהו 255 לכל ספר). שמעון רצה בכל זאת גם כמה ספרים עבור עצמו לכן שאל את המדפיס כמה יעלה לו להדפיס עוד כעשרים ספרים. אמר לו המדפיס עצה טובה שאם יוסיף עוד 2500\$ יוכל להדפיס מזה עוד 300 ספרים (דהיינו קצת יותר מ8 דולר לכל ספר).

שמעון שש על הדבר כמוצא שלל רב, וברגע האחרון התרים כמה נדיבים והוסיף את הסכום הנ"ל, ואכן הדפיס בכך הכל 500 ספרים. אחרי שנדפסו 500 הספרים נתן שמעון 200 ספרים לראובן ו300 הנשארים השאיר לעצמו. לאחר מעשה נקף לבו של שמעון, כי אולי היה צריך לחלק את המחיר בשווה ולפי זה יצטרך לתת לראובן \$2000:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

במידה ואכן בשעה שקבע המוציא לאור את מחיר הספרים היו הנתונים נכונים ולא היה שום הונאה בדבר, הרי שיכול לעמוד במחיר הראשון שקבע למזמין לבר מצוה למרות שכאשר הוסיף והדפיס לעצמו שילם פחות עבור כל עותק. אך כל זה דוקא אם באמת לא תכנן להדפיס עוד ספרים אחרים, [וכן לא הדגיש לקונה שעושה זאת אך ורק משום שמדפיס 200 עותקים בלבד], שבאופן זה שלא התכוון לכתחילה להדפיס יותר ולא הייתה הונאה מציודו, אע"פ שמלכתחילה קבע את המחיר היקר משיקולי הוצאות יתרות, ולבסוף התגלגל הדבר שמחיר ההדפסה הוזל בעקבות הצעת המדפיס, עדיין הוא יכול להישאר במחיר הראשון.⁷

נזק בשוגג, אך נראה שלא שייך מחילה אלא אם נתכוון לכך או שלא הייתה לו אפשרות להיזהר שלא להזיק.

7 יש לציין שאין לראות את המוציא לאור כ'שליח' אלא כמוכר את הספרים, ולכן הדין כאן הוא שונה מדין שליח שקנה עבור המשלח שהמוכר נתן והוסיף לו בגלל מעות המשלח [וכדומה בזמנינו - אם קנה משלח ויש מבצע שאם קונים 2 מקבילים 3] שזא הדין הוא שחולקים ברווחים השליח והמשלח כמבואר בחושן משפט (סי' קפ"ט). והטעם לפי שכאן המו"ל הוא הבעלים על הוצאת הספר, והוא יכול לקבוע את המחיר ככל שירצה, ואף שנימק כי המחיר יקר בגלל שמדפיס כעת כמות קטנה ומשיקולי הוצאות גדולים ולבסוף לא כן היה, בכל זאת אין זו הונאה מציודו, כיון שבשעה שקבע את המחיר אכן כך היו פני הדברים ורק שהשתנו אחר"כ שהצליח להשיג במחיר זול יותר והוצאותיו ירדו, הריחוק כולו שלו. כל זאת רק במידה ואכן אין צד רמאות ובעשה שנקב במחיר היקר לא חשב להדפיס יותר, (ראה סי' י"ב וסי' י"ד).

וכתב בביאור ההלכה, שאפי' אם ירצה מאן דהוא לדחוק דכיון שאין כל מין נפרד בפני עצמו נחשב שהמינים מעורבים ויש כאן איסור בורר, מאחר ושני המינים נפרדים זה מזה, אין כאן תיקון של מין אחד מהם במה שמסלקים את המין האחר, ויש כאן מלאכת בורר כל מצד המציאות שיש כאן תערובת, ומאחר שאין לו כל תועלת בפסולת שאותה בורר, אין כאן מלאכה כלל, וזה דומה למי שצד נחש שלא ישכנו שגם לדעת הרמב"ם שמלאכה שאינה צריכה לגופא חייב עליה, כלל אין זו מלאכת 'צד' שמהותה לצוד לעצמו וכאן הוא כולל נחש שלא ישכנו, והכי נמי בנידון דידן שאינו בורר את הפסולת לעצמו אלא רק מסלקו כדי שלא יפריע לו להגיע אל האוכל.

[וכונת הביאור ההלכה, שבוודאי אדרבה הוצאת הפסולת מתוך האוכל היא היא דרך מלאכת בורר, אלא שכל זאת כאשר מוציא את הפסולת מתוך האוכל ממש שמעורב בו, שפעולה זאת מעשית באוכל ממש להוציא מתוכו את הפסולת, אבל כאשר האוכל עומד לעצמו ורק מפריד ממנו את הפסולת שלא תהיה סמוכה לו, אין זה נחשב שפעל באוכל אלא בפסולת, וכיון שהמלאכה בפסולת ובפסולת אין לו כל תועלת, הרי זו מלאכה שאינה צריכה לגופא, אבל אם ירחיק את האוכל לפריד אותו לגמרי מן הפסולת זו מלאכה הנצרכת לגופא.]

וכתב שאפי' למאן דאמר שגם צד נחש שלא ישכנו בכלל מלאכה והגם שאינו חייב אסור לעשותו, מאחר שכתב תרומת הדשן שכל שהמינים ניכרים זה מזה מסתבר שאין כאן תערובת כלל, ורק שמאחר ובורר הוא איסור דאורייתא יש לחוש ולא לסמוך על סברה בלבד, בנידון דידן שאין כאן רק איסור דרבנן של מלאכה שאינה צריכה לגופא, ראוי לסמוך על סברת תרומת הדשן ולהתיר שהרי המינים ניכרים זה מזה.

ועל פי זה במשנה ברורה (שם ס"ק טו) לא התיר בפירוש במינים צמודים שאינו מעורבים, רק באופן שמוציא את הפסולת מן האוכל, ולא כאשר מוציא את האוכל מן הפסולת, כי חשש לצד של 'אם תרצה לדחוק' שהזכיר בביאור ההלכה שמינים סמוכים הם גם בכלל מעורבים.

ולפי זה בספרים העומדים בארון זה בצד זה או בספרים המונחים זה על גבי זה, כאשר מוציא את הספר שרוצה יש איסור בורר, שהרי כל מה שהתיר לדינא הוא רק כאשר מוציא את הפסולת. אך יש לחלק שמין אחרי מין אסר דווקא כאשר המין העליון מכסה ומפריע את הגישה למין התחתון, אבל כאשר יש כבר כעת גישה אל המין שרוצה, וודאי אין כלל תערובת.

דעת הגרי"ש אלישיב

הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש חלק ב פרק כה סעיפים א-ב, ולגבי ספרים סעיפים ט-עא) תפס לעיקר מה שכתב בביאור ההלכה שמין מעל מין אין זה תערובת אלא סמיכות, ואיסור בורר נאמר רק בתערובת, ולא סבר להחמיר את שכתב שם בצד של 'אם תרצה לדחוק', ולכן התיר בכל אופן שהדברים מסודרים רק עומדים זה על זה או זה תחת לזה, ולא החמיר להתיר דווקא בהוצאת הפסולת.

הגרי"ש אלישיב מגדיר שם את איסור בורר, שהוא בכל פעם שהתערובת גורמת עיכוב בשימוש, אבל כאשר העין והיד ניגשים מיד לשימוש ואין עיכוב בגלל התערובת אין כאן בורר ואפי' שהאדם מפריד בין האוכל והפסולת, ולכן בדברים גדולים שאינם מעורבים זה בזה רק עומדים זה על גבי זה, או זה אחרי זה, או זה בצד זה, אין איסור בורר.

ולכן התיר למיין סכ"ם אבל דווקא כאשר אינו נמצא בערימה שמסתירה זה את זה, והתיר סידור של ספרים או בגדים מקופלים העומדים בערימה ואינם מסתירים זה את זה, אבל כאשר יש סדר בלתי סדור של בהם איסור בורר אפי' שהם גדולים מאוד, שהרי התערובת מפריע לשימוש ויש כאן תערובת.

ודבריו עולים כדעת ערוך השולחן בעיקר ההיתר של דברים הניכרים, אלא שבשאלת ערוך השולחן הזכיר לשאול מהמנהג לברור 'כפות ומזלוגות וסכינים', ומשמע שהתיר גם בסכ"ם, וכמו שהוא לעיל דעת החזון איש והקהילות יעקב לדינא, אבל הגרי"ש אלישיב מתיר רק באופן בו הסכ"ם אינם נמצאים באופן בו העירוב שלהם מעכב את השימוש בהם. ואפשר שטעם ערוך השולחן לפי שעיקוב כל כך מועט בדבר הניכר כל כך לעין אינו נחשב לתערובת.

ולדבריו כל ערימה מסודרת של ספרים שאין עיכוב במציאה של הספר המתבקש, מותר להוציא את הספר, ואין כאן כלל תערובת ולא מלאכה בורר.

דעת הגר"ש ז"א אויערבאך וחוט שני

גם הגר"ש ז"א אויערבאך (שמירת שבת כהלכתה פרק ג הערה רכ) כתב בתחילה להתיר דווקא כאשר ניכר או ידוע לבעלים מבחוץ על מקומם של הספר, אבל שוב כתב שספר בארון ספרים כלל איננו תערובת עם הספרים שלידי, שאין הקפדה לסדר את הספרים שבתוך הארון בסדר מסוים, ועל כל לא נחשב שיש כאן תערובת של ספרים, וכל ספר קובע מקום נפרד לעצמו. אך כאשר הספר שאינו ניכר בחיצוניותו נמצא בערימה, ואפילו ערימה מסודרת שהספרים זה על גבי זה, נחשב כתערובת.

וזה לשונו: 'אפשר שאין בזה איסור ברירה אם הספרים עומדים בארון בסדר מסוים, ואף שהוא ידוע רק לבעליהם, מ"מ אינם חשובים למעורבים. ואפשר שגם אם אינם מסודרים בארון לפי סדר, מכל מקום כל שאינם מונחים בערימה זה על גבי זה, לא חשיב מעורב, כי העמדתם בארון הספרים היא מפני שכל ספר הוא דבר חשוב לעצמו ולמקומו, ומפני שיש לו הרבה ספרים הוא מעמידם זה אצל זה, ואין זה כמעורב כיון שאינו מקפיד על הסדר אלא כך הם עומדים אצלו והוא גם מחזיר אותם ללא סדר, וגם בסל של פירות מעורבים מוציא פרי מסוים אפילו לא לצורך מידי, ודעתו להחזירו למקומו אח"כ, גם כן מותר. ולכן גם אין נזהרים להוציא לפני התפילה ספר מן הארון ע"מ ללמוד בו בבית הכנסת אחרי התפילה'. והגם שכתב דבריו בלשון 'ואפשר' מתוך דבריו בספר מאור השבת (חלק א מכתב ח אות ג) מוכח

המשך בעמ' ד'

כל הבגדים ובוררין הבגדים הצריכים והשאר תולין על הכותל בחזרה, וכן אם היו מונחים הרבה ספרים מעורבים זה על גבי זה וצריך כעת לאיזה ספרים ובוררין ונוטלין, וכן על השלחן אצל העשירים יש כמה מיני קערות קטנות וגדולות ולכל מאכל בוררין קערות שונות ויוצא בזה כמה עניינים, ואם יש ברירה בכל דבר לא מצאנו ידינו ורגלינו בהרבה עניינים.

ויישב (שם סעיף ט), 'ותשובת דבר זה משני פנים: האחד בדבר הניכר הרבה לעין הרואה לא שייך לומר בזה ברירה, שאין זה ברירה אלא נטילה בעלמא. וכל אלו הדברים שחשבנו הם נראים לעין, כמו בבגדים וכלים וספרים כמובן. ואין לומר הא גם שני מיני פירות נראים לעין כמו תאנים וענבים, דאינו כן דמתוך קטנותן וריבויין צריכין לברור זה מזה, משא"כ בבגדים וכלים וספרים'. וכן פסק בפשיטות בספר מטה יהודה (סוף סימן שיט), והיינו שגדר איסור בורר הוא כאשר התערובת גורמת עיכוב בשימוש, אבל כאשר העין והיד ניגשים מיד לשימוש ואין עיכוב בגלל התערובת אין תערובת ואין מלאכת בורר. [וראה לקמן לגבי סידור של כל הערימה כולה].

וכתב ערוך השולחן (שם): 'והשני שהרי יתבאר דבשעת האכילה יכול ליטול אוכל מתוך הפסולת ולאכול שאין זה דרך ברירה ודרך האכילה בכך, וממילא דבכל הדברים שאנו צריכין כעת ללבוש הבגדים ולהשתמש בהכלים וללמוד בהספרים הוי כשעת אכילה ולא שייך בזה ברירה, ובוודאי לברור ספרים זה מזה כדי להעמידן על מקומן או בגדים זה מזה כדי לתלותן וכן בכלים אין היתר לטעם זה, אבל לטעם הראשון אין איסור בדבר, ויש לעיין בזה'.

ובביאור כונת תרומת הדשן שאסר בחתיכות דגים גדולות וניכרות, כתב (שם סעיף יז) 'ומכל מקום נראה לענ"ד דדוקא כשהחתיכות מרובות, אבל בד' וה' חתיכות שנוטל מהם אחד או שנים לא מקרי ברירה, והרי זהו מעשים בכל יום שמביאים על הקערה בשר בהמה ותרנגולת דודאי הם שני מינים ונוטלת הבעלת הבית התרנגולת מהקערה להצניע לשבת שחרית, וכן בדגים שלוקחים שני מינים כמו העכ"ט וסלאיי"ע'. ונוטלת מהקערה חתיכה אב' ב' או ג' חתיכות להצניע לשבת שחרית, ובכל אופן נוטלת ממין אחד האם חלילה יש בזה חשש ברירה, אלא ודאי כדאמרן'.

דעת החזון איש והקהילות יעקב

בארחות רבינו (חלק א עמוד קנא ס"ק קצא) ובהלכות שבת בשבת (פרק ט סעיף לח) מעידים שהחזון איש והקהילות יעקב הקלו למיין את הסכ"ם אחרי הארוחה, והקהילות יעקב (ארחות רבינו שם) אמר שדן בזה גם עם מחותנו הגרי"ש אלישיב שכן עמא דבר להתיר, [וראה לקמן שיטת הגרי"ש אלישיב בנידון]. וכן היה מורה רבי גדליה נדל לגבי כלים (שבת בשבת שם הערה א).

גם בספר ארחות שבת (פרק ג הערה יז) מעיד ששמעו מהגר"ש אויערבאך שאביו הורה בשיעור אסור להוציא ספר שאינו ניכר מארון ספרים עבור זמן רחוק, ואחד השומעים ספר זאת לחזון איש שביקש למסור להגר"ש ז"א אויערבאך שדעתו שאין בספרים משום איסור בורר.

ונראה שדעת החזון איש הייתה כדעת ערוך השולחן בסברה הראשונה, שכלל אין שייך תערובת ומלאכת בורר בדברים גדולים הניכרים. וכן כתב לדינא הגר"ח גרינימן בספרו חידושים וביאורים (שבת סימן יד ס"ק טו ד"ה במשנה ברורה) ומשום שבדרך כלל ספרים כלל אינם בגדר תערובת.

איסור בורר במה שאינו בלול ואין משתמשים בו בלול

דעת האור שמח (שבת פרק ח הלכה יא) שמלאכת בורר נאמרה בדברים שמעורבים זה בזה ומשתמשים בהם כשהם מעורבים זה בזה, אבל כלים או בגדים משתמשים בהם אחד אחד, וכלל אין שייך בהם איסור בורר. וזה לשונו: 'דע דבורר גדרו הוא בדבר הבלול יחד ומשתמש כשהוא בלול, בזה או בורר מאיתו פסולת מתוך האוכל, או בשני מינים, הוי בורר והוי מלאכה, אבל בדבר שאינו בלול לא שייך בורר, ולפי זה בורר כלי מתוך כלי, דאטו משתמש כשהן בלולים, הלא בכל קערה משתמש בפני עצמה לא שייך בהו בורר'. וסיים האור שמח 'וממה שפליטה קולמוסו (של ה"ח) 'כלים', הביאו המחברים הבאים אחריו דגם בכלי איכא בורר, וטעו בזה, דבמלאכת בורר צריך שיהא בלול, ואין זה לא בכלים ולא בבגדים'.

איסור בורר בדבר העומד להתערב חזרה

בשו"ת מהרש"ג (חלק א אורח חיים סימנים לו, נד) דן על מנהג הגבאים שהחזיקו בכיסם פיתקאות בהם רשומים סכומים שונים, והוציאו מכיסם פתק מתאים כדי לסמן בכמה מכור כיבוד כל שהוא, והיו שרצו לאסור משום שההוצאה של פתק מסוים משאר כל הפתקים הוא מלאכת בורר. ומהרש"ג כתב שהדבר בוודאי מותר, שהרי כל הדורות נהגו להוציא בגד מתוך ערימה של בגדים, וספר מתוך ערימה של ספרים, ולא נשמע למי שייחמיר בזה, והטעם משום שלאחר השימוש מחזירים את הבגד והספר לאותה הערימה אין זה כלל מלאכה של בורר, שהיא מלאכה של תיקון הדבר הנבחר, והרי כל כוונתו להחזיר את הדבר הנבחר שוב לאותה הערימה. וראה לקמן שהגר"ש ז"א אויערבאך (שמירת שבת כהלכתה פרק ג הערה רכ) קיבל את דבריו באופן חלקי, וכבר נתבאר לעיל כי פוסקים אחרים ביארו את המנהג לברור בגדים ספרים וכלים מטעמים אחרים.

דעת המשנה ברורה

במשנה ברורה (סימן שיט ס"ק טו) כתב כדבר פשוט שיש איסור בורר גם בכלים ובבגדים, וכתב זאת גם לגבי בגדים גדולים כחולצות התלויות, ואמנם כתב שבגדים התלויות על הכותל זה אחר זה, או בגדים המקופלים בערימה זה למעלה מזה, והוא מחפש אחר בגד הנצרך לו, שמותר לו להסיר בגד אחר בגד עד שיגיע לבגד שהוא זקוק לו. וטעמו מתבאר בביאור ההלכה (שם ד"ה לאכול מיד) שבאופן שאין המינים מעורבים רק הם זה אחרי זה או זה מעל זה, אין זה כלל תערובת שיהיה בה איסור בורר.

האם מותר להשמיע בתפילה קולו לעצמו וכשאחרים ישמעו תפילתו

בעקבות ההתעוררות העצומה בימים אלו והחזיון בעבודת שבלבו תפילה, ר' שלמה קיבל על עצמו להקפיד ביתר שאת על כוונה בפירוש המילות בתפילתו, היות ובתפילת שמונה עשרה בלחש קשה עליו הכוונה, מעוניין להגביה קולו במעט בכדי שיוכל לכוון בתפילתו, כך הוא בטוח גם שהוא משמיע לאוזניו ואינו מבליע או מחסר מילים בתפילתו, האם נוהג הוא כהלכה או שיש להקפיד על תפילה בלחשיה?

תשובה: בגמרא ברכות (לא.) יכול ישמיע קולו בתפילתו כבר מפורש על ידי חנה שנאמר וקולה לא ישמע. וכתב הטור (א"ח סי' קא') ש אומרים הא דאמר שלא ישמיע קולו בתפילתו שצריכה שתהיה בלחש עד שלא תשמע אפילו לאוזניו ומביאין ראיה מן התוספתא יכול ישמיע לאוזניו כבר פירש בחנה וקולה לא ישמע. ומיהו בגמרא דידן אינו ממעט אלא השמעת קולו דמשמע שמשמיע קולו לאחרים אבל לאוזניו יכול להשמיע והכי איתא בהדיה בירושלמי "יכול יהא מגביה קולו בתפילתו" כבר פירש בחנה וקולה לא ישמע, והדעת נותנת שיותר טוב להשמיע לאוזניו כי אז יכול לכוון יותר. וכן כתב הרמב"ם (תפילה ה' ט') ו'לא יתפלל בליבו אלא מחמת הדברים בשפתו ומשמיע לאוזניו בלחש ולא ישמיע קולו', וכן פסק השו"ע (קא"ס ב) ומשמיע לאוזניו בלחש ולא ישמיע קולו.

הבית יוסף בבדק הבית כתב שבדברי הזהור בפרשת ויקהל מבואר כהתוספתא שאין להשמיע קולו אפילו לעצמו, וראוי לחוש לדבריו. וכוונתו למה שכתב הזהור שם, 'ואי ההיא צלולת אתשמע לאודנין דבר נש לית מאן דציית לה לעילא ולא צייתין לה אחרנין בר מאן דשמע בקדמיתא בנן כך בעי לאסתמרא דלא ישמעון לההיא צלולת בני נשא'.

המגן אברהם (קא"ג) ובבאר הגר"א כתבו שגם הזהור מדבר רק על מי שמשמיע קולו לאחרים ולא על מי שמשמיע את קולו לעצמו, וכן פסק המשנה ברורה (קא"ה) שיותר טוב לכתחילה שישמיע לאוזניו, ובדיעבד לכולי עלמא אם אמר בלחש כל כך שאפילו לא השמיע לאוזניו יצא, כיון שמכל מקום מוציא בשפתיו.

בכף החיים (קא"ט) הביא מדברי ר' חיים ויטאל בספרו עולת תמיד (שער התפילה) שכתב וז"ל התפילה אינה נכנסת לשום רקיע כי אם אותה תפילה דלא אשתמע לאודנין, ובהמשך דבריו כת דהתפילה בלחש שאינה נשמעת לאוזניו אז היא רוחנית וזה הפך סברת מוריני הרב יוסף קארו שפסק שיותר טוב להשמיע לאוזניו. ופסק הכף החיים שיש לנהוג למעשה כדברי הבדק הבית בשם הזהור, וסיים דבריו בדברי השערי תשובה (קא"ג) 'והעיקר בזה שהכל לפי מה שמשער בנפשו שיש מי שאם לא נחתך היטב עד שיוצא הקול מן השפה ולחוץ ברוב סרעפיו אף שפתיו לא יגיע או תתקפהו שינה, ועל כל פנים השמעת קול הברה בלי השמעת התיבה יכול לעשות אם אי אפשר בענין אחר ולא נמנעו לעשות כן אף אנשי מעשה המיישרים אורחתם עכ"ל'.

להשמיע קולו בצורה שאחרים שומעים:

המב"ב בס"ק ו' כתב בשם הברכי יוסף (ס"ק ג) והחיי אדם (ח"א כלל כב' דין יא') דלכתחילה צריך להתפלל בלחש שאף חברו העומד בסמוך לו לא יהיה יוכל לשמוע, ומכל מקום אם אי אפשר לו לכוון בעניין זה יש לו לעשות בעניין שיכול לכוון, אך שיהיה שלא יטריד לאחרים. ובס"ק ח' כתב בשם הט"ז דאף אם יכול לכוון בלחש אבל לא כל כך כמו בקול נקרא שאינו יכול לכוון ויכול להתפלל ביחיד בקול' ובביאור הלכה (ד"ה ואם) כתב: נראה לי שאין לסמוך על קולתו של הט"ז והביא דלפי מה שכתב הגר"א לא נמצא בגמרא דיהיה מותר להגביה הקול במקום דאינו יכול לכוון. ונמצא שמה שכתב במשנ"ב ס"ק ו' אם א"א לו לכוון בעניין זה יש לו לעשות בעניין שיכוון. נראה דאין כוונתו דיכול להגביה קולו דגם בחיי אדם שממנו מקור הדברים, לא כתבו שאם א"א לו לכוון יכול להגביה קולו, אלא, כתב (שם) ויוציא המילים מפיו בלחש כדי שישמע מה שאומר אבל יזהר שיהיה בלחש שאפילו העומד סמוך לו לא ישמע קולו וכן כתב הברכי יוסף.

ישנן עדויות מגדולי הדורות מרן רבינו האמרי אמת', ה'חפץ חיים', והגר"ש אלישיב זיע"א, שבעת זקנותם כאשר שמיעתם נחלשה היו שומעים אותם בתפילתם, ונראה שכדי לחוש לפסק השו"ע להשמיע לאוזניו הגביהו קולם אך אין מכך להוכיח שאין קפידא בכך, דאין דנים אפשר משאי אפשר.

העולה לדינא:

לפסק השו"ע צריך להשמיע קולו בתפילתו לאוזניו, אך יש להזהר שלא ישמעו אחרים את תפילתו, ואין להגביה קולו בכדי לעורר הכוונה.

השולחן באופן הראשון להתיר ברירה בדברים גדולים וניכרים, ועפ"ז פסק בשמירת שבת כהלכתה (פרק ג סעיף פח, פרק כח סעיף ה, אמנם בהערה שם הביא דעת הגר"ש איערבאך שהתיר ה"ד לעיל) לאסור ברירה של ספרים ובגדים. וכן כתב בארחות שבת (פרק ג סעיף כד, אמנם בהערה שם הביא דעת החזון איש שהתיר ה"ד לעיל), שגם בדברים גדולים וניכרים כמו בגדים ספרים וכלים יש איסור בורר. ובספר ארחות רבינו (שם) מעיד בשם בני ביתו של הקהילות יעקב שבשנים האחרונות כן הקפיד שלא למיין סכ"ס וספרים.

כאשר מסדר את כל הערימה

הגר"ש אלישיב והגר"ש איערבאך וחוט שני התירו להוציא ספר מתוך ערימה של ספרים, משום שאין כאן תערובת, שהרי גם בערימה כל אדם מוצא את הספר אותו הוא מבקש באופן מידי וללא עיכוב. ויש לעיין מה הדין כשיש ערימה ספרים גדולה, והגבאי שחושש לביטול תורה דברים שלא ימצאו את הספר אותו הם מבקשים בקלות בתוך הערימה, מסדר כל ספר אל תוך ארון הספרים בו יש לכל ספר מקום ידוע ומוגדר, וכך הלומדים ימצאו במהירות את הספר אותו הם מבקשים, ולכאורה בזה כל מהות מעשהו לברור את התערובת של הספרים ויש לאסור.

אמנם לאידך גיסא אפשר לומר דכיון שגם קודם לכן ניתן למצוא ספר בערימה בלי עיכוב משמעותי, ורק שכאשר הספרים נמצאים במקומם מוצאים את הספרים יותר בקלות, לא ניתן לומר שהגבאי בורר תערובת, אלא רק הוסיף להפריד בין ספרים ברוורים, ויותר נראה שזה בורר. [ולקמן בסמוך נדון להתיר על פי שיטת המגן אברהם].

גם הגר"ח גרינליימן בספרו חידושים וביאורים (שבת סימן יד ס"ק טו) אם שהתיר להוציא ספר זה הנצרך לו מתוך ערימה של ספרים זה על זה שאין זה בגדר תערובת, כתב שאם יש סט של ש"ס ובתוכו ספר אחד אחר, ומוציא את הספר השונה זה בוודאי מלאכת בורר, ואפי' שאין כאן תערובת שהרי בקלות מוציא את הספר האחר, עכ"פ יש כאן מלאכה של תיקון התערובת.

ובאופן שהגבאי לא מסדר לצורך מיון הספרים לשימוש הלומדים, רק כדי לסדר את ערימת הספרים שעושה בלגן בבית הכנסת, יש לדון עוד להקל על פי מה שכתב הגר"ש איערבאך (שמירת שבת כהלכתה פרק ג הערה רלט) שמותר ללמוד להחזיר את הספרים שהוא למד בהם אפי' שזוהו הוא ממין את הספרים, לפי מהות מעשהו הוא לסדר את מקומו אחריו, ולא ברירה של הספרים עבור הלומדים האחרים. [ובשמירת שבת כהלכתה (שם סעיף פח, פרק כח סעיף ה) התיר דווקא באופן שהגבאי מוציא מהערימה ספר ספר באופן מקרי, ולא בוחר איזה ספר להוציא כעת מתוך הערימה לסדר].

ביביע אומר (חלק ה אורח חיים סוף סימן לא) כתב שיש להקל בברירה הספרים על ידי הגבאי או של הסכ"ס על ידי בעלת הבית, כיון שהספרים והסכ"ס הם שני מיני אוכלים שבורר את שניהם לשימוש של לאחר זמן, ולא מבעי לדעת הפרי מגדים (הובאו דבריו לקמן בסמוך) שכלל אין בזה איסור בורר, הרי עוד יש להתיר על פי דעת המגן אברהם שבבורר שני מיני אוכלים, השיעור של 'מיד' שמותר הוא לסעודה הבאה של שבת, והרי הגבאי מסדר עבור הלומדים והמתפללים שיבואו בתפילה הבאה ובעלת הבית מסדרת את הסכ"ס לסעודה הבאה, ואין כאן איסור, וכתב שאפי' שבביאור הלכה (סעיף ג ד"ה שבורר שתי תורות) הביא דעת החולקים על המגן אברהם, הרי יש לצרף להתיר גם את דעת ערוך

שתפס כן עיקר לדינא. [וראה עוד ביאור בהיתר בארון ספרים בשולחן שלמה סימן ס"ק ד אות ב].

ומה שכתב היתר הוא בספרים העומדים בארון ספרים, אבל בספרים שאינם בארון ספרים או בבגדים שגם הם גדולים כתב (מאור השבת שם אות א) שאסור להכין את הבגד שצריך למחר, כי גם אוכל מתוך פסולת מותר לברור רק לשימוש מידי, ומשמע שסבר שיש איסור בורר גם בדבר גדול וניכר, לכאורה כוונתו דווקא כאשר הם בתערובת. אבל לא נבאר בדבריו האם חשש כדעת המשנה ברורה שדבר שעומד בערימה זה אחר זה או זה על גב זה נחשבים כתערובת, ובזה לצד זה שיש גישה נוחה לשניהם, כבר נתבאר כי נראה שגם לביאור הלכה אין גדר תערובת ואיסור בורר.

וכן כתב הגר"נ קרליץ בספרו חוט שני (שבת חלק ב עמוד עה) להתיר בספר העומד בארון ספרים ואפי' שאינו ניכר מבחוץ, וז"ל: 'ספרים העומדים מסודרים בארון ספרים אחד ליד חברו אין זה תערובת, ומותר להוציא ספר אף שצריך לו רק לאחר זמן, כיון שכל אחד עומד באופן מסודר בפני עצמו, ואף שיש בארון הרבה ספרים וגם אין ניכר היכן נמצא הספר שחפץ בו, כגון שלא כתוב על גב הכריכה את שם הספר, מכל מקום כיון שהספרים מסודרים אין זה תערובת'. והתיר גם בערימה של ספרים כל שאינה תערובת בעיני בני אדם, אך בזה לא הזכיר להתיר גם כשאינם ניכרים בחיצוניותם, ונראה שהחמיר בזה.

ספרים שאין בהם סימן היכר חיצוני או בחושך

דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש חלק ב פרק כה סעיף עא) שכל ההיתר דווקא כאשר כתוב או ניכר על הספרים מה כל ספר, או כאשר ידוע לבעל הבית מקומו של הספר, שבכל אופנים אלו הספר אינו בתערובת, אבל כאשר כל הספרים נראים מבחוץ אותו הדבר הם נחשבים כתערובת. וכן מבוארת דעת הגר"ש איערבאך (שם) לגבי ספרים הנמצאים בערימה, ורק בספרים העומדים בארון ספרים חידש שבכל אופן אינם נחשבים כתערובת.

וכן מצאנו דעת הגר"מ פיינשטיין (ספר 'הלכות שבת' בתשובות הגר"מ פיינשטיין בורר ס"ק יב, אגרות משה א"ח חלק ד סימן עד אות יב) שנשאל על הוצאת ספר שאינו ניכר מארון ספרים או בחושך, והשיב שיש לעשות זאת באופן המותר עיי"ש, ומבואר שיש איסור באינו ניכר ואפי' בספרים העומדים בארון ספרים (כן מבואר בספר הלכות שבת) ודלא כהגר"ש איערבאך שהתיר בארון ספרים. ובעיקר הדין שבחושך חזר להיחשב כתערובת הסכימה גם דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק בורר פרק ג אות ו).

ויסוד דבריהם שהגם שלא התערובת של הספרים גורם שלא יהיה ניתן להשתמש בקלות בספרים, אלא מה שאין עליהם רישום חיצוני, בסופו של דבר המציאות היא שיש כאן תערובת של ספרים שממכב את השימוש, והם צריכים ברירה, ולכן הוא תערובת ומלאכת בורר, ובדין של חושך בחדר מתבאר שאפי' כאשר רק דבר חיצוני זמני מעכב את הידיעה אסור. אמנם בספר איל משולש (עמוד קצה הערה טז) הביא שהגר"נ קרליץ סבר שחושך הוא זמני ואין כאן הגדרה של תערובת.

דעת שביית השבת שמירת שבת כהלכתה וארחות שבת

בספר שביית השבת (בורר סעיף ג) כתב לאסור ברירה של ספרים ובגדים, וכתב (שם באר רחובות אות כו) שהעיקר שלא כדעת ערוך

לצאת בשבת לרשות הרבים במקום שאין עירוב בשעון ובמשקפיים ובמקל

לו ששבת היום ועי"ז יזכור שלא להסירם.
ז. יש ענין להחמיר שלא לצאת במשקפי שמש, או משקפיים לאדם שלובש אותם רק ליופי, משום שיכול לראות טוב בלי משקפיים, לכך חיישינו שיבוא להסירם כשהולך ברחוב ואתי לאתוי ד' אמות ברה"ר, מפני שאינו תלוי כ"כ ללכת דווקא עם משקפיים (אחרונים).

ללכת במקל לכבוד / הולך במקום מושפע / בעת שיורד גשמים / במקום שיש שם עירוב

ח. חגור או זקן שאינם יכולים ללכת כלל בלי מקל מותרים לצאת בהם לרה"ר, ומותרים אפילו באופן שהמקל אינו קשור לו (שו"ע סי"ז), משום שהמקל נחשב לו כמלבוש והוא בשבילו כמו מנעל (מ"ו סק"ג), ולא חיישינו שמא יבא לאתוי ד' אמות ברה"ר אף שאינו קשורה לו, כיון שאי אפשר לו ללכת כלל בלעדיו.

ט. אבל אם יכול ללכת בלי מקל, ואינו נוטלו אלא להחזיק עצמו שיוכל ללכת בטוב ולא יפול אסור ללכת בהם (שו"ע ס"ה), וכן הדין אם רק בבית הולך בלא מקל, אף שתמיד כשהולך ברחוב הולך עם מקל מחמת תשועה כוחו, ואף שהוא זקן כ"כ שמתנענע גופו ומתיירא פן יפול ברחוב מפני שמצוי שם אבנים ומכשולים, אסור ללכת ברה"ר עם מקל, כיון שאין צריך למקל כדי לסמוך עליו כל גופו כמו מנעל, אלא כל הליכתו עם מקל היא רק כדי לסומכו שלא יתירא (שו"ע סי"ג).

י. וי"א שאיסורו היא מדאורייתא כיון שאפשר לו ללכת בלי מקל אמרינן שהמקל הוא כמשא, וי"א איסורו הוא רק מדרבנן כיון דסוף סוף דומים לו המקל היא נחשב כמו מלבוש, אלא שמדרבנן אסור כיון שאינו הולך עמו בתמידות לכן איכא חששא שמא יבוא לאתוי ד' אמות ברה"ר (ביה"ל ד"ה אבל), ונפק"מ אם איסורו היא מדאורייתא או לאו היא באופן ששחך והוציא המקל לרה"ר, אם הוי רק גזירה דרבנן א"צ להסירו מיד ויכול ללכת אתו עד שמגיע לביתו.

יא. יש מתירים לצאת במקל לכל אדם ובפרט למי שקצת חגור או זקן כשהולכים במקום מושפע, או במקום גשמים ושלגים, וכל מקום שיש חשש שמא יפול, כיון שאי אפשר לו ללכת במקום הזה בלי מקל כלל, וכן פסק העוה"ש (סעי' ע) לאנשים חלשים, אכן למעשה כל הפוסקים חולקים על המתירים וסוברים אף שאי אפשר ללכת במקום הזה בלי מקל, כיון שאצלו הוא אינו נחשב כמלבוש אלא כמשאוי, אסור לצאת בהם בשבת (מ"ב סק"ה).

יב. מקל תפארת שנשאו לכבוד, אף שהוא תכשיט כגון שמקושט בכסף אסור לצאת בהם בשבת, מפני שליכא שום היתר לצאת עם תכשיט בידו (מ"ב סק"ה), ואפילו במקום שיש עירוב שמעיקר הדין מותר לצאת בו, מ"מ משום זילתא דשבתא נכון להחמיר שלא לצאת בו כלל אלא למי שאי אפשר לו ללכת כלל בלי מקל (כה"ח ס"ק קד), ובפרט לאנשים שאין להם צורך כלל יש להם להחמיר שלא לצאת בהם כלל בשבת (מ"ב ס"ה).

שעון כיס / שעון יד / שעון יוקרתי / שעון רגלי

א. שעון היא אינה מלבוש ואינה תכשיט, ולכן הוצאת שעון רגלי בידו או בכיסו הוי משוי והיא חיוב דאורייתא, ומה שמובא בפוסקים אם מותר לצאת או לא, מדובר בשעון שהיא תכשיט דהיינו שהיא מכסף זהב, ושעון שהוא מלבוש שהוא שעון יד שלובשים אותו על גוף היד ממש, הרבה פוסקים סוברים כיון שהשעון עיקרו היא לתשמיש כדי שידע השעה והזמן, ולכן אפילו שהולך עם השעון באופן שהיא מלבוש לו או שהיא תכשיט לו, אמרינן שלא הוי מלבוש או תכשיט ואסור לצאת בהם בשבת (ביה"ל ד"ה אבל).

ב. ומאידך גיסא מציינו שהרבה גדולי הדור הקילו בשעון יוקרתי באופן שהיא ברור תכשיט והיא יפה כמו תכשיט ותולין אותה בחוץ כמו שרשרת או כמו צמיד על היד, ובפרט הקילו לנשים שכל כוונתם היא להתקטש, ויש שהתירו אפילו בשעון רגלי אם לובשים אותו על היד מפני שנכנס בגדר לבישה, ובהלכה זו נאמר המקיל יש לו על מי לסמוך והמחמיר בזה רוח חכמים נוחה הימנו.

משקפי קריאה / משקפי שמש / משקפיים ליופי

ג. משקפיים נכנס בגדר מלבוש ובגדר תכשיט, בגדר מלבוש כיון שלובשים תמיד בכל עת ובלי זה אינו יכול לעשות כלום לכן הוא חלק מגופו כמו שאר מלבושים, וכן נכנס בגדר תכשיט שנהגו אנשים האצילים ללבוש משקפיים כדי להצטיין בזה (מנחת שבת סי' פד).

ד. אלא שבנים קדמוניות המשקפיים לא היו מהודקים טוב על האוזן והיה חששא שמא יפלו ברה"ר ואתי לאתוי ד' אמות ולכן אסור לצאת עם משקפיים בשבת (מ"ב סוף סק"ד), אבל בזמננו המשקפיים מהודקים ומונחים היטב על האוזניים באופן שליכא חששא שיפלו מותר לצאת בהם בשבת (מנחת שבת ס"ה).

ה. אך משקפי קריאה וכדו', כיון שמיועד לא ללכת בהם בתמידות, מחלוקת אחרונים בזה המנחת שבת (ס"ה) מתיר לזקן שאינו דרכו ללכת במשקפיים ברחוב בתנאי שליכא חשש שמא יפלו, מפני שהם דרך תכשיט לו והיא מלבוש לכל אדם, ומאידך גיסא הערוך השולחן (סעי' א) כתב שאסור ללכת בהם ואיכא חיוב חטאת, והמקילים בזה עתידין ליתן את הדין ומסיים ע"ז 'ופתאים עברו ונענשו' עכ"ל, וסברתו כיון שסוף סוף לדידיה הוא אינו מלבוש, ואינו סובר שמשקפיים נכנס בגדר תכשיט.

ו. אדם שרגיל להסיר המשקפיים ברחוב מחמת שמירת עיניו, פוסק השב"ל (ח"ח ס"ח מה) כיון שהולך בקביעות במשקפיים ואינו יכול לראות בלי זה אפילו שפוטטו לפעמים כשהולך ברחוב, מ"מ אינו מתבטל ממנו תורת מלבוש מעליה ומותר לצאת עם משקפיים ע"ז, אלא שיש חששו להחמיר כיון שבמצאות דרכו להסירם בימי החול, חיישינו שאולי ישכח ויסירם גם בשבת ואתי לאתוי ד' אמות ברה"ר, אם לא עישה איזה סימן שיוזכר

השולחן והאור שמח שכלל אין בספרים גדולים ובסכו"ם איסור בורר, ובסכו"ם יש לצרף עוד את שיטת הסוברים שאין ברירה דאורייתא רק בגידולי קרקע.

שני מיני אוכלים

עוד יש לדון להקל בנידון דידן שאין ברירה של אוכל מתוך פסולת, או של אוכל מתוך אוכל והוא רוצה קצת רק אחד מהם, שבוה האוכל השני נכנס לגדר פסולת ואסור, אלא של אוכל מתוך אוכל שהרי הוא רוצה את כל הספרים מסודרים, ובוה כתב הפרי מגדים (סימן שיט משבצות זהב ס"ק ב) שיש להסתפק שכלל אין כאן מלאכת בורר שהרי אין כאן פסולת והכל אוכל, ושוב חזר לחזק הדברים (שם ס"ק יב). והגם שבביאור ההלכה (שם סעיף ג ד"ה היו לפניו) כתב שבוודאי יש בזה עניין של בורר שהרי הוא מתקן כל אחד מהם שלא יהיה מעורב בחברו, עכ"פ מחמת דעת הפרי מגדים מדי ספק לא יצאנו וראוי לצרף סברא זו להתיר.

שני מיני אוכלים בנידון דידן

ועוד יש לדון בנידון דידן, שדווקא אם הסדר הוא כדי שיהיה קל יותר אחר כך למצוא את הספרים, לא מתקיים תנאי ההיתר של 'מיד', שהרי הברירה היא להועיל לאחר זמן. אבל בנידון דידן שהבת אינה מסדרת כדי להביא תועלת למי שיצטרך למצוא את הספר לאחר זמן, אלא כיון שיש לה הנאה בעצם סידור הספרים, וזה סוג של 'תרפיה' אצלה, הרי שיש לדון שהמיון שלה הוא לצורך מיד, ובוה מתקיים התנאי של 'מיד', ומאחר והיא מסדרת ביד ולא בכלי, ומאחר והכל כאן אוכל ואין כאן פסולת, הרי שמוותר לה בודאי לסדר הספרים. אלא שפעמים קצת היא צריכה דווקא ספר מסוים, כי שם היא אוצרת בסידור הסדרה, וכאשר היא מוציאה ספר אחר שמפריע לה, ספר זה קצת אינו בגדר אוכל בגדר פסולת. ועוד שהטעם של 'מיד' לפי שזה דרך אכילה ולא דרך ברירה, אבל מיון עבור הזמן העתידי אפי' שההנאה שלה הוא מעצם המיון, עכ"פ זה דרך ברירה ולא דרך אכילה. ובכל אופן כבר נתבאר דכל שיש כיתוב על גבי הספר מבחוץ לזהות כל ספר, דעת גדולי הדור שאין כאן חשש תערובת וחשש איסור בורר.

להלכה:

א. בנידון אם יש איסור בורר בשבת בבגדים וספרים, מצאנו לכמה מגדולי ישראל שהעידו שנהגו להשתמש בכלים ספרים ובבגדים ולא חששו לאיסור בורר, ובאחרונים כתבו כמה טעמים בהיתר. ערוך שולחן התיר בספרים בגדים כלים וסכו"ם שהם גדולים ואין כל קושי בברירתם, וכן מעדים שפסקו החזו"א הקהליות יעקב ועוד. ב. האור שמח התיר מצד שהשימוש בכלים בגדים וספרים נעשה אחד אחד, ואין משתמשים בהם יחד כקבוצה. ג. מהרש"ג כתב שאין איסור בורר בדבר שחזור תיכף חזרה למקום התערובת. ד. בבאור הגר"ש כתב שזה נחשב כקושי בהוצאה בורר רק כשיש תערובת, ולכן מינים הנמצאים בשכבות מותר לברור, אך לא הכריע כן לדינא, וחשש שמא יש גם הפרדה של השכבות בכלל בורר, והתיר רק בהוצאת הפסולת מהאוכל. ה. הגר"ש אלישיב סבר שיש איסור בורר רק כאשר יש קושי בהוצאה מחמת התערובת, וכערון השולחן, אלא שערון השולחן הקל שבדבר גדול כסכו"ם שסמנו ואין קושי בהוצאת מותר, והגר"ש אלישיב כתב שזה נחשב כקושי בהוצאה ואסור. ו. ספרים בערימה ויש שמות על הספרים או שעכ"פ הם ניכרים לבעל הבית, התירו כל פוסקי הדור שאין זה תערובת כי יכול להוציא את הספר הרצוי בלא כל עיכוב, ואפשר שגם לדעת ביאור ההלכה מותר ודווקא כאשר המינים מכסים זה את זה חשש לתערובת. ז. אבל כאשר אין שמות על הספרים שבערימה כתבו גדולי הדור שאסור. ח. ספרים שבארון ספרים דעת הגר"ש אויערבאך וחוט שני שאפי' אין עליהם שמות ואינם ניכרים בחיצוניותם אין עליהם שם תערובת, אבל דעת האגרות משה והגר"ש אלישיב לאסור. ט. דעת האגרות משה והגר"ש אלישיב שאפי' יש שמות אם קצת יש חושך נחשב לאינו ניכר ולתערובת. אבל בשם הגר"נ קרליץ מעידים שהתיר כיון שהחושך הוא זמני. י. ובסידור של ספרים שכבר נמצאים בארון ויש עליהם שמות, ורק שמבקשים לסדר אותם לפי האותיות החיצוניות שמצוינות על הסדרה מבחוץ אין חשש בורר לכל השיטות.

בסימן טוב ובמזל טוב

מהיכלי תורה והוראה מוסדות "באר ישראל" נשגר כוס של ברכה עם ברכת מזל טוב לבבית, קדם מעלת ידידנו ומכובדנו יקיר והנעלה מחכמי ורבי כולל באר ישראל

הרה"ג מרדכי דוד ברנדסדארפער שליט"א לרגל נישואי הבת

יזכה לראות נחת ושמחה לאורך ימים ושנים טובות מתוך אושר וכבוד, בריות גופא ונהורא מעליא

קימה מהמיטה עקב אזעקה, האם מחייבת בנטילת ידיים?

שאלה: אורי הלך לישון כדרכו בשעת לילה מוקדמת לאחר קר"ש שעל המיטה, הוא עצם את עיניו ונרדם תוך דקות. אלא ש'ויהי בחצי הלילה'... - אזעקה מבטיחה ניסרה בחלל והפרה את דממת הלילה. אורי ניעור בבהלה והזדרז לרוץ אל המרחב המוגן. לאחר המתנה בהתאם לנדרש חזר למיטתו. אלא שהפעם בניגוד למה שהיה לפני כן, לא הצליח להירדם. מחשבותיו הטרידו אותו. האם נהגתי כהוגן? האם לא הייתי חייב ליטול את ידי ג"פ לסירוגין, הרי ישנתי על מיטתי שינת קבע?

תשובה: השאלה כאן מסתעפת לשתיים: א. האם צריך ליטול ידיים בכל קימה ממיטתו. ב. האם צריך לברך בכל פעם שנוטל ידיו. וכדלהלן.

נחלקו הראשונים בטעם ההלכה של נטילת ידיים. לדעת הרא"ש, הטעם הוא לפי שידיי של אדם עסקניות הן, וא"א שלא יגע בבשר המטונף בלילה, ולכן חז"ל תקנו ברכה על הנטילה לק"ש ולתפלה. ולדעת הרשב"א, לפי שבשחר אחר השינה אנו נעשים כבריה חדשה צריכים אנו להודות לו יתברך שבראנו לכבודו לשרתו ולברך שמו. ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן הברכות שאנו מברכין בכל בוקר, לכן גם דבר זה תקנו בשחר להתקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו. והמ"ב מוסיף כי להלכה נוקטים כשני הטעמים לחומרא לענין נטילה.

ומדברי המ"ב (ס"ד סק"ז) עולה כי גם מי שישן מקצת הלילה, אם ישן שינת קבע על מנתו, לכו"ע צריך ליטול ידיי בבוקר כדין. ועדיין נשאר לנו לברר מה הדין אם לאחר שהקיץ משנתו ונטל ידיו חזר לישון שוב. ובענין זה, יש לציין לדברי המ"ב (סק"ב) דאפילו אם חזר וישן פעם שנית קודם עמוד השחר דאז ודאי צריך ליטול ידיים שוב משום רוח רעה, מ"מ אינו יכול לברך ענט"י אפילו אם ישן שינת קבע, דחוששים לשיטת הרשב"א שטעם הנטילה בבוקר דנעשה כבריה חדשה, ופשוט שרק פ"א ביום נעשה בריה חדשה ולא יותר. ומשום רוח רעה בלבד לא תקנו ברכה.

והנה בסי' א (סק"ב) כתב המ"ב דמיד כשיתעורר משנתו ואינו רוצה לישון יטול ידיו, שלא ישהה על עצמו רוח הטומאה. אבל מלשוננו דייקו הפוסקים שזה רק כשאין רוצה לישון עוד, ולא כשהקיץ באמצע שנתו לצורך כלשהו (אזעקה או עשיית צרכיו וכדו') ודעתו לחזור אח"כ לישון (א"א בוטשאטש). אבל למעשה, משום שהזוה"ק מחמיר בזה מאד, נהגו כלשון השל"ה וכסתימת הבאר היטב (סק"ב) ושאר פוסקים, ליטול ידיי מיד כשמתעורר אף שבדעתו לחזור לישון.

ולענין הברכה, בביה"ל (ס"ד ד"ה אפילו) כתב בשם החיי אדם שלא יברך ענט"י כשקם בבוקר עד לאחר שינקה את עצמו ויכין עצמו לתפילה. אבל בשולחן ערוך הרב (ד"ה אם עשה צרכיו) כתב, לכתחילה, כשניעור משנתו וצריך לנקביו ודעתו ליפנות מיד, ימתין מלבד עד יציאתו מבית הכסא. אבל אם אין צריך לנקביו ולא יפנה עד לאחר זמן מרובה יברך מיד, ובלבד שיהיה מחצי לילה ואילך, כדין שאר ברכות השחר. ואפילו אם דעתו לישון שינת קבע קודם אור היום ויצטרך לחזור וליטול ידיי ג"פ בסירוגין אעפ"כ יכול לברך על הנטילה הראשונה, כי לא תקנו לברך ענט"י אלא פ"א בשחר בשעה שנעשה בריה חדשה כמו כל ברכות השחר ולמעשה המנהג כדבריו. ואם כן גם בשאלה שלפנינו כן ראוי לנהוג.

העולה לדינא: א. מי שקם באמצע הלילה אחר שישן שינת קבע, נחלקו הפוסקים אם חייב ליטול ידיי כשמתכוון לחזור ולישון וראוי להחמיר, אם לא שמדובר בשעת הדחק, כגון שצריך לרוץ למרחב מוגן וכן להעיר את משפחתו וכדו' ואם יתעכב ליטול עלול להתמהמה ולהסתכן ח"ו, שאז ניתן לסמוך על המקילים. אך כשאין הזמן דוחק, ראוי ליטול ידיי ג"פ, בפרט שאם המים מוכנים ליד מיטתו אין הדבר נמשך יותר מרגעים ספורים. ולאחר שוך האזעקה ישפוך את המים ולא יותירם ליד מיטתו, כי מים טמאים (שנטלו בהם ידיים אחר שינת קבע להעביר רוח רעה) גורם להשרות רוח רעה וטומאה (שע"ת). ב. אם חוזר לישון וישן שינת קבע, כשקם צריך ליטול ידיי שנית, וכן בכל פעם שקם משנתו - אם ישן שינת קבע (בהפשטת בגדיו ובשינה של שתיים נשמך' - יותר מחצי שעה (לפחות), על מיטתו), חייב בנטילת ידיים. ג. לענין הברכה: בביאור הלכה מביא מחלוקת בין השערי תשובה ודרך החיים הסוברים שחייב לברך רק בפעם הראשונה שקם מהשינה, אפילו קודם עלות השחר ובלבד שהיה זה אחר חצות, לבין החיי אדם (וכן מובא במעשה רב בשם הגר"א) הסובר שאין לו לברך אלא אחר שקם בבוקר ומנקה עצמו ומכין עצמו לתפילה, ומצדד כדעת החיי אדם. ולכו"ע לא יברך יותר מפעם אחת. למעשה, המנהג הוא כהכרעת השולחן ערוך-הרב הנ"ל, שפוסק כדעת השערי תשובה ודרך החיים, לברך רק כשמתעורר משנתו בפעם הראשונה בלבד - אחר חצות (לקט הלכה אר"ח ס"ד, ד, ועיין א"א בוטשאטש שם).

גושי קפה שלא נמסו להמיסם ולהוציאן מהמשקה

הכנתי כוס קפה בשבת ונשארו גושי קפה שלא נמסו בעירוב, האם מותר להמיסם בצד הכוס או להוציאם החוצה מה דינם:

תשובה: להמיסם בצד הכוס על ידי כפית וכדומה, באופן שממיס במים בכוס למעלה, שאינו מעורב עם כל המשקה אסור, וכמבואר בשולחן ערוך (סימן שכ סעיף ט) שאסור לרסק שלג וברד שדומה למלאכה שבזר דבר חדש, כך גם כאן, הוא לוקח דבר גוש והופכו לנוזלי שאסור.

אמנם אם ממיס את הגושים בתוך הקפה, מבואר במשנה ברורה (סימן שכ ס"ק י"ד) מחלוקת ראשונים אם מותר לרסק קרח וברד בתוך המים, והמשנה ברורה לא מכריע להלכה, ובשער הציון (סימן שי"ח ס"ק קמו) מביא גם כן את מחלוקת הראשונים, ומסיים 'וטוב להחמיר לכתחילה משום שגם מהשולחן ערוך משמע להחמיר', אם כן ראוי להחמיר בזה.

ולענין להוציא את הגושים מהכוס, אם מוציא יחד עם מעט מהקפה, לדעת המשנה ברורה אינו נחשב כבורר פסולת מתוך אוכל, כמו שכתב (סימן שי"ח סק"א) בדעת הט"ז, בענין זבוב שנפל לתוך משקה, שאסור להוציאו לבד משום בורר, ומותר רק כשמוציא עוד משקה עמו, ובשולחן ערוך הרב (הגר"י) כותב כהמשנה ברורה להקל בזה כשמוציא יחד עם משקה, אמנם בסידור הרב כתב להחמיר כי יש חשש חיוב חטאת ואיסור סקילה חס וחלילה.

ועיין בחזון איש (סימן נג ד"ה ט"ו) שכתב לאיסור גם כשמוציא יחד עם מעט מהמשקה מכיון שעיקר כוונתו לבירור לא עוזר המעט המשקה שמוציא יחד עם הפסולת, אמנם מחלק שם החזון איש, שאם יש רק לכלוך אחד לא נחשב כתערובת כלל, ומותר להוציאו לכתחילה גם כן ללא מעט מהמשקה עמו, ורק כשיש כמה חתיכות של פסולת אסור החזון איש, אפילו כשמוציא יחד עם המשקה.

ואם כן יהיה נפקא מינה לנידונינו, לדעת החזון איש אם יש גוש אחד קפה מותר אפילו ללא משקה, ולדעת המשנה ברורה מותר רק יחד עם מעט משקה, ולדעת השולחן ערוך הרב בסידורו יש להחמיר גם עם מעט משקה.

ולכאורה מצד אחר יש להקל כאן שהרי בסימן שי"ח (סעיף י) מבואר מהגמרא שיין ומים שהם צלולים מותר לסננם, ושם הכוונה צלולים אפילו כשיש בהם קיסמים קדים מותר להוציאם, ונחלקו הראשונים אם מותר להוציאם גם בכף המיוחד לכך, או רק שלא בכלי המיוחד לכך, אמנם להלכה בכלי שאינו מיוחד מותר לכולי עמלא, וכן נחלקו אם צריך שהיין יהיה ראוי לרוב בני אדם ללא סינון או אפילו למועט, ולהלכה נפסק במשנה ברורה (סימן שי"ח ס"ק מ"ב) כדעת הרמב"ם שדווקא אם נאכל כך לרוב בני אדם, וטעם היתר זה מבואר בפוסקים (שביתת שבת ועוד), שמכיון שנאכל ביחד והפסולת נוצרה מגוף הדבר דינו כמין אחד שאין בו ברירה (דלא כהט"ז סובר שגם במין אחד יש ברירה).

אמנם באדם איסטניס שמקפיד מאוד לא לשתות יחד עם גושי קפה, נחשב אצלו כפסולת, וכמבואר בביאור הלכה (סימן שי"ח ד"ה הוואל) בשם הפרי מגדים שלאיסטניס אסור משום בורר.

העולה לדינא:

- א. אין להמיס קפה מחוץ למשקה.
- ב. גוש קפה שנמצא בתוך המשקה ראוי להחמיר ולא להמיס.
- ג. להוציא את גוש הקפה אם הוא קטן שרוב בני אדם שותים בלא להוציאו, יש מקום להקל משום מים צלולים שמותר לסננם בכלי שאינו מיוחד לבירור.
- ד. אם רוב בני אדם אינם שותים זאת כך, נחלקו המשנה ברורה מתיר על ידי הוצאת מעט מהמשקה עמו ולדעת השולחן ערוך הרב בסידור אסור ולחזון איש בגוש אחד מותר אף ללא מעט מהמשקה.
- ה. איסטניס שמקפיד שלא לשתות עם גושים, דינו כרוב בני אדם מקפידים.
- ו. למחמירים בהוצאה עם מעט משקה ישנה עצה מכ"ק מרן האדמו"ר בעל ה'אמרי אמת' מגור זצוק"ל, שיניח כף מתחת לגושים וימשוך את הכוס למטה, כך יוצא שנוטל אוכל מתוך הפסולת.

להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com